

UNIVERZA V LJUBLJANI
PRAVNA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

DOKUMENTARNI AKREDITIV

Mentor: prof. dr. Miha Juhart

Avtorica: Sanda Bužinel

Ljubljana, september 2003

KAZALO

I. UVOD.....	4
II. TEMELJNI POJMI O DOKUMENTARNEM AKREDITIVU.....	7
1. POJEM DOKUMENTARNEGA AKREDITIVA IN PRIKAZ DELOVANJA AKREDITIVNEGA POSLA	7
1.1. Pojem dokumentarnega akreditiva	7
1.2. Prikaz delovanja akreditivnega posla	8
2. NASTANEK IN RAZVOJ DOKUMENTARNEGA AKREDITIVA	9
3. VIRI AKREDITIVNEGA PRAVA	11
3.1. Domači pravni viri.....	11
3.2. Splošne uzance za blagovni promet.....	13
3.3. Mednarodna pravna ureditev dokumentarnega akreditiva – Enotna pravila in običaji za dokumentarne akreditive.....	14
3.3.1. Uporaba in pravna narava EPO.....	15
4. TEMELJNA NAČELA AKREDITIVNEGA PRAVA	16
4.1. Načelo inkorporacije.....	16
4.2. Načelo poslovanja z dokumenti in ne z blagom (<i>»banks deal in documents, not in goods«</i>)	17
4.3. Načelo avtonomnosti (načelo ločenosti akreditivnih razmerij od temeljnega posla). 17	
4.4. Načelo ločenosti in samostojnosti notranjih akreditivnih razmerij	19
4.5. Načelo bančne strogosti pri pregledu dokumentov (<i>the doctrine of strict compliance</i>)	19
5. AKREDITIVNO-FINANČNA KLAUZULA V OSNOVNEM POSLU	21
6. UDELEŽENCI (STRANKE) PRI AKREDITIVNIH POSLIH IN PRAVNA RAZMERJA MED NJIMI.....	22
6.1. Udeleženci (stranke) pri akreditivnih poslih	22
6.2. Pravna razmerja med udeleženci v akreditivnem poslu	24
6.2.1. Pravno razmerje med pogodbenima strankama iz osnovnega posla (pravno razmerje med kupcem in prodajalcem iz kupoprodajne pogodbe)	24
6.2.2. Pravno razmerje med nalogodajalcem za odprtje akreditiva in akreditivno banko.	26
6.2.3. Pravno razmerje med akreditivno banko in akreditivnim upravičencem.....	28
6.2.4. Pravna razmerja med posameznimi bankami, vključenimi v akreditivni posel... 29	
7. PREDNOSTI, SLABOSTI IN UČINKOVITOST DOKUMENTARNEGA AKREDITIVA.....	32
7.1. Prednosti	32
7.2. Slabosti	34
7.3. Učinkovitost.....	35
III. VRSTE DOKUMENTARNIH AKREDITIVOV	36
1. POGOJNI IN NEPOGOJNI AKREDITIV	36
2. »NOSTRO« IN »LORO« AKREDITIVI	36
3. PREKLICNI IN NEPREKLICNI AKREDITIVI	37
4. POTRJENI IN NEPOTRJENI AKREDITIVI	39
5. PRENOSNI IN NEPRENOSNI AKREDITIVI TER PODAKREDITIVI	41
6. ENKRATNI (OBIČAJNI) IN OBNOVLJIVI (REVOLVINŠKI, ROTATIVNI) AKREDITIVI	45
7. AKREDITIVI, PLAČLJIVI NA VPOGLED, Z ODLOŽENIM ROKOM PLAČILA, AKCEPTNI IN NEGOCIRNI AKREDITIVI	46

8. POSEBNE VRSTE AKREDITIVOV	49
8.1. Stand-by akreditivi	49
8.2. Packing akreditivi in akreditivi z rdečo ali zeleno klavzulo.....	53
8.3. Letter of Credit	54
IV. ODPRTJE AKREDITIVA.....	56
1. NALOG ZA ODPRTJE AKREDITIVA	56
1.1. Bistveni elementi naloga za odprtje akreditiva.....	57
1.2. Posebne klavzule v nalogu za odprtje akreditiva.....	59
1.2.1. Klavzula »cirka«	59
1.2.2. Klavzula o delnih dobavah in delnih plačilih.....	60
1.2.3. Klavzula o sukcesivnih dobavah in/ali sukcesivnih črpanjih akreditiva.....	61
V. AKREDITIVNI DOKUMENTI.....	61
1. VRSTE DOKUMENTOV	64
1.1. Prevozni dokumenti	65
1.1.1. Pomorski/oceanski ladijski tovorni list (Pomorski konosament).....	68
1.1.2. Nevnovčljiv pomorski tovorni list.....	70
1.1.3. Čarterski ladijski tovorni list.....	71
1.1.4. Multimodalni prevozni dokument.....	72
1.1.5. Zračni tovorni list	73
1.1.6. Cestni, železniški ali rečni (jezerski) prevozni dokumenti	74
1.1.7. Poštno in kurirsko potrdilo	75
1.1.8. Prevozni dokumenti, izdani od špediterja	75
1.2. Zavarovalni dokumenti.....	76
1.3. Trgovska faktura.....	79
1.4. Ostali dokumenti.....	80
2. PREGLED AKREDITIVNIH DOKUMENTOV	81
3. ZAVRNITEV DOKUMENTOV	83
3.1. Honoriranje dokumentov s pridržkom.....	86
3.2. Umik rezerve na dokumentih	86
3.3. Honoriranje dokumentov proti predložitvi bančne garancije	87
3.4. Ponarejeni / lažni dokumenti	87
VI. BREZPAPIRNI DOKUMENTARNI AKREDITIV.....	90
1. PROJEKT ELEKTRONSKE TRGOVINE MTZ.....	91
2. PROJEKT BOLERO	93
3. EPO-500 IN DODATEK e-EPO VERZIJA 1.0	94
VII. LITERATURA	96

I. UVOD

V mednarodni trgovini se, za razliko od poslovanja znotraj ene države, tako uvozniki, kot izvozniki srečujejo s številnimi tveganji, to je verjetnostjo, da se predvidevanja ne bodo uresničila. Medtem ko kupec v trgovini ali na trgu sam izbere blago in ga obenem tudi plača ter odnese s seboj, kar je najpreprostejša oblika posla, pa postane transakcija pri nakupu in prodaji blaga v tujini bolj zapletena iz več razlogov: razdalje med pogodbenima strankama so večje, med njima so državne meje, ki ovirajo in zaustavljajo pretok blaga, kapitala in delovne sile ter pogosto razmejujejo tudi različne pravne sisteme in poslovne navade. Poleg tega pa se stranki morda še nikdar nista videli in tako prav nič ne vesta o poslovnem ugledu in poštenosti druga druge. Prodajalec v mednarodni trgovini (izvoznik) je tako izpostavljen tveganju glede nepravočasne ali celo nemogoče izterjave svoje terjatve. Pri nakupu na daljavo tudi ni vedno mogoče zagotoviti, da bo dobavljeno blago enako tistemu, za katerega je bila kupoprodajna pogodba sklenjena.

Vse bolj razvejani tokovi mednarodne menjave blaga so zahtevali oblikovanje sodobnih plačilnih instrumentov, ki bi zaščitili interese vpletenih strank. Kupec potrebuje potrditev, da je plačal in da bo dobil pravo blago, prodajalec pa, ker je blago prodal, da bo pravočasno in v celoti dobil plačilo. Mednarodna bančna in poslovna praksa je v ta namen izoblikovala naslednje osnovne oblike plačil¹, ki bolj ali manj ščitijo upnika in dolžnika in pri tem ne zavirajo tokov mednarodnega plačilnega prometa:

- plačilo ob naročilu (*cash with order*) ali predplačilo (*advance payment*);
- dobava blaga na odprt račun (*open account delivery*);
- plačilo v okviru dokumentarnega akreditiva (*documentary credits*);
- plačilo, zavarovano z bančno garancijo (*bank guarantee*) ali s standby akreditivom (*Stand-by Credits*);
- plačilo v okviru kompenzacijskih aranžmajev (*barter arrangements*).

Vsaka od navedenih vrst plačil ima svoje posebnosti in je povezana z določenim tveganjem. V tej pisani paleti raznovrstnih plačilnih instrumentov pa zavzema dokumentarni akreditiv gotovo najvidnejše mesto, kar mi je zbudilo zanimanje po širšem spoznavanju tega finančno-plačilnega fenomena in tako botrovalo k nastanku pričujočega diplomskega dela.

---

¹ Falatov: Plačila v mednarodnem poslovanju, CISEF, Ljubljana 1997, str.2

Dokumentarni akreditiv je najbolj razširjena in najbolj varna oblika financiranja poslov mednarodne trgovine. Mednarodna poslovna praksa je z dokumentarnim akreditivom izoblikovala instrument, ki predstavlja moderno obliko financiranja blagovnih transakcij ter s svojim finančnim instrumentarijem nudi možnost za refinanciranje posameznih kreditnih aranžmajev. Z uvedbo dokumentarnega akreditiva kot plačilnega instrumenta, ki vključuje eno ali več bank, ki uživajo zaupanje pogodbenih strank, je v mednarodnem plačilnem prometu dosežena stabilnost in zaščita pogodbenih interesov obeh strank v poslu. Z njim je zavarovan tako interes kupca, da bo banka, ki je vključena v akreditivni posel, prodajalcu plačala dogovorjeno kupnino šele tedaj, ko bo prodajalec predložil banki vse v akreditivu predpisane dokumente, ki dokazujejo, da je bila pogodbeno dogovorjena količina in kvaliteta blaga odposlana kupcu, prodajalcu pa akreditivna banka zagotavlja varnost, da mu bo kupnina ob predložitvi omenjenih dokumentov tudi zares plačana.

V svojem diplomskem delu sem poskušala čim bolj nazorno prikazati pravne vidike ureditve dokumentarnega akreditiva ter njegovo vlogo v zunanjetrgovinskih transakcijah. Pri spoznavanju tega finančnega instrumenta sem izhajala iz trenutno veljavnih virov akreditivnega prava, pri čemer sem največjo pozornost posvetila mednarodni avtonomni ureditvi, torej Enotnim pravilom in običajem za dokumentarne akreditive (v nadaljevanju EPO), Revizija 1993. Za lažje razumevanje sprejetih rešitev, ki jih je prinesla revizija pravil iz leta 1993, sem tekom celotnega dela mestoma opozorila na morebitne spremembe in razhajanja glede na predhodno verzijo EPO (Revizija 1983). Z omenjeno primerjavo ter s kratkim zgodovinskim pregledom nastanka dokumentarnega akreditiva v prvem poglavju (točka II, podrazdelek 2) sem želela vsaj delno prikazati razvoj akreditivnega poslovanja od preteklih rešitev vse do današnjih, v zadnjem poglavju (točka VI) pa sem nakazala tudi smernice razvoja tega instituta v prihodnosti.

Diplomsko delo sem razdelila na pet vsebinskih sklopov. V prvem delu (točka II) sem obravnavala temeljne pojme o dokumentarnem akreditivu, s čimer sem želela ustvariti splošen uvod v akreditivno poslovanje ter olajšati razumevanje posameznih, pogosto zelo zapleteno formuliranih pravil, ki sledijo v nadaljevanju.

Drugi del (točka III) daje pregled različnih vrst akreditivov, pri čemer sem opisala le tiste oblike, ki se v praksi najpogosteje uporabljajo.

V tretjem (točka IV) in četrtem delu (točka V) sem poskušala s pravnega vidika prikazati finančno konstrukcijo plačila z dokumentarnim akreditivom, pri čemer sem poseben poudarek v tretjem delu namenila nalogu za odprtje akreditiva, v četrtem delu pa postopanju z akreditivnimi dokumenti.

Kot že omenjeno, sem diplomsko nalogo v petem delu (točka VI) zaključila s prikazom razvoja akreditivnega poslovanja v prihodnosti.

II. TEMELJNI POJMI O DOKUMENTARNEM AKREDITIVU

1. POJEM DOKUMENTARNEGA AKREDITIVA IN PRIKAZ DELOVANJA AKREDITIVNEGA POSLA

1.1. Pojem dokumentarnega akreditiva

Dokumentarni akreditiv (*Letter of Credit, Documentary Credit, Dokumentenakkreditiv, crédit documentaire, credito documentario*) predstavlja enega najpomembnejših in najpogostejših² instrumentov mednarodnih plačil v zunanjetrgovinskem prometu. Njegova uporaba je razširjena po vsem svetu. Zato ne preseneča dejstvo, da ga angleški sodniki opisujejo kot »življenjsko kri mednarodne trgovine«.³

Že v uvodu sem omenila, da je dokumentarni akreditiv plačilni instrument, ki strankam v poslu omogoča varen način plačila ter ustvarja ravnotežje med nasprotnimi interesi kupca in prodajalca. Medtem ko kupec (uvoznik) ne želi plačati kupnine, preden ne dobi blaga v posest in se tedaj na lastne oči prepriča o skladnosti blaga z določili pogodbe, pa prodajalec (izvoznik) ne želi odposlati blaga, vse dokler ne dobi zagotovila, da mu bo dogovorjena kupnina plačana.⁴

Dokumentarni akreditiv⁵ je v pravni teoriji⁶ definiran kot **način plačila, pri katerem ena banka (akreditivna banka) po nalogu in za račun kupca iz temeljnega posla (naročitelja, nalogodajalca akreditiva) prevzame obveznost, da bo pod pogoji, določenimi v akreditivu, ter proti predložitvi z akreditivom določenih dokumentov osebi, v korist katere je akreditiv odprt (akreditivnemu upravičencu) izplačala določeni znesek ali pa izplačala, akceptirala ali negocirala predložene menice.**⁷

---

² O razširjenosti uporabe mednarodnega dokumentarnega akreditiva prepričljivo govore navedki naše in tuje teorije, ki šteje, da se skoraj 80% plačil v mednarodni trgovini opravi s tem instrumentom (Pivka, Puharič, v knjigi *Pravo mednarodne trgovine*, Ljubljana 1999, str. 310 v potrditev navedenega navajata sledeče vire: Blagojevič, Krulj 1983: 2172; Draškič 1986: 521; Schmitthoff 1986: 336).

³ Schmitthoff: *Schmitthoff's Export Trade, The law and Practice of International Trade*, London, 1993, str. 400

⁴ Van Houtte : *The Law of International Trade*, London 1995, str. 257, 258

⁵ Osnova poslovanja pri dokumentarnem akreditivu so *dokumenti* (listine), ki predstavljajo tisto kvaliteto v plačilu, ki je ustvarila akreditivu primat v mednarodnih plačilih. Analiza same besede *akreditiv* ali *akreditiranje* pomeni pooblastiti ali opolnomočiti nekoga, da na določenem kraju dobi akreditirani znesek (vir: Gnidovec, Geršak: *Mednarodni dokumentarni akreditivi*, Ljubljana 1996, str. 4).

⁶ Ilešič, Ilešič: *Dokumentarni akreditiv*, GV, Ljubljana 1990, str. 15

⁷ Smiselno enaka je definicija v členu 2 EPO-500, ki navajajo, da se pod pojmom dokumentarni akreditiv razume vsak dogovor, ne glede na to, kako je imenovan ali opisan, kjer je akreditivna banka po navodilih nalogodajalca ali v svojem lastnem imenu proti predložitvi dokumentov, ki so navedeni v akreditivu in ki morajo biti skladni s pogoji in roki akreditiva:

V akreditivni posel je torej vključena najmanj ena, običajno pa več bank, ki s svojim strokovnim znanjem, ugledom, razvitim telekomunikacijskim sistemom in mrežo svojih poslovnih korespondentov – bank v tujini – zagotavljajo strankam v akreditivnem poslu zaupanje, da bo kupec plačal kupnino prodajalcu šele tedaj, ko bo banka kot njegov pooblaščenec v akreditivnem poslu imela v posesti dokumente, iz katerih izhaja, da je prodajalec pravočasno in pravilno izpolnil svojo pogodbeno obveznost iz osnovnega posla.⁸ Zasluga gre torej predvsem bančnemu sistemu, ki je z vključitvijo akreditivne banke, kot nosilca obveznosti in izvršilca plačila, omogočil nemoteno in sigurno plačilo.

Že na začetku pa je treba pojasniti razliko med dokumentarnim akreditivom in akreditivnim kupom. Za razliko od **akreditivnega kupa**, ki je prodajna pogodba, v kateri je dogovorjeno plačilo z dokumentarnim akreditivom, je dokumentarni akreditiv bančni posel, s katerim se banka obveže izpolniti prevzeto obveznost za račun naročnika akreditiva – praviloma bo to izplačilo kupnine.

Definicijo akreditiva pa lahko razumemo tudi v ožjem smislu, saj je za sam pojem akreditiva merodajno le **razmerje med akreditivnim upravičencem in tistimi bankami, ki so na temelju akreditivnega razmerja pravno dolžne izvršiti plačilo, akceptirati ali odkupiti menico**. Vsa ostala razmerja, ki služijo bodisi odprtju akreditiva, bodisi so akreditivu osnova (npr. razmerje med prodajalcem in kupcem), niso zaobsežena s tem pojmom.⁹

1.2. Prikaz delovanja akreditivnega posla

Poslovanje z dokumentarnim akreditivom poteka v praksi v najenostavnejši in najbolj običajni obliki na sledeč način:

Kupec (uvoznik) sklene s prodajalcem (izvoznikom) kupoprodajno pogodbo, v kateri se dogovorita za plačilo z akreditivom. Na osnovi takšne kupoprodajne pogodbe kupec oziroma drug dolžnik iz pogodbe da banki nalog, naj odpre dokumentarni akreditiv (s tem kupec

-
- ali dolžna plačati upravičencu ali po njegovi odredbi določen znesek;
  - ali dolžna akceptirati in plačati menico, ki jo je na banko trasiral upravičenec;
  - ali dolžna pooblastiti drugo banko, da izvrši plačilo ali da akceptira in plača menico;
  - ali dolžna pooblastiti drugo banko, da predložene menice in/ali dokumente negocira (tj. odkupi dokumente ali menice).

⁸ Falatov: Dokumentarni akreditiv v mednarodnem poslovanju, Ljubljana 1998, str. 11

⁹ Vukmir: Medjunarodna plačanja, Ljubljana, 1989, str.18

postane **naročnik akreditiva**). Če je naročnik dal banki predhodno na razpolago zadostna sredstva, ki predstavljajo kritje, ali pa je z banko dosegel dogovor, da ga bo kreditirala v višini takšnega kritja, bo banka odprla akreditiv (**akreditivna banka**) v korist osebe, ki jo naročnik označi kot upravičenca v svojem nalogu (**akreditivnega upravičenca**). To osebo akreditivna banka obvesti o odprtju akreditiva neposredno ali preko korespondenčne banke v kraju upravičenca (**avizirna, sporočilna banka**). Prodajalec blaga iz temeljnega posla odpremi blago, transportne dokumente, ki omogočajo razpolaganje z blagom, ter morebitne druge, v akreditivu zahtevane dokumente, pa predloži korespondenčni banki ali neposredno akreditivni banki. Korespondenčna banka pošlje te listine banki kupca (akreditivni banki). Akreditivna banka bo – bodisi sama ali prek korespondenčne banke – pregledala predložene dokumente in če se bodo v celoti ujemali s pogoji akreditiva, bo izplačala akreditivni znesek, dogovorjen v temeljni pogodbi. V mednarodnih prodajnih poslih pa je pogosto dogovorjeno odloženo plačilo in tedaj banka namesto z izplačilom kupnine v gotovini svojo obveznost izpolni z akceptiranjem ali odkupom (negociranjem) menice, ki jo akreditivni upravičenec predloži hkrati z blagovnimi dokumenti. Prejete dokumente akreditivna banka preda kupcu v uporabo in s tem se ciklus akreditivnega posla zaključuje.

2. NASTANEK IN RAZVOJ DOKUMENTARNEGA AKREDITIVA

Pomembnost vloge, ki jo ima danes dokumentarni akreditiv tako v domači, kot tudi v mednarodni trgovini, lahko popolnoma ponazorimo le s predhodno analizo in razumevanjem razlogov, ki so pripomogli k njegovemu nastanku.

Problem mednarodnih plačilnih instrumentov se je pojavil, ko je trgovina, že v davni preteklosti, izgubila svoj prvotni značaj lokalne in nacionalne menjave dobrin ter začela vedno bolj zajemati tuja tržišča, dokler ni nazadnje dobila tistih značilnosti, ki karakterizirajo današnji mednarodni gospodarski promet. Vzporedno z razvojem mednarodne trgovine so se razvijali tudi instrumenti mednarodnih plačil, posebno pa takrat, ko so banke poleg ostalih funkcij začele nastopati v vlogi posrednika med dolžniki in upniki, da bi olajšale in pospešile poravnavo denarnih obveznosti v tujini, oziroma izplačil denarnih terjatev iz tujine.¹⁰

Kdaj in kako je dokumentarni akreditiv nastal, ni pravih podatkov. Iz zapisov je razvidno, da se je pojavil dokaj pozno v primerjavi z nastankom prvih bank. Na jugu Francije ga zasledimo

---

¹⁰ Pretner: Inostrani dokumentarni akreditivi, Beograd 1960, str. 5

že v začetku 19. stoletja.¹¹ Poslovanje z dokumentarnimi akreditivi je doživelo svoj pravi razvoj šele od druge polovice 19. stoletja dalje, ko je služilo financiranju mednarodne kupoprodaje med Evropo in Severno Ameriko. Institut se je razvijal zlasti na angleškem trgu, kjer so se londonske banke specializirale posebno za opravljanje akreditivnih poslov. Vse do začetka prve svetovne vojne pa ni imel kakšnega večjega pomena. Stabilne gospodarske in politične razmere tistega obdobja so prinesle veliko ponudbo blaga na mednarodnem trgu, zaradi česar je imel kupec prevladujoč položaj na trgu in je lahko sam diktiral kupoprodajne pogoje. Prodajalcu običajno ni preostalo drugega, kot da pristane na zahteve svojega kupca in je običajno blago prodajal odprto ali z odlogom.¹²

Spremenjene politične in ekonomske razmere v času prve svetovne vojne pa so prispevale k vse večjemu pomenu dokumentarnega akreditiva v mednarodni trgovini. Z izbruhom prve svetovne vojne se je proizvodnja preusmerila na vojno industrijo ter prvenstveno na zadovoljevanje vojnih potreb. To je v povojnem obdobju ter kasneje v času velike gospodarske krize povzročilo zamenjavo vloge kupcev in prodajalcev, saj je povpraševanje presegalo ponudbo in poslej so bili prodajalci tisti, ki so narekovali cene in pogoje prodaje.¹³ Prodajalec je zelo skrbel, da pri odpošiljanju prodanega blaga v tujino ne nosi tveganje njegove morebitne izgube zaradi podmorniških vojn, blokad, konfiskacij, itd. V ta namen je redno zahteval, da se mu protivrednost blaga plača vnaprej ali da se mu izplačilo zavaruje z odprtjem dokumentarnega akreditiva pri domači banki, ki bi mu izplačala kupnino še preden bi blago prešlo meje njegove države.¹⁴

Dodatne okoliščine, ki so pripomogle k dejstvu, da se je v dvajsetih letih prejšnjega stoletja dokumentarni akreditiv začel hitro uveljavljati in pridobivati vse pomembnejšo vlogo v mednarodni trgovini, so zlasti sledeče:¹⁵

- klasični poslovni odnosi, ki so dotlej temeljili na zaupanju in poznavanju poslovnega ugleda (bonitete) partnerjev, so s širjenjem dimenzij svetovne trgovine zahtevali trdnejše varstvo, kakršno je potrebno pri poslovanju s partnerjem, ki ga ne poznamo in o katerega ugledu se zaradi oddaljenosti ne moremo tako lahko prepričati;
- večje geografske razdalje pri izmenjavi blaga so stopnjevale potrebo, da prodajalec plačilo prejme že, ko blago odpošlje, in ne šele tedaj, ko prispe v namembni kraj.

---

¹¹ Gnidovec, Geršak: Mednarodni dokumentarni akreditivi, gradivo za seminar, Ljubljana 1996, str. 3

¹² Pretner: op. cit. str. 9, 10

¹³ Vukadinović: Pravni odnosi iz mednarodnog dokumentarnog akreditiva, Beograd, 1989, str. 14, 15

¹⁴ Pretner: op.cit., str. 10

¹⁵ Ilešič, Ilešič: op. cit., str. 33

Po koncu prve svetovne vojne, v času ponovne stabilizacije gospodarstev, so akreditivni posli ponovno začeli izgubljati na pomenu, vse do leta 1929, ko je velika gospodarska kriza povzročila ponovni razmah akreditivnih plačil. Trend vse večje poslovne pomembnosti dokumentarnega akreditiva se je nadaljeval tudi v času druge svetovne vojne in vse do današnjih dni, ko še vedno predstavljajo najvarnejšo obliko plačil v mednarodni trgovini.

3. VIRI AKREDITIVNEGA PRAVA

3.1. Domači pravni viri

Dokumentarni akreditiv je produkt avtonomne mednarodne poslovne in bančne prakse. Zato v večini držav vse do danes ni zakonsko urejen, saj gre za mlad, dinamičen institut, ki bi ga utesnitev v zakonske določbe le omejevala pri nadaljnjem razvoju in prilagajanju potrebam poslovne prakse. Nekatero države¹⁶ pa so vendarle sprejele delne pravne ureditve tega instrumenta, npr. Grčija, Italija, bivša Jugoslavija, Mehika, Peru, ZDA (akreditiv ureja v svojem *Uniform Commercial Code – UCC*, ki se uporablja pretežno v ameriškem notranjem akreditivnem poslovanju, medtem ko v mednarodnem akreditivnem poslovanju ameriške banke ravnaajo v skladu s Pariškimi akreditivnimi pravili), Kuvajt, Libanon itd. Glede na dolgoletno kodifikacijsko aktivnost Mednarodne trgovinske zbornice v Parizu na področju dokumentarnega akreditiva in dejstvo, da so združenja bank posameznih držav in tudi posamezne banke same sprejele Pariška akreditivna pravila v svoje vsakodnevno poslovanje, lahko zaključimo, da je nacionalna akreditivna zakonodaja v praksi relativne vrednosti. K navedeni ugotovitvi dodatno prispeva tudi dejstvo, da postajajo določila omenjenih zakonov zastarela, saj jih njihovi zakonodajalci ne spreminjajo in dopolnjujejo skladno z razvojem instituta.¹⁷

Tudi Slovenija je sledila vzoru nekdanje Jugoslavije in v Obligacijski zakonik (v nadaljevanju OZ) vključila določbe o dokumentarnem akreditivu, ki v primerjavi s prejšnjim Zakonom o obligacijskih razmerjih (v nadaljevanju ZOR) na novo urejajo akreditivno prodajo.

---

¹⁶ Za podrobnejšo razlago glej Vukadinović: op. cit., str. 21, 22 in Falatov: op. cit., str. 3 in dalje.

¹⁷ Falatov: op. cit., str. 3, 5.

ZOR je v posebnem poglavju (XXXVII: Akreditivi, 1072. –1082. člen) urejal le akreditiv kot bančni posel, torej kot razmerje med naročnikom akreditiva in banko.¹⁸ Kljub nekaterim pomanjkljivostim in kritikam pravne ureditve akreditivov v ZOR,¹⁹ pa novi OZ v prehodnih in končnih določbah (1061. člen) ohranja v veljavi celotno poglavje ZOR, ki se nanaša na akreditive. Prvi trije členi ZOR o akreditivih se nanašajo na akreditive na splošno, preostali členi pa so posvečeni dokumentarnemu akreditivu kot v praksi najpogostejši in potrebam gospodarskega poslovanja najprimernejši obliki. Pod **akreditivom** na splošno je v smislu ZOR razumeti pogodbo med naročnikom in banko, s katero se banka zavezuje, da bo izplačala določeno denarno vsoto, če bodo do določenega časa izpolnjeni pogoji, navedeni v nalogu za akreditiv (prvi odstavek 1072. člena). **Dokumentarni akreditiv** pa je definiran kot podvrsta akreditiva, pri kateri se pogoji za izplačilo nanašajo na predložitev določenih dokumentov (1075. člen).

Iz navedenih definicij izhaja, da je pojem akreditiva po ZOR ožji od tistega, ki ga poznajo pravila mednarodnega akreditivnega poslovanja, saj zajema le »izplačilni akreditiv«, ne pa tudi »akceptnega oziroma negociranega dokumentarnega akreditiva«, pri katerem se banka proti predložitvi dokumentov namesto za gotovinsko izplačilo zaveže za akceptiranje ali negociranje predložene menice.²⁰

ZOR opredeljuje tudi dve temeljni načeli, in sicer neodvisnost akreditiva od »temeljnega« pravnega posla (1074. člen) in zahtevano skrbnost banke pri pregledu dokumentov (1080. člen). Ostale določbe pa se nanašajo na različne vrste dokumentarnega akreditiva: preklicen akreditiv (1078. člen), nepreklicen akreditiv (1079. člen) ter prenosni in deljivi akreditiv (1082. člen).²¹

Novi **OZ** poleg vseh primerov prodaje s posebnimi dogovori iz ZOR, dodaja novo obliko prodaje – akreditivno prodajo. OZ tako za razliko od ZOR posebej ureja razmerje med prodajalcem in kupcem, ki skleneta prodajno pogodbo, v kateri je dogovorjeno plačilo z akreditivom. Edina določba o akreditivni prodaji (527. člen) v glavnih točkah navaja, da je v

---

¹⁸ Hočevar: Novo v Obligacijskem zakoniku, str. 6; dostop na internetu: www.ozs.si/SLO/REVIJA/Svetovalec/02_01/02_01_15.html

¹⁹ Vovk in Skok v ponazoritev navedenega navajata, da se v posameznih primerih stranke v prodajni pogodbi oz. drugem temeljnem poslu podrobno dogovorijo o obveznostih kupca o tem, pri kateri banki mora zagotoviti akreditiv, kakašen mora ta biti, kakšne so posledice, če kupec ne zagotovi akreditiva itd. Pogosti so tudi primeri, ko se stranki dogovorita le o plačilu prek akreditiva, podrobnosti pa ne dorečeta. Pravila o akreditivu kot bančnem poslu pa teh vprašanj ne urejajo. (vir: Stvarno pravo, OZ in novi ZDR, Pravna praksa, letnik 2002, številka 21).

²⁰ Ilešič, Ilešič: op. cit., str. 110, 111. Avtorja menita, da glede na uporabnost mednarodnih pravil o dokumentarnem akreditivu tudi ozka formulacija ZOR ne bi smela biti ovira, da se v praksi ne bi mogle uporabljati tudi ostale vrste akreditivov.

²¹ Juhart et al.: Zavarovanje in utrditev obveznosti, Ljubljana 1995, str. 202

primeru dogovorjenega plačila z dokumentarnim akreditivom kupec dolžan v primernem roku in na svoje stroške poskrbeti, da prvovrstna banka odpre dokumentarni akreditiv, ki mora biti v skladu s prodajno pogodbo (1. odstavek). V primeru, da kljub pravočasni prodajalčevi predložitvi ustreznih dokumentov banka ne odpre dokumentarnega akreditiva ali ne plača akreditivnega zneska, se v razmerju med kupcem in prodajalcem uporabljajo določbe o dolžnikovi zamudi (2. odstavek). Če prodajalec ne uporabi odprtega dokumentarnega akreditiva, ne izgubi pravice zahtevati kupnino, je pa dolžan povrniti kupcu škodo (3. odstavek). 4. odstavek dopušča strankam možnost pogojevanja veljavnosti prodajne pogodbe z odprtjem dokumentarnega akreditiva, 5. odstavek pa vsebuje določbe o stroških v primeru podaljšanja dokumentarnega akreditiva (če je podaljšanje posledica sporazuma strank, nosi vsaka stranka stroške do polovice; če pa je razlog za podaljšanje na strani ene od strank, nosi ta stranka tudi stroške podaljšanja). Pomembno pa je zlasti besedilo zadnjega, 6. odstavka, ki pravi, da ta pravila v ničemer ne posegajo v ureditev akreditiva kot bančnega posla in obratno. S tem je dosežena sočasna in medsebojno dopolnjujoča uporaba ZOR in OZ.

3.2. Splošne uzance za blagovni promet

Nekatere določbe Splošnih uzanc za blagovni promet iz leta 1954, ki urejajo plačilo z akreditivom kot eno izmed oblik plačila v gospodarskih poslih, se na podlagi 12. člena OZ še vedno uporabljajo v obligacijskih razmerjih gospodarskih subjektov. Uzance pa ne urejajo vsebine akreditivnega razmerja, t.j. pravic in obveznosti, v katerih je subjekt banka, ampak le tista vprašanja v zvezi z akreditivom, ki so predmet dogovora med kupcem in prodajalcem v temeljnem poslu. Uzance lahko torej le nadomestijo voljo strank v temeljni pogodbi, t.j. v primeru nepopolno oblikovane akreditivne klavzule.²²

Omeniti velja predvsem **uzanco 193**, ki vsebuje nekaj pomembnih pravil o tem, kakšen mora biti akreditiv, če je v pogodbi dogovorjena ta oblika plačila. Kupec mora kot naročnik akreditiva upoštevati naslednje zahteve:

- akreditiv mora biti nepreklicen,
- akreditiv mora biti odprt najpozneje 15 dni pred dogovorjenim izročitvenim rokom,
- akreditivni znesek mora pokrivati celotno vrednost blaga ter vse tiste stroške, ki jih sicer plača prodajalec, vendar jih po pogodbi nosi kupec,

---

²² Ilešič, Ilešič: op. cit., str. 115

- akreditiv mora veljati najmanj še 15 dni po poteku pogodbenega roka za izročitev blaga.

S sprejetjem OZ je **uzanca 194** o podaljšanju veljavnosti akreditiva ter delitvi stroškov takšnega podaljšanja izgubila pomen, saj so te določbe vsebovane v 527. členu OZ.

Za akreditivno poslovanje je pomembna tudi **uzanca 184**, ki določa, katere listine je treba predložiti v primeru, da stranki tega v pogodbi izrecno ne določita. Zadošča predložitev »običajnih« listin, če pa običaja ni, pa takšnih listin, ki omogočajo kupcu, da prepozna vrsto in količino odposlanega blaga (npr. trgovska faktura, certifikat o izvoru) ter razpolaganje z blagom (npr. nakladnica, tovorni list, skladiščnica).

3.3. Mednarodna pravna ureditev dokumentarnega akreditiva – Enotna pravila in običaji za dokumentarne akreditive

Mednarodni plačilni promet z dokumentarnimi akreditivi se je v dvajsetih letih prejšnjega stoletja razvil in uporabljal že do take stopnje, da je bilo treba poenotiti obstoječa avtonomna pravila bančne in poslovne prakse. Banke so prišle do spoznanja, da je treba poenotiti akreditivno terminologijo in tudi način poslovanja za boljši, točnejši, varnejši in hitrejši potek akreditivnih procesov. Vodilno vlogo pri uresničitvi ideje o univerzalni kodifikaciji pravil o mednarodnem dokumentarnem akreditivu je ob podpori Komisije OZN za mednarodno trgovsko pravo (UNCITRAL) prevzela Mednarodna trgovinska zbornica v Parizu²³ (v nadaljevanju MTZ), ki je tudi prva pristopila k urejanju te materije na mednarodnem nivoju že leta 1926, ko je bil sestavljen prvi osnutek Enotnih pravil in običajev za dokumentarne akreditive - EPO (*Uniform Customs and Practice for Documentary Credits - UCP*). Pravila o dokumentarnem akreditivu so bila prvič sprejeta na VII. kongresu MTZ na Dunaju leta 1933 in v kratkem času so jih številne banke in združenja bank sprejele kot podlago za akreditivno poslovanje. Zaradi nenehnega razvoja bančnega in trgovinskega poslovanja je MTZ leta 1951 prvič revidirala EPO. Tej reviziji so pozneje sledile še revizije leta 1962, 1974, 1983 in nazadnje leta 1993. S tem so se pravila prilagajala spremembam v dokumentaciji in postopkih, ki jih je prinesla sodobna trgovinska praksa ter vedno bolj so se varovali interesi vseh v akreditivno transakcijo vključenih strank. Pravzaprav o univerzalnosti Enotnih pravil in običajev za dokumentarne akreditive lahko zagotovo govorimo šele od leta 1962, ko so bila

---

²³ Slovenija je postala polnopravna članica MTZ (in s tem tudi Komisije za bančno tehniko in prakso, ki je njen neposreden organ) leta 1992, ko je bilo Združenje bank Slovenije sprejeto v MTZ.

pravila že drugič revidirana in ko so k uporabi pristopile angleške banke in banke, ki so do tedaj uporabljale angleško akreditivno prakso. S sprejemom II. revizije pravil je bilo akreditivno poslovanje poenoteno v 178 državah²⁴ in danes predstavljajo EPO najpomembnejši pravni vir za dokumentarne akreditivne.

Zdaj so v veljavi Enotna pravila in običaji za dokumentarne akreditivne, Revizija 1993, ki so objavljena v publikaciji MTZ številka 500 - EPO 500 (*Uniform Rules and Practice for Documentary Credits, 1993 Revision, ICC Publication No. 500*), uporabljajo pa se od 1.1.1994. Slovenske banke so EPO 500 kolektivno sprejele v decembru 1993.²⁵

3.3.1. Uporaba in pravna narava EPO

EPO niso oblikovana kot konvencija, h kateri bi lahko posamezne države pristopile in bi s tem takšna pravila postala sestavni del pravnega reda te države.²⁶ EPO so norme dispozitivne narave, saj se morajo stranke nanje izrecno sklicevati v besedilu akreditiva, drugače se ne uporabljajo.²⁷ EPO so po svoji pravni naravi avtonomno pravo, zasebna zbirka običajnopравnih pravil. Če se stranki za uporabo EPO ne dogovorita, se za poslovanje z dokumentarnim akreditivom uporabi tisto pravo, ki ga določajo kolizijske norme. Tudi v tem primeru pa lahko pride do uporabe EPO in sicer kot pravil običajnega prava ali pa se smatrajo kot tiho dogovorjene, bodisi zato, ker sta stranki v preteklosti EPO stalno uporabljali ali zato, ker je uporaba EPO v dotični branži sama po sebi umevna.²⁸

---

²⁴ Falatov: op.cit., str. 7

²⁵ Poleg EPO je MTZ poskušala poslovno prakso na področju mednarodnih dokumentarnih akreditivov poenotiti tudi tako, da je leta 1995 sprejela **Enotna pravila za medbančne reimburse (EPR)**, ki so objavljena v publikaciji MTZ št. 525 in veljajo od 1.7.1996 (*Uniform Rules for Bank-to Bank Reimbursements under Documentary Credits, ICC Publication No. 525*). Slovenske banke so k EPR-525 pristopile kolektivno v juliju 1996.

MTZ je v publikaciji št. 516 objavila tudi **standardne obrazce za dokumentarne akreditivne** (*Standard Documentary Credit Forms*), ki naj poslovni praksi služijo kot pomoč pri akreditivnem poslovanju (vir: Falatov: op. cit., str. 8). Namen obrazcev je doseči enoten standard, enotno razumevanje, razlago in obdelavo obrazcev ter olajšati postopek nalagodajalcu in akreditivni banki. Pripomorejo tudi k lažjemu vnašanju podatkov v avtomatizirane sisteme in prihranek pri stroških. Izrazoslovje obrazcev pa je enako izrazoslovju EPO-500, kar pripomore k manjšemu številu napak zaradi neenotnega jezika (vir: Tratnik: Mednarodno gospodarsko pravo, Maribor 1999, str. 353, 354).

²⁶ Ilešič, Ilešič: op. cit., str. 38

²⁷ 1. člen EPO jasno določa: EPO, Revizija 1993, publikacija MTZ št. 500 se bodo uporabljali za vse dokumentarne akreditivne (vključujoč v mejah uporabnosti standby akreditivne), kjer so vključeni v besedilo akreditiva. Obvezujoči so za vse sodelujoče stranke, razen če ni v akreditivu izrecno drugače navedeno.

²⁸ Tratnik, M.: Mednarodno gospodarsko pravo, Maribor 1999, str. 351, 352

Razširjenost uporabe EPO je posledica klavzule o uporabi EPO, ki jo je v svoje splošne pogoje poslovanja sprejela večina bank. Ker je poslovanje strank z dokumentarnim akreditivom možno le preko bank, so na ta način tudi stranke »prisiljene« uporabljati EPO.

4. TEMELJNA NAČELA AKREDITIVNEGA PRAVA

Temeljna načela poslovanja z dokumentarnim akreditivom izhajajo iz samih mednarodnopravnih pravil o dokumentarnem akreditivu, nekatera pa tudi iz pozitivnopravnih ureditev dokumentarnega akreditiva v posameznih državah.

Pravna teorija omenjena načela označuje kot *temeljna* oziroma *osnovna*, saj si brez njih ni mogoče zamisliti sodobnega akreditivnega posla in kot *splošna* oziroma *obča*, ker veljajo za vse udeležence v akreditivnem poslu (torej za kupca, banko in prodajalca)²⁹.

Za pravna pravila v zvezi z dokumentarnim akreditivom so značilna naslednja temeljna načela:³⁰

4.1. Načelo inkorporacije

Načelo inkorporacije je vsebovano v 1. členu EPO-500³¹ in je posledica dispozitivnega značaja EPO. Vsebina tega načela se izraža v obveznosti pogodbenih strank, ki se morajo, če želijo, da bi se vsebina njihovega akreditiva ravnala po pravilih EPO, v finančni klavzuli osnovne pogodbe dogovoriti, da se bo finančna transakcija akreditivnega posla odvijala po

---

²⁹ Vukadinović: op. cit, str. 53

³⁰ V teoriji obstajajo različne kvalifikacije omenjenih načel. V svojem diplomskem delu se naslanjam na razvrstitev petih načel, kot jih navaja Falatov (Dokumentarni akreditiv v mednarodnem poslovanju, str. 13 in dalje), enako razvrstitev pa uporabljata tudi Pivka in Puharič (Pravo mednarodne trgovine, str. 311 in dalje). Večina teoretikov (Tratnik, Vukadinović, Ilešič M. in Ilešič M., Rosenberg) pa govori o štirih osnovnih načelih, in sicer: načelo poslovanja z dokumenti in ne z blagom, načelo avtonomnosti, načelo ločenosti notranjih akreditivnih razmerij in načelo strogega pregleda dokumentov. Nekateri avtorji (med njimi tudi Schmitthoff in Vukadinović) pa omenjajo celo klasifikacijo dveh načel.

³¹ Besedilo 1. člena EPO-500 je navedeno v opombi št. 27.

Enotnih pravilih in običajih za dokumentarne akreditive.³² Omenjeno načelo se torej konkretizira v obliki t.i. inkorporacijske klavzule, ki se običajno glasi: »*This Credit is subject to Uniform Customs and Practice for Documentary Credits, Revision 1993, ICC Publication No. 500.*«

Dispozitiven značaj EPO pa strankam dopušča tudi drugačen dogovor, kar pa morajo izrecno navesti v akreditivu.

4.2. Načelo poslovanja z dokumenti in ne z blagom (»banks deal in documents, not in goods«)

To načelo je temeljno načelo akreditivnega prava, saj na njem temelji celoten mehanizem in instrumentarij dokumentarnega akreditiva. Jasno je izraženo v členu 4 EPO-500, po katerem vse stranke v akreditivnem poslovanju poslujejo z dokumenti, ne z blagom, storitvami in/ali z drugimi izvedbami, na katere se dokumenti nanašajo. Bistveno pri tem je, da gre za poslovanje le s takimi dokumenti, ki predstavljajo blago in omogočajo tistemu, ki jih zakonito poseduje, da razpolaga z blagom. Uporabnik akreditiva predloži banki le dokumente o blagu, ne pa blaga samega, nalogodajalec pa prejme od banke le dokumente, s katerimi lahko nato sam prevzame blago. Omenjeno načelo se odraža tudi v členu 15 EPO-500, po katerem banke ne prevzemajo nikakršne obveznosti in odgovornosti za opis, količino, težo, kakovost, stanje, pakiranje in/ali embalažo, dobavo, vrednost ali obstoj blaga, ki ga ti dokumenti predstavljajo, kakor tudi ne za lastnosti in dejanja udeleženih subjektov. Banka torej ne preverja blaga samega, temveč kontrolira le pravilnost dokumentov, ki predstavljajo blago ter ugotavlja, ali so po svojem videzu skladni z akreditivnimi pogoji ali ne. Na podlagi te svoje ugotovitve se banka odloči, ali bo dokumente honorirala ali ne.

4.3. Načelo avtonomnosti (načelo ločenosti akreditivnih razmerij od temeljnega posla)

Vsebina tega načela izhaja iz člena 3 EPO-500, ki poudarja abstraktnost akreditivne obveze banke v razmerju do temeljnega posla ter ločenost akreditivnega posla od temeljnega posla. Besedilo tega člena namreč določa, da so dokumentarni akreditivi po svoji naravi transakcije, ločene od prodajnih ali drugih pogodb, na katerih utegnejo temeljiti, in da se banke na take pogodbe ne ozirajo in jih take pogodbe ne vežejo, čeprav se akreditivi nanje sklicujejo.

---

³² Stranke običajno v finančno klavzulo vnesejo tudi označbo konkretne revizije EPO ter številko publikacije MTZ, v kateri so pravila objavljena.

Obveznost akreditivne banke, da plača, akceptira ali negocira predložene dokumente oziroma vrednostne papirje, je samostojna in abstraktna obveznost banke, ki izhaja iz samostojne obveznosti akreditivne banke. Banka zato ni zavezana in nima obveznosti plačila, ki temelji na pogodbi, sklenjeni med strankama.³³

Načelo avtonomnosti gre v svoji praktični uporabi celo tako daleč, da banke ostanejo v akreditivni zavezi tudi, če je bil temeljni posel med nalagodajalcem in upravičencem neveljaven ali razveljavljen: tudi v takšnem primeru bo prodajalec lahko od banke prejel plačilo akreditivnega zneska, kupec pa bo lahko zaradi razveljavitve posla eventuelno zahteval vračilo le zaradi neupravičene obogatitve.³⁴ Banka pa mora le v enem primeru zavrniti plačilo, in sicer, če so dokumenti lažni (t.i. »*fraud exception*«)³⁵. Prav tako se ne more kupec sklicevati na pobotanje z lastno terjatvijo do prodajalca.

V ponazoritev povedanega lahko služi primer **Power Curber International Ltd. v. National Bank of Kuwait**.³⁶ Kuwaitiski distributerji so kupili stroje od ameriškega podjetja Power Curber iz Severne Caroline. National Bank of Kuwait je odprla nepreklicen akreditiv in dala Bank of America v Miami nalog, da sporoči akreditiv prodajalcu preko neke lokalne banke v Charlottu (Severna Carolina). Stroji so bili korektno dobavljeni, vendar je kupec sprožil proti prodajalcu postopek v Kuwaitu, kjer je uveljavljal nasprotno terjatev proti prodajalcu na osnovi nekega drugega posla ter se skliceval na pobotanje. Kuwaitsko sodišče je v tem postopku izdalo začasen ukrep, ki je prepovedal plačilo akreditiva s strani National Bank of Kuwait. Nato je prodajalec tožil to banko pred angleškim sodiščem na osnovi dejstva, da je imela registrirano poslovalnico v Londonu. Angleško sodišče je odločilo, da začasni ukrep sodišča v Kuwaitu ne blokira obveznosti plačila akreditiva s strani londonske poslovalnice. Poleg tega pa tudi ne more imeti ekstrateritorialnega učinka.

V zvezi z omenjeno sodbo je zanimivo opozoriti tudi na mnenje Lorda Denninga, v katerem je poudaril, da se dokumentarni akreditiv zaradi svojega avtonomnega karakterja v določenem obsegu približuje menici. Navedel je: »*Pomembno je, da vsaka banka, ki odpre dokumentarni akreditiv, spoštuje svojo obveznost. Banke se kakršenkoli spor med prodajalcem in kupcem ne tiče. Kupec lahko ugovarja, da blago ni v skladu s pogodbo, banka pa mora vseeno izpolniti svojo obveznost. Kupec se lahko sklicuje na protiterjatev do prodajalca, a vseeno mora banka izpolniti svojo obveznost. Akreditiv se podobno kot menica izda za plačilo blaga in se uvršča med plačilna sredstva. Noben ugovor ali pobot ne more vplivati nanj. Medtem ko menico izda prodajalcu kupec, pa odpre dokumentarni akreditiv prodajalcu banka in to prav z namenom, da se izogne raznim ugovorom in sklicevanjem na pobotanje terjatev*«.

---

³³ Pivka, Puharič: op. cit., str. 312

³⁴ Ilešič, Ilešič: op. cit., str. 20

³⁵ Več o tem glej v razdelku o lažnih/ponarejenih dokumentih.

³⁶ Schmitthoff: op. cit. str. 405, 406

4.4. Načelo ločenosti in samostojnosti notranjih akreditivnih razmerij

To načelo je tesno povezano s prejšnjim načelom in ga po svoji vsebini dopolnjuje.³⁷ Vsebina načela izhaja iz člena 3/b EPO-500, ki določa, da upravičenec ne more v nobenem primeru koristiti sebi v prid pogodbenih razmerij, ki sicer obstajajo med bankami ali med naročiteljem akreditiva in akreditivno banko.

Bistvo načela lahko torej strnemo v ugotovitev, da je vsak pravni odnos³⁸ (pravno razmerje naročnik akreditiva – akreditivna banka; razmerje akreditivna – potrdilna ali avizirna banka; razmerje banka – akreditivni upravičenec) znotraj posameznega akreditivnega posla popolnoma samostojen in ločen od ostalih. Vsa razmerja, ki nastajajo med udeleženci v akreditivu, so torej izključno dvostranske narave in se npr. upravičenec nikdar ne more sklicevati na vsebino razmerja med banko in naročnikom ali med posameznimi bankami. Pomen te ugotovitve se odraža zlasti v primeru spora glede realizacije akreditiva, ko se postavi vprašanje procesne legitimacije.³⁹ V praksi to pomeni, da v primeru, ko akreditiv ni odprt v skladu z dogovorjenimi pogoji iz osnovnega posla, upravičenec ne more od banke zahtevati, naj odpre akreditiv pod drugačnimi pogoji. To lahko zahteva le naročnik akreditiva na podlagi svojega razmerja z banko. Akreditivnemu upravičencu pa preostane možnost, da proti svojemu pogodbenemu partnerju ukrepa na podlagi osnovne pogodbe.

4.5. Načelo bančne strogosti pri pregledu dokumentov (*the doctrine of strict compliance*)

Banka ima dolžnost natančno pregledati dokumente in lahko zavrne dokumente, in s tem plačilo, tudi v primeru najmanjših odstopanj od dogovorjenega.

Opisano načelo je izraženo v členu 13 EPO-500, po katerem so banke dolžne

---

³⁷ Falatov: op.cit, str. 15

³⁸ Glede pravnih razmerij med udeleženci akreditivnega poslovanja glej naslednje poglavje.

³⁹ Ilešič, Ilešič: op. cit., str. 20

pregledati predložene dokumente z razumno skrbnostjo in ugotoviti, ali so dokumenti po svojem zunanjem izgledu skladni z akreditivnimi roki in pogoji ter ali so dokumenti po svojem zunanjem izgledu medsebojno usklajeni. Za dokumente, ki so po svojem videzu neskladni med seboj, se šteje, da po svojem videzu zato niso skladni z roki in pogoji akreditiva. Skladnost akreditivnih dokumentov in obseg, v katerem se uporablja razumna skrbnost, se ugotavlja po mednarodni standardni bančni praksi, ki jo razkrivajo predvsem členi 13-19 EPO-500.

Banke so dolžne pregledovati le tiste dokumente, ki so navedeni v akreditivu in so oproščene odgovornosti za ponarejene dokumente ter za vse druge primere, ko se dejansko stanje ne ujema z navedbami v dokumentih.

Lord Sumner je z jasno izraženim stališčem lepo opisal bistvo načela bančne strogosti pri pregledu dokumentov: *»There is no room for documents which are almost the same, or which will do just as well.«*⁴⁰

Načelo bančne strogosti pri pregledu dokumentov lahko ilustriramo z dvema primeroma iz sodne prakse. Izhodišče za omenjeno načelo je, da banka ne razpolaga z izvedenci, ki bi poznali posebnosti posameznih vrst blaga, marveč je zgolj finančna organizacija.

V primeru **Equitable Trust Company of New York v. Dawson Partners Ltd. (1927)**⁴¹ je toženec, ameriško podjetje Equitable Trust kupilo od prodajalca v Botaviji (današnja Jakarta) vanilijo v zrnu. V navodilih za otvoritev akreditiva je kupec med številnimi dokumenti zahteval certifikat o kakovosti, ki mora biti izdan s strani *strokovnjakov* (*»by experts«*). Pri telegrafiranju akreditiva konfirmni banki v Botaviji je prišlo do napake, tako da je ta banka obvestila prodajalca, da lahko uporabi akreditiv s predložitvijo certifikata, ki ga je izdal *strokovnjak* (*»by expert«*). Prodajalec je poslal blago slabše kvalitete, strokovnjak pa napake ni odkril in je izdal certifikat. Sodišče (The House of

---

⁴⁰Equitable Trust Company of New York v. Dawson Partners Ltd. (1927) 27 Lloyd's L.R.

⁴¹Schmitthoff: op. cit. str. 405

Lords) je odločilo, da banka ni upravičena do reimbursa s strani kupca, ker je v nasprotju s kupčevimi navodili plačala fakturirani znesek na podlagi certifikata enega samega strokovnjaka namesto najmanj dveh strokovnjakov.

V primeru **Bank Melli Iran v. Barclays Bank D.C.O. (1951)**⁴² je iranski kupec od angleškega prodajalca kupil sto ameriških tovornjakov. Po kupčevih navodilih je Bank Melli Iran odprla prodajalcu akreditiv, kot avizirna banka pa je bila vključena angleška banka Barclays Bank. Akreditivna banka je inštruirala avizirno, da gre pri akreditivu za plačilo kupnine *100 novih tovornjakov* (*»100 new Chevrolet trucks«*) in da mora prodajalec predložiti dokument ameriške vlade, ki potrjuje, da gre za nove tovornjake. Dokumenti, ki so bili predloženi avizirni banki, so bili dvoumni in nekonsistentni. V fakturi je pisalo, da so bili *»novem stanju«* (*»in a new condition«*), v potrdilu ameriške vlade, da so bili *»novi, dobri«* (*»new, good«*), na dobavnici pa da so bili *»kot novi«* (*»new-good«*). Avizirna banka je izplačala akreditiv in poslala dokumente v Bank Melli Iran. Le-ta je avizirni banki sporočila, da smatra, da dokumenti niso popolni, vendar jih vseeno ne zavrača. Nato so tovornjaki prispeli v Iran in kupec je zavrnil plačilo. Šest tednov pozneje je Bank Melli Iran dokumente zavrnila. V sporu med bankama je angleško sodišče odločilo, da so bili dokumenti nepopolni in bi jih morala Barclays Bank kot take tudi zavrniti, vendar je Bank Melli Iran s prvotnim sprejemom dokumentov potrdila transakcijo, tako da jih ne more več naknadno zavrniti.

5. AKREDITIVNO-FINANČNA KLAVZULA V OSNOVNEM POSLU

Akreditiv služi za izvršitev denarne plati blagovnega posla in kot tak predstavlja tisti del kupoprodajne pogodbe, ki se nanaša na izvršitev finančnih obveznosti.⁴³

Finančna klavzula v osnovni pogodbi ureja finančno konstrukcijo osnovnega posla in natančno opredeljuje obveze pogodbenih strank v zvezi s plačilom določenega denarnega zneska kot obveze dolžnika.⁴⁴

Od finančne klavzule pa je potrebno ločiti **akreditivno klavzulo**, ki predstavlja le del finančne klavzule in je torej od nje ožja.⁴⁵ Akreditivna klavzula pomeni poseben dogovor med strankama, da želita plačilo z dokumentarnim akreditivom. Lahko je dogovorjena kot

---

⁴² Schmitthoff: op. cit. str. 409

⁴³ Pretner: op. cit., str. 11

⁴⁴ Falatov: op.cit., str. 17

⁴⁵ Rosenberg: op.cit., str. 29

sestavina prodajne pogodbe ali pa je sprejeta samostojno vnaprej za vse bodoče pogodbe med poslovnima partnerjema. Ta dogovor o plačilu z akreditivom je akcesorne narave.⁴⁶ Od popolnosti in natančnosti akreditivne klavzule je odvisna vrsta akreditiva. Njena vsebina je pomembna tako za prodajalca, kakor tudi za kupca. Prodajalec ima s formuliranjem te klavzule edino priložnost, da vpliva na obliko in vsebino akreditiva, saj kasneje banke izvršujejo samo nalog kupca. Navodil, ki bi jih eventuelno dal prodajalec, ne upoštevajo. Kupec pa se z akreditivno klavzulo obvezuje pravočasno odpreti akreditiv v korist prodajalca in preko določene banke odpreti tisto vrsto akreditiva, za katero se je dogovoril s prodajalcem.

V primeru, ko sta se pogodbeni stranki dogovorili o načinu plačila z dokumentarnim akreditivom, bosta v finančni klavzuli natančno določili tako obveznosti dolžnika-kupca kot tudi obveznosti upnika-prodajalca (zlasti se bosta dogovorili za: znesek in rok odprtja akreditiva; vrsto akreditiva; rok veljavnosti akreditiva, rok za predložitev dokumentov; rok odpreme blaga; katera banka naj nastopa kot akreditivna, obvestilna, potrdilna in izplačilna banka; vrsta, vsebina, in število akreditivnih dokumentov ter kraj in naziv banke, pri kateri se dokumenti predlagajo v honoriranje; posebne klavzule)⁴⁷.

6. UDELEŽENCI (STRANKE) PRI AKREDITIVNIH POSLIH IN PRAVNA RAZMERJA MED NJIMI

6.1. Udeleženci (stranke) pri akreditivnih poslih

V dokumentarnem akreditivnem poslu so udeležene najmanj tri stranke:⁴⁸

- **naročnik akreditiva ali nalogodajalec za odprtje akreditiva**⁴⁹ je praviloma kupec blaga oziroma uporabnik storitve ali druga oseba iz temeljne pogodbe, ki je zavezana k plačilu nekega denarnega zneska in po čigar navodilih se akreditiv odpira;

---

⁴⁶ Kobal: Dokumentarni akreditiv-plačilno sredstvo ali sredstvo zavarovanja obveznosti?, Študent in pravo, 1/1/1997

⁴⁷ Falatov: op. cit., str. 17

⁴⁸ Falatov: op. cit., str. 19, Tratnik: op.cit., str. 358 in Ilešič, Ilešič: op.cit., str. 17

⁴⁹ Ilešič in Ilešič (op. cit. str. 17) opozarjata na neenotno terminologijo pri označevanju subjektov, saj EPO uporabljajo izraz »naročnik«, ZOR »naročitelj«, v strokovni literaturi in praksi pa se pogosto uporablja izraz »nalogodajalec«.

- **akreditivna banka**, ki je na osnovi naročnikovega kritja ali kredita pri tej banki sprejela naročnikov nalog oziroma zahtevo za odprtje akreditiva in je v prvi vrsti zavezana za izplačilo akreditiva;
- **akreditivni upravičenec (uporabnik, koristnik akreditiva, beneficiar)** je oseba, ki je dobavitelj blaga (prodajalec) ali izvajalec storitve iz temeljne pogodbe ter ji bo zato ob izpolnitvi določil in pogojev akreditiva izplačan akreditivni znesek.

Opisano tristransko razmerje pa se v praksi pojavlja le pri najenostavnejših oblikah akreditivnega poslovanja. V t.i. distančnih poslih imata pogodbeni stranki običajno sedeža v različnih državah in zato vseh akreditivnih poslov praviloma ne more opraviti ena sama banka. Za mednarodni dokumentarni akreditiv je zato značilno, da sta pri transakciji udeleženi vsaj dve banki: poleg akreditivne banke, ki ima običajno sedež v državi kupca, sodeluje še **korespondenčna banka** iz države akreditivnega upravičenca. Nanjo bo akreditivna banka prenesla posamezna opravila, pooblastila in obveznosti. Korespondenčna banka lahko po navodilih akreditivne banke nastopa v akreditivnem poslu v eni ali več od sledečih vlog⁵⁰:

- **avizirna (sporočilna) banka** je banka, ki po pooblastilu akreditivne banke upravičencu sporoči, da mu je bil odprt akreditiv, ne prevzame pa nikakršne odgovornosti za honoriranje dokumentov;
- **konfirmna (potrdilna) banka**, ki po pooblastilu ali zahtevi akreditivne banke doda sporočilu o odprtju akreditiva še svojo potrditev (konfirmacijo), s katero se tudi sama zaveže in solidarno z akreditivno banko odgovarja, da bo honorirala akreditivno skladne dokumente, če bodo le-ti predloženi njej ali izplačilni banki;
- **izplačilna banka**, ki na temelju pooblastila akreditivne banke akreditivnemu upravičencu izplača akreditivni znesek, ali akceptira menice (**akceptna banka**) ali pa dovoljuje oziroma opravi negociranje dospelih menic (**negocirna banka**). Kriterij za razlikovanje med bankami je torej vrsta obveznosti akreditivne banke, glede na to ali gre za izplačljiv, akceptni ali pa negocirani akreditiv;
- **reimbursna banka** je po pooblastilu akreditivne banke dolžna reimbursirati izplačilno oziroma potrdilno banko, ki je dokumente honorirala;

---

⁵⁰ Razporeditev sledi razporeditvi Falatova, op. cit., str. 19

- **transferna banka**, ki akreditiv prenaša na drugega upravičenca.

V praksi se v enem akreditivnem poslu le redko pojavi tako veliko različnih bank. Vlogo teh bank običajno prevzema avizirna banka.

Poleg večjega števila bank z različnimi funkcijami pa je lahko v akreditivno poslovanje vključeno tudi večje število akreditivnih upravičencev. V teh primerih, ki so sicer v praksi redki, že akreditivna banka odpre akreditiv tako, da za en del akreditivnega zneska določi enega upravičenca, za preostali del akreditivnega zneska pa drugega ali več drugih upravičencev. Pomembno je poudariti, da za razliko od prenosnega akreditiva, kjer druge upravičence določa prvi upravičenec-prodajalec, v tem primeru ostale upravičence določa nalagodajalec-kupec.⁵¹

6.2. Pravna razmerja med udeleženci v akreditivnem poslu

V poslovanju z dokumentarnim akreditivom se med bankami in strankami, ki neposredno sodelujejo v posameznem akreditivnem poslu, ustvarjajo določena pravna razmerja, t.j. pravice in obveznosti. Ta pravna razmerja so, čeprav zaradi same narave posla ekonomsko sicer povezana, a pravno gledano popolnoma neodvisna drug od drugega, kar se izraža tudi v načelu ločenosti in samostojnosti notranjih akreditivnih razmerjih.

V najenostavnejši obliki akreditivnega posla vstopajo posamezni udeleženci v naslednja medsebojna pravna razmerja⁵²:

6.2.1. Pravno razmerje med pogodbenima strankama iz osnovnega posla (pravno razmerje med kupcem in prodajalcem iz kupoprodajne pogodbe)⁵³

To pravno razmerje ima pravno naravo *valutnega razmerja* in temelji na konkretnem pravnem poslu med pogodbenima strankama (temeljni posel je običajno kupoprodajna pogodba, lahko pa je tudi posel izvajanja investicijskih del v tujini, posel dobave, montaže investicijske

---

⁵¹ Pretner: op. cit., str. 19 in 20

⁵² Falatov: op. cit., str. 21 in dalje

⁵³ Omenjeno pravno razmerje je predpostavka za obstoj ostalih pravnih razmerij in se zato tudi imenuje *predhodno pravno razmerje*, saj ne gre za pravno razmerje znotraj samega mehanizma dokumentarnoakreditivnega posla (vir: Rosenberg: op.cit. str. 31).

opreme ali katerikoli drug posel, pri katerem je ena od strank dolžna plačati določen denarni znesek).

Če sta se kupec in prodajalec z akreditivno klavzulo v temeljni pogodbi dogovorila za plačilo z dokumentarnim akreditivom, prevzame **kupec** naslednje **obveznosti**⁵⁴:

- dolžnost pravočasnega odpiranja akreditiva. Ta kupčeva dolžnost je dejansko sestavljena iz dveh dolžnosti: dolžnosti odpiranja akreditiva, ki je glavna dolžnost kupca, in dolžnosti pravočasnega odpiranja ustreznega akreditiva. Akreditiv se smatra za odprtega, ko akreditivna banka sporoči prodajalcu, da mu je po kupčevem nalogu odprla akreditiv in mu sporočila akreditivne roke in pogoje. Prodajalec se ne more zadovoljiti s kupčevim obvestilom, da je izdal nalog za odprtje akreditiva, kajti banka je tista, ki mu daje jamstvo. Rok za odprtje akreditiva je določen običajno že v kupoprodajni pogodbi. Če pa se stranki nista sporazumeli za rok odprtja akreditiva, obstajajo v pravni teoriji in praksi različna mnenja o tem, kdaj je kupec dolžan odpreti akreditiv. Sodna in arbitražna praksa⁵⁵ sta zavzeli stališče, da je v takem primeru kupec dolžan storiti vse potrebno, da bo banka odprla akreditiv najkasneje prvi dan, s katerim začne teči pogodbeno dogovorjeni rok dobave blaga oziroma pričetek izpolnjevanja drugih pogodbenih obveznosti upravičenca.
- dolžnost odpiranja akreditiva z določenimi pogoji. Kupec je dolžan odpreti take vrste akreditiv, kot je bil s prodajalcem dogovorjen v temeljni pogodbi. Ko v akreditivni klavzuli ni dogovorjena vrsta akreditiva, prevlada v sodni praksi in pravni teoriji stališče, da je kupec dolžan odpreti nepreklicni akreditiv.⁵⁶
- dolžnost odpiranja akreditiva po določeni banki. V temeljni pogodbi se stranki dogovorita, pri kateri banki bo kupec odprl akreditiv. Prodajalec običajno zahteva odprtje akreditiva pri banki, ki uživa ugled in zaupanje. Kadar pa v pogodbi akreditivna banka ni bila določena, ima pravico opcije vedno kupec.

Pri plačilu z akreditivom kupec prvi prične z izpolnjevanjem pogodbe, zato nepravočasno odprtje akreditiva ali odprtje, ki ni v skladu s pogodbeno dogovorjenimi pogoji, pomeni neizpolnitev primarne obveznosti dolžnika in ob pogojih, ki veljajo za dolžnikovo zamudo, njegovo odškodninsko odgovornost. Prodajalec lahko počaka s svojo izpolnitvijo, dokler kupec na njegov poziv ne bo poskrbel za odprtje takšnega akreditiva, kot je predviden v

---

⁵⁴ Vezjak: Mednarodne poslovne finance, Maribor 1982, str. 319 in dalje

⁵⁵ Pretner omenja stališče angleškega pravosodja v primeru, ko je bil v kupni pogodbi določen nakladalni rok. Po tem stališču velja, da je kupec izpolnil svojo pogodbeno dolžnost, če je prodajalec prejel obvestilo o otvoritvi akreditiva najpozneje na prvi dan nakladalnega roka. (vir: Pretner: op.cit., str 64).

⁵⁶ Vukadinović: op. cit., str. 71

pogodbi. V primeru, da kupec akreditiva ne odpre ali ga ne odpre pravočasno, so posledice plačilne zamude odvisne od tega, ali gre za fiksen ali nefiksen posel. Za fiksen posel, od katerega lahko prodajalec takoj odstopi, gre v primeru, ko je bilo v pogodbi določeno »takojšnje odpiranje akreditiva« ali ko je bil za odprtje akreditiva določen rok. Akreditivi z zelo kratko dobo trajanja se običajno štejejo za fiksne posle. Posel pa je nefiksen, ko rok za odprtje akreditiva ni določen. V tem primeru nastopi plačilna zamuda kupca šele po opominu, v katerem prodajalec določi naknadni rok za odprtje akreditiva.

Prodajalčeve obveznosti do kupca se v akreditivnem poslu ne izražajo neposredno. Na osnovi kupoprodajne pogodbe je prodajalec dolžan, da na dogovorjen način pravočasno odpremi dogovorjeno količino in kvaliteto blaga. Prodajalec izpolni svojo dolžnost, ko pravočasno predloži pravilne dokumente akreditivni banki.⁵⁷

6.2.2. Pravno razmerje med nalogodajalcem za odprtje akreditiva in akreditivno banko

Razmerje med nalogodajalcem za odprtje akreditiva (kupcem) in akreditivno banko⁵⁸, v pravni teoriji znano kot *kritno razmerje*, temelji na pogodbi, ki jo kupec sklene z akreditivno banko z namenom, da mu odpre akreditiv. Kupec da namreč banki z nalogo za odprtje akreditiva ponudbo za sklenitev posebne pogodbe, po kateri bo banka dolžna akreditirati izvoznika in vsebuje tudi pogoje, pod katerimi naj se banka obveže izplačati akreditirani znesek. Kadar se banka strinja z akreditivnimi pogoji, je dejansko sklenjena akreditivna pogodba.

Pred izdajo naloga za odprtje akreditiva se bo nalogodajalec z akreditivno banko dogovoril o vrsti in načinu zagotovitve akreditivnega kritja, o čemer bo odločala finančna in poslovna boniteta nalogodajalca pri akreditivni banki. Nalogodajalec lahko zagotovi banki akreditivno kritje v naprej, z namenskim denarnim depozitom, ali pa mu banka s posebno kreditno pogodbo odobri namenski kredit. V tem primeru nalogodajalec položi kritje šele, ko prevzame dokumente. Potrebno pa je poudariti, da sta akreditivni posel in kreditni posel, ki zagotavlja

---

⁵⁷ Pretnar: op. cit., str. 66

⁵⁸ Ker pravna kvalifikacija omenjenega razmerja v EPO-500 ni podana in je prepuščena nacionalnim zakonodajam, lahko to razmerje kvalificiramo kot pogodbo o delu (619. člen OZ), če upoštevamo obveznosti, ki jih v interesu nalogodajalca prevzame akreditivna banka, ter dejstvo, da jo pri tem vodi interes za uspeh akreditivnega posla (Falatov: op. cit. str. 37).

akreditivno kritje, čeprav ekonomsko tesno povezana, pravno dva popolnoma ločena posla. Zato je tudi kritno razmerje za akreditivnega upravičenca pravno irelevantno.

V ponazoritev navedenega velja opozoriti na **sodbo Vrhovnega sodišča RS iz leta 1999**,⁵⁹ v kateri je odločilo, da *naknadno pokrivanje akreditiva lahko zahteva akreditivna banka samo od naročnika akreditiva, ker je za to samo z njim v pravnem razmerju*. Sodišče je kot neutemeljeno zavrnilo vloženo revizijo tožeče stranke (akreditivne banke), s katero je sodišču iz revizijskega razloga zmotne uporabe materialnega prava predlagala razveljavitev sodb sodišč prve in druge stopnje ter vrnitev zadeve sodišču prve stopnje v novo sojenje. V postopku pred sodiščem prve stopnje je bilo ugotovljeno, da je tožena stranka v letu 1991 uvozila preko komisionarja A.p.o. določene predmete. V okviru izpolnjevanja svoje obveznosti iz komisijske pogodbe je A.p.o. naročil tožeči stranki, da odpre akreditiv za izvrševanje plačil tujemu prodajalcu. Akreditivna banka je to storila na podlagi pogodbe o odprtju akreditiva, s čimer je nastalo akreditivno pravno razmerje med A.p.o. kot naročnikom akreditiva in tožečo stranko kot akreditivno banko. Zaradi posebne ureditve plačevanja v tujino v letu 1991 je akreditivna banka naročnika (A.p.o.) delno kreditirala. Zato lahko po prepričanju VS samo od naročnika zahteva vrnitev tistega zneska, ki ga je plačala za nakup EDP-jev za plačilo z akreditivom zavarovanih obveznosti do tujega prodajalca. VS je kot pravno zmotno zavrnilo stališče tožeče stranke, da lahko na podlagi dveh predpisov iz leta 1991 utemeljuje pasivno legitimacijo tožene stranke (to je končnega koristnika uvoženega blaga), v obrazložitev navedenega pa VS pojasnjuje, da omenjena dva predpisa nista urejala civilnopравnih razmerij (nista torej spreminjala ali pa ustanavljala novih civilnopравnih razmerij), ampak samo način poravnavanja obveznosti do tujine.

Dolžnosti akreditivne banke so zlasti naslednje⁶⁰:

- pravočasno (to je takoj po prejemu pravnega naloga za odprtje akreditiva in odgovarjajočega kritja) in pravilno odpreti akreditiv (točno po navodilih nalogodajalca; morebitne nejasnosti v nalogu mora banka z nalogodajalcem razčistiti še preden odpre akreditiv);
- aviziranje akreditiva;
- skrbno in v razumnem roku pregledati predložene dokumente ter honorirati akreditivno skladne dokumente;
- prejete pravilne dokumente v najhitrejšem možnem času dostaviti kupcu;
- izvajati omejeno svetovalno dejavnost (informacije o poslovni boniteti upravičenca ter predlogi in priporočila glede posameznih elementov akreditiva, ki so navedeni v nalogu za odprtje akreditiva).

Glavne **dolžnosti nalogodajalca** pa so zlasti:

- zagotoviti banki akreditivno kritje;

---

⁵⁹ Sodba III Ips 53/97 iz dne 11.2.1999, objavljena na spletni strani Ius info (<http://www.ius-software.si/baze/sovs/b/vs40220.htm>)

⁶⁰ Pretner: op. cit. str. 66-68 in Falatov: op. cit. str. 38, 39.

- plačati vse bančne stroške in provizije (bančna provizija se nanaša na otvoritev, potrditev, prenos, podaljšanje ter na izplačilo in prenos deviznega kritja);
- prevzeti brez pripomb honorirane akreditivne dokumente, ki so formalno skladni z akreditivnimi pogoji in roki ter takoj reklamirati ugotovljene neskladnosti z akreditivnimi pogoji.

6.2.3. Pravno razmerje med akreditivno banko in akreditivnim upravičencem

Pravno razmerje med akreditivno banko in akreditivnim upravičencem (prodajalcem) nastane s pismenim sporočilom o odprtju akreditiva. Odprtje akreditiva v korist akreditivnega upravičenca predstavlja prevzem samostojne in abstraktne bančne obveze plačila, ki je odvisna samo od izpolnitve akreditivnih pogojev. Samostojnost njene obveze sega tako daleč, da mora svoje obveznosti do upravičenca izpolniti tudi v primeru pravne ali faktične insolvenca nalogodajalca, ki je ugotovljena po otvoritvi akreditiva (npr. stečaj kupca).

V tem razmerju je lepo razvidna pravna povezanost in odvisnost akreditivne obveznosti od akreditivnih dokumentov. Akreditivna banka je namreč dolžna akreditivnemu upravičencu izplačati (honorirati) pravočasno predložene dokumente, če so po svojem videzu skladni z akreditivnimi pogoji in medsebojno skladni in če izpolnjujejo v akreditivu navedene roke in pogoje. Ta obveznost akreditivne banke pa je časovno omejena samo do izteka zadnjega dne veljavnosti akreditiva.

Akreditivni upravičenec pa obveznosti do akreditivne banke pravzaprav nima.⁶¹ Akreditiv daje upravičencu pravico, da ga pod določenimi pogoji koristi, a mu kot tak ne nalaga nobene obveznosti. Če upravičenec ne predloži pravočasno banki akreditivno skladnih dokumentov in s tem koristi akreditiv (kar pa nima pravice nobena banka zahtevati od upravičenca), akreditivna obveza banke ugasne. Upravičencu tako preostane le še zahtevak do kupca za plačilo kupnine, če je blago kupcu dobavil v skladu s pogoji iz temeljne pogodbe. Kupec pa lahko morebitno škodo uveljavlja le na osnovi temeljne pogodbe, torej ločeno od akreditivnega posla.

---

⁶¹ Pretner: op. cit. str. 70

6.2.4. Pravna razmerja med posameznimi bankami, vključenimi v akreditivni posel

Kot sem že omenila zgoraj,⁶² se v akreditivnem poslu lahko pojavijo poleg akreditivne banke tudi druge banke z različnimi vlogami. V primeru, da te banke nimajo v naprej določene vloge v akreditivnem poslu, se označujejo z generičnim izrazom korespondenčne ali posredniške banke. Če pa je njihov položaj konkretiziran, lahko opravljajo sledeče vloge: akreditivnega upravičencu obvestijo o odprtju akreditiva, sprejmejo akreditivne dokumente in izvršijo njihovo honoriranje ali potrdijo izdani akreditiv.⁶³ Pravna razmerja med posameznimi bankami v akreditivnem poslu so torej specifična in odvisna od vloge, ki jo po navodilih akreditivne banke v akreditivnem poslovanju imajo. Vsa ta razmerja so samostojna in ločena od temeljnega posla.

Avizirna banka je običajno korespondenčna banka akreditivne banke s sedežem v državi upravičenca. Avizirna banka je v direktnem pogodbenem razmerju z akreditivno banko, ne pa z nalagodajalcem, zato tudi ne ravna po njegovih navodilih, ampak le po navodilih akreditivne banke. Pravno razmerje med omenjenima bankama temelji na pravnem institutu pogodbe o delu. Akreditivna banka mora avizirni banki povrniti stroške, nastale z aviziranjem akreditiva, in ji plačati provizijo. Obveznosti avizirne banke ureja člen 7 EPO-500. Sporočilo upravičencu o odprtju akreditiva v njegovo korist ni dolžnost avizirne banke. Če se odloči za aviziranje akreditiva, je banka dolžna z razumno skrbnostjo preveriti navidezno verodostojnost akreditiva, t. j. preveriti šifro akreditivne banke ter avtentičnost podpisov in pooblastil podpisanih oseb. V primeru, da avtentičnosti akreditiva ne more preveriti, ali v primeru odločitve, da akreditiva sploh ne bo avizirala, mora o tem brez odlašanja obvestiti akreditivno banko. Če pa se vseeno odloči sporočiti akreditiv, čigar verodostojnosti ni mogla ugotoviti, mora o tem obvestiti upravičenca.

Konfirmna ali potrdilna banka se, običajno kot korespondenčna banka akreditivne banke, vključi v akreditivni posel na osnovi dogovora pogodbenih strank v temeljni pogodbi. Potrdilna banka je v pravnem razmerju z nalagodajalcem,⁶⁴ saj s prevzemom samostojne obveze honoriranja dokumentov nadomešča akreditivno banko v njenem pravnem razmerju do nalagodajalca. Odločitev o potrditvi akreditiva ter o potrditvi spremembe akreditiva, ki ga

---

⁶² Glej poglavje o udeležencih pri akreditivnih poslih, kjer sem predstavila vlogo vsake od udeleženih bank v akreditivnem poslu, zato na tem mestu le podrobneje osvetljujem nekatere vidike posameznih medbančnih razmerij.

⁶³ Vukadinović: op. cit. str. 93

⁶⁴ Tako meni Falatov (op. cit. str. 53), čeprav so mnenja o tem v literaturi sicer deljena.

je konfirmna banka predhodno že potrdila, je njena samostojna odločitev. Če se odloči, da svoje potrditve ne doda, pa je dolžna to nemudoma sporočiti akreditivni banki (9/c člen EPO-500).

Glede na novo določbo 9/b člena EPO-500 lahko upravičenec uveljavlja zahtevek za honoriranje dokumentov nasproti potrdilni banki le, če je akreditivno skladne dokumente predložil potrdilni ali izplačilni banki. V primeru neposredne predložitve dokumentov akreditivni banki (razen, če akreditiv ne določa drugače) upravičenec torej svojega zahtevka ne more več uveljavljati nasproti potrdilni banki (seveda le v primeru, da zaradi poteka roka ne more več pravilno predložiti dokumentov)⁶⁵.

Kritno razmerje potrdilne banke z akreditivno banko ureja poseben sporazum, ki je lahko splošen ali ad hoc. Akreditivna banka ji je namreč dolžna povrniti vse stroške, ki so nastali v zvezi s potrditvijo akreditiva ter plačati konfirmacijsko provizijo. Akreditivna banka ji je tudi dolžna reimbursirati izplačani znesek (člen 10/d in 19 EPO-500)⁶⁶.

Pri akreditivnih poslih, zlasti tistih z mednarodnimi razsežnostmi, pa se lahko poleg omenjenih bank pojavijo še banke z drugimi funkcijami, ki jih lahko opravljajo bodisi akreditivna, sporočilna ali potrdilna banka, bodisi neka tretja banka. Tako poznamo še **remitirno banko** (običajno je to hkrati tudi sporočilna in potrdilna banka), katere naloga je predložitev dokumentov akreditivni banki.

Nominirana ali izplačilna banka mora biti po izrecni določbi EPO navedena v vsakem akreditivu, razen če akreditiv določa, da bo akreditivne dokumente honorirala samo akreditivna banka ali v primeru prostonegociabilnih akreditivov, pri katerih je nominirana banka katerakoli banka (člen 10/b-i EPO-500). Akreditivna banka lahko nominirano banko z imenovanjem v akreditivu pooblasti za pregled, prevzem in honoriranje akreditivnih dokumentov, a na osnovi takega imenovanja nominirana banka še ne prevzema obveznosti za honoriranje akreditivnih dokumentov (razen v primeru, ko je nominirana banka hkrati tudi potrdilna banka). Po pregledu predloženih dokumentov nominirana banka samostojno odloči, ali so dokumenti pravočasno predloženi in akreditivno skladni, prav tako pa je tudi svobodna pri odločitvi, ali bo prevzete dokumente tudi honorirala. Če je izplačilna banka akreditivno

---

⁶⁵ Falatov: op. cit. str. 54

⁶⁶ Tratnik: op. cit. str. 359

skladne dokumente honorirala, jo je akreditivna banka dolžna za izplačani znesek reimbursirati oziroma ji zagotoviti reimburs (čl. 10/d EPO-500).

Akreditivna banka pa je tista, ki v razmerju do izplačilne banke, od katere je prejela akreditivne dokumente, dokončno odloči, ali so predloženi dokumenti skladni z akreditivnimi pogoji in roki. Akreditivna banka je dolžna izplačilni banki ugotovljene nepravilnosti dokumentov reklamirati v roku in na način, kot to določa člen 14 EPO-500⁶⁷.

EPO-500 v členu 14/d-ii prvič jasno določajo pravico akreditivne oziroma potrdilne banke, da od izplačilne banke, ki je predložene dokumente honorirala in se za izplačani znesek reimbursirala, zahtevajo vračilo reimbursnega zneska, če je akreditivna ali potrdilna banka predložene dokumente izplačilni banki utemeljeno reklamirala. EPO-500 pa ne dajejo odgovora na vprašanje, kaj tedaj, če izplačilna banka ugovarja utemeljenosti take reklamacije. Falatov vidi skrajni izhod iz takega kriznega stanja v sodnem, arbitražnem ali postopku DOCDEX,⁶⁸ v katerem bo akreditivna ali potrdilna banka uveljavljala vračilo reimbursnega zneska in dokazovala vsebinsko utemeljenost reklamacije akreditivnih dokumentov.⁶⁹

Medtem ko upravičenec akreditivne dokumente lahko predloži nominirani banki ali akreditivni banki, pa lahko svoj zahtevek za honoriranje predloženih dokumentov primarno uveljavlja samo nasproti nominirani banki. Šele v primeru, da nominirana banka akreditivno skladnih dokumentov ne honorira, se lahko s svojim zahtevkom obrne na akreditivno banko.⁷⁰

Reimbursna banka se vključi v akreditivni posel v primeru, ko v akreditivu ni predviden neposreden reimburs med izplačilno in akreditivno banko. Izplačilna banka je dolžna svoj reimbursni zahtevek primarno uveljaviti pri reimbursni banki in šele, če ga ta ne honorira na prvi poziv, ga lahko uveljavlja pri akreditivni banki. Obveza reimbursne banke, da bo reimbursni zahtevek tudi honorirala pa ni čvrsta, razen v primeru, ko je svojo obvezo reimbursa tudi potrdila⁷¹ in s tem prevzela samostojno, nepreklicno in čvrsto obvezo⁷².

---

⁶⁷ Več o tem glej poglavje Zavrnitev dokumentov

⁶⁸ DOCDEX-pravila za ekspertno reševanje sporov iz akreditivnega poslovanja je sprejela MTZ leta 1997 in so objavljena v publikaciji MTZ št. 577. DOCDEX-pravila mednarodni bančni in poslovni praksi dajejo možnost, da na področju akreditivne problematike v okviru storitev, ki jih nudita strankam Mednarodni center za ekspertize pri MTZ in Komisija za bančno tehniko in prakso, pridobijo neodvisno ekspertno mnenje, izraženo v ekspertni odločbi, o posameznih vprašanjih iz akreditivnega poslovanja, ki so med strankami sporna (vir: Falatov: op. cit. str. 101).

⁶⁹ Falatov: op. cit. str. 82 in Falatov: Reklamacija akreditivnih dokumentov, BV, št. 6, 1998, str. 56

⁷⁰ Falatov: op. cit. str. 55, 56

⁷¹ Potrditev obveze reimbursa se v terminologiji Enotnih pravil za medbančne reimburse (EPR-525) imenuje »reimbursna obveza«.

⁷² Falatov: op. cit. str. 56-58

7. PREDNOSTI, SLABOSTI IN UČINKOVITOST DOKUMENTARNEGA AKREDITIVA

7.1. Prednosti

Današnja zelo pogosta uporaba akreditiva v mednarodni trgovini je posledica njegove kvalitetne ekonomske vloge, ki z nudenjem specifičnega poslovanja, podprtega s samostojnim kreditom in jasno obljubo plačila, zadovoljuje finančne potrebe tako prodajalca kot tudi kupca.

Akreditivno plačilo nudi **prodajalcu** predvsem naslednje prednosti (oz. so prodajalčevi interesi zaščiteni na sledeč način)⁷³:

- prodajalec ima zagotovljeno plačilo prodanega in izvoženega blaga pod pogojem, da izpolni akreditivne pogoje v predpisanem roku;
- zmanjšuje ali izloči komercialno kreditno tveganje. Prodajalec se namreč izogne tveganju pri poslovanju s partnerjem, katerega poslovnega ugleda in plačilne sposobnosti ne pozna, saj z odprtjem akreditiva prejme plačilno zavezo banke. Seveda pa ta prednost velja le, če je banka, ki odpira akreditiv in prevzema obvezo plačila v imenu kupca, zanesljiva;
- prejme plačilo za izvoženo blago takoj po pravočasni predložitvi pravilnih dokumentov banki in ne šele, ko kupec prejme blago in odobri plačilo;
- mu omogoča financiranje izvoznega posla v primerih, ko sam ne razpolaga niti z blagom niti s sredstvi za nakup blaga (prenosni akreditivi, podakreditivi);
- zagotovljeno mu je plačilo stroškov v zvezi z nakladanjem, prevozom, carinjenjem itd. (po dogovorjeni prevozni klavzuli);
- zmanjšuje določena valutna in politična tveganja, čeprav jih vedno ne prepreči;

---

⁷³ Juhart et al.: op. cit. str. 206, Del Busto: op. cit. str. 25 in Geršak, Gnidovec: op. cit. str. 7,8

- prodajalec z domiciliranjem akreditiva v svoji državi, omogoči pristojnost domačega sodišča v primeru spora iz akreditivnega posla.

Za **kupca** pa so prednosti akreditivnega plačila naslednje (oz. so interesi kupca zaščiteni na sledeč način):

- denar, položen za kritje akreditiva, je zaščiten pred rizikom plačila vnaprej nepoznanemu prodajalcu. Akreditivna banka ga prodajalcu ne bo izplačala, dokler ne bo z listinami dokazal, da je bilo blago odposlano, pa tudi, da odposlano blago glede količine in kakovosti ustreza pogodbenim določilom;
- kupec prejme prek banke listine, s katerimi lahko razpolaga z blagom, ko je blago še na poti, in lahko na podlagi teh listin blago »proda« svojim nadaljnjim kupcem še pred prispetjem blaga v namembni kraj;
- če je kupec pri banki dobil kredit in mu za odprtje akreditiva ni bilo treba položiti kritja v gotovini, tudi zanj pomeni akreditiv sredstvo za financiranje trgovskega posla;
- lahko mu omogoči nižjo nakupno ceno blaga, kakor tudi daljše plačilne roke kot pri nakupu na odprt račun ali z inkasom;
- kupec razširja prodajno ponudbo, ker so nekateri prodajalci pripravljene prodajati samo proti avansu ali proti dokumentarnemu akreditivu;
- kupec z domiciliranjem akreditiva v svoji državi, omogoči pristojnost domačega sodišča v primeru spora iz akreditivnega posla.
- kupec se zavaruje pred rizikom, da mu prodajalec ne dobavi v pogodbi dogovorjene količine in kakovosti blaga, tako da v akreditivnih pogojih zahteva predložitvev ustreznih dokumentov, izdanih od pooblaščenih organov.

7.2. Slabosti

Poglavitna pomanjkljivost in slabost plačila z akreditivom je predvsem stroškovni vidik,⁷⁴ katerega posledice bremenijo **obe stranki**. Akreditiv je razmeroma drag način zavarovanja plačila, saj banka ne zaračunava le svoje storitve v zvezi z odprtjem akreditiva, pregledom in prenosom dokumentov in izplačilom akreditivnega zneska, temveč se v bančni proviziji skriva tudi plačilo za tveganje, ki ga banka prevzame s tem, ko sama vstopi v položaj kupca in se upravičencu zaveže izplačati akreditivni znesek.

Stroške odprtja akreditiva običajno nosi kupec kot naročnik akreditiva, vendar bo posledice čutil tudi prodajalec, saj bo kupec s pritiskom na znižanje pogodbene cene vselej skušal nanj prenesti vsaj del stroškov.

Za **kupca** pa plačilo z akreditivom predstavlja še dodatne slabosti:

- akreditiv je za kupca drag tudi zato, ker veže njegova denarna sredstva. Odprtje akreditiva je pogojeno z zagotovitvijo kritja s strani kupca. Pri gotovinskem kritju bodo kupčeva sredstva imobilizirana pri banki ves čas od odprtja akreditiva do poteka njegove veljavnosti, v primeru kreditiranja kupca s strani banke, pa je treba upoštevati stroške kredita (obresti) in njegovega zavarovanja;
- čeprav dokumentarni akreditiv ščiti interese obeh partnerjev in se pogosto trdi, da vzpostavlja idealno ravnotežje med njimi, pa poslovna praksa opozarja, da je to ravnotežje le navidezno, saj so interesi kupca manj zavarovani. Akreditiv predstavlja prikrito tveganje za kupca, saj ni izključena možnost neskladja med dokumenti in dejanskim stanjem blaga. Kupec namreč preko banke ne prejme blaga, temveč le dokumente, ki naj bi dokazovali, da je bilo blago ustrezno odpremljeno in da ustreza pogodbeno dogovorjeni kakovosti in količini. Temu tveganju se bo kupec lahko izognil tako, da bo med akreditivnimi pogoji zahteval predložitev

---

⁷⁴ Juhart et al.: op. cit. str. 207 in dalje

dokumentov, ki čimbolj verodostojno dokazujejo stanje blaga (vrsto, kakovost in količino) v času odpreme oziroma prehoda nevarnosti. Tako bo imel zagotovilo, da je bilo blago vsaj v času odpreme ustrezno in se bo za morebitne poškodbe na blagu, ki so nastale med prevozom, obrnil na prevoznika in od njega zahteval odškodnino.

7.3. Učinkovitost

Zanesljivost in s tem učinkovitost⁷⁵ akreditivnega mehanizma je odvisna od sledečih dejavnikov:

- **zanesljivosti in plačilne sposobnosti bank;** če gre za manj znano banko ali celo za banko s slabim ugledom in dvomljivo plačilno sposobnostjo, je smotrno zahtevati konfirmacijo akreditiva od druge banke.
- **smiselne določitve akreditivnih pogojev (dokumentov);** kupec mora paziti, da veže plačilo kupnine na predložitev takšnih dokumentov, v katerih tretja oseba neodvisno potrdi, da je bilo blago odpremljeno ter da po vsebini, kakovosti in količini ustreza pogojem iz akreditiva.
- **zmožnosti akreditivnega upravičenca, da v celoti in popolnoma natančno izpolni akreditivne pogoje;** če akreditivni upravičenec po prejemu obvestila o akreditivu meni, da katerega od akreditivnih pogojev ne bo mogel izpolniti, ravna previdneje, če takoj zahteva spremembo akreditivnih pogojev. Takšno ravnanje pa je utemeljeno še posebej v primeru, ko ima prodajalec zanj podlago v akreditivni klavzuli temeljne pogodbe, v primerih, ko je kupec dal nalog za odprtje akreditiva s pogoji, ki niso v skladu z določili temeljne pogodbe.

---

⁷⁵Juhart et al., op. cit. str. 209 in dalje

III. VRSTE DOKUMENTARNIH AKREDITIVOV

Specifične potrebe posameznih tipov poslovnih transakcij ter raznolika razmerja med strankami so mednarodni poslovni in bančni praksi narekovali potrebo po oblikovanju številnih oblik in različic akreditivov. Nekatere vrste akreditivov so urejene ali vsaj omenjene v EPO-500, v poslovni praksi pa se uporabljajo tudi take vrste akreditivov, ki v EPO še niso niti urejene niti omenjene. Upoštevajoč prednosti in slabosti posamezne oblike akreditiva je udeležencem akreditivnega poslovanja omogočeno, da se že z akreditivno klavzulo v temeljni pogodbi dogovorijo za takšen akreditiv, ki bo omogočal najtrdnejše varstvo njihovih interesov.

Pravna teorija na osnovi različnih kriterijev in podlag razvršča akreditive v nekaj skupin, pri čemer posebno pozornost namenjam zlasti tistim oblikam, ki se najpogosteje uporabljajo v naši zunanjetrgovinski praksi.

1. POGOJNI IN NEPOGOJNI AKREDITIV

Dokumentarni akreditiv predstavlja najbolj razširjeno obliko **pogojnega akreditiva**, o katerem govorimo v primeru, ko je *plačilo akreditivnega zneska pogojeno z zahtevo, da akreditivni upravičenec izpolni v akreditivu določene pogoje* (v primeru dokumentarnega akreditiva je pogoj predložitev dokumentov, iz katerih izhaja, da je upravičenec izpolnil svojo obveznost iz temeljnega posla).

Nepogojni akreditivi pa za mednarodno poslovanje niso značilni, saj pomenijo *enostransko obljubo plačila* akreditivnemu upravičencu.⁷⁶

2. »NOSTRO« IN »LORO« AKREDITIVI

Definicije različnih avtorjev glede odločilnih kriterijev za delitev akreditivov na »nostro« in »loro« si med seboj niso enotne. Del teoretikov⁷⁷ meni, da je za omenjeno delitev odločilno, *kje so akreditivi domicilirani, t.j. kje je njihovo plačilno mesto*. »Nostro« ali akreditivi, domicilirani doma, so tisti akreditivi, pri katerih je izplačilni kraj v domači državi, »loro« pa so tisti akreditivi, ki so domicilirani v tujini, t.j. katerih izplačilno mesto je v tujini. Po drugi

---

⁷⁶ Ilešič, Ilešič: op.cit. str. 22, 23

⁷⁷ Tako Ilešič, Ilešič: op. cit. str. 24, 25 in Pivka, Puharič: op. cit. str. 317.

definiciji⁷⁸ pa je odločilen kriterij, *kdo je pobudnik oziroma iniciator posla*: »nostro« akreditiv je tisti, ki ga odpira domači uvoznik v korist tujega akreditivnega upravičenca (izvoznika), »loro« pa je tisti akreditiv, ki ga tuj uvoznik odpira v korist domačega akreditivnega upravičenca (izvoznika). Ugotovimo lahko, da je »nostro« akreditiv s stališča domačega uvoznika, istočasno »loro« akreditiv s stališča tujega izvoznika, in obratno. Torej se medsebojne obveznosti strank pri obeh vrstah akreditivov v ničemer ne razlikujejo⁷⁹ in je omenjena delitev zato samo formalnega značaja, pomembna le za bančno prakso, statistiko in ostale analize.

Kraj domicila akreditiva, ki mora biti naveden že v kupoprodajni pogodbi, pa je s pravnega in poslovnega vidika pomemben iz naslednjih razlogov:

- je mesto, kamor akreditivni upravičenec predloži dokumente v pregled in plačilo;
- je mesto, do katerega akreditivni upravičenec nosi rizik eventuelne izgube dokumentov;
- predstavlja tudi kraj pristojnega sodišča v primeru spora.

3. PREKLIČNI IN NEPREKLIČNI AKREDITIVI

Akreditive delimo na preklicne in nepreklicne *glede na obveznosti, ki jo prevzame nase akreditivna banka*.

Preklicni akreditiv (*Revocable Credit*)⁸⁰ za akreditivnega upravičenca ne predstavlja čvrste obveze plačila s strani akreditivne banke, saj lahko banka takšen akreditiv v skladu z naročnikovim nalogom ali celo na lastno pobudo v vsakem trenutku spremeni ali razveljavi, ne da bi ji bilo potrebno o tem predhodno obvestiti akreditivnega upravičenca. Banka torej ni plačilni zavezanec, ampak je samo pooblaščenca za prenos blagovnih listin ter za obveščanje o akreditivnih pogojih.

Akreditiv je mogoče preklicati vse do izplačila akreditivnega zneska uporabniku; banka, ki prekliče akreditiv potem, ko je bilo plačilo že izvršeno, je dolžna reimbursirati plačilno, akceptno ali negocirno banko.⁸¹ Preklicni dokumentarni akreditivi se v praksi redko uporabljajo, saj upravičencu ne nudijo zavarovanja pred plačilnim tveganjem. Sprejemljivi so

---

⁷⁸ Tako Pretner: op. cit. str. 21 in Vezjak: op. cit. str. 289.

⁷⁹ Ilešič, Ilešič: op. cit. str. 24

⁸⁰ Preklicni akreditiv ureja 8. člen EPO-500

⁸¹ Ilešič, Ilešič: op. cit. str. 23

zlasti za poslovanje med pridruženimi strankami ali odvisnimi družbami, pri posebnih posameznih trgovinskih poslih ali kot nadomestilo za obljubo plačila ali plačilni nalog.⁸²

Za ponazoritev škode, ki jo lahko utрпи izvoznik na podlagi preklicnega akreditiva, služi primer **Cape Asbestos Co. V. Lloyds Bank (1921)**⁸³. Uvozniki iz Varšave so od tožnika, podjetja Cape Asbestos, kupili azbestne plošče in odprli preklicni akreditiv pri Lloyds banki (tožencu). Akreditiv je predvidel dve dobavi. Prva je bila tudi normalno plačana, medtem ko je za drugo dobavo banka zavrnila dokumente. Medtem je namreč kupec akreditiv preklical, banka pa o tem dobavitelja ni obvestila. Sodišče je odločilo, da ima banka pravico zavrniti sprejem dokumentov za preostalo dobavo, saj je preklicni akreditiv komaj kaj več kot potrditev naročila oziroma kot je dejal sodnik Bailache J.: »*an unconfirmed credit is practically worthless.*«

Priporočljivo je, da se izvozniki, ki poslujejo na osnovi te, zanje manj ugodne plačilne oblike, dogovorijo z banko o obveznosti obveščanja o morebitni spremembi akreditiva (t.i. *notice clause*), čeprav večina bank tudi sicer obvešča uporabnika, ne da bi bila k temu sploh zavezana.

Večjo gotovost plačila pa daje upravičencu le **nepreklicni dokumentarni akreditiv** (*Irrevocable Credit*). Nepreklicni akreditiv predstavlja trdno obveznost akreditivne banke, da bo pod pogojem, da bodo predloženi dogovorjeni dokumenti in izpolnjeni akreditivni pogoji:

- plačala določen znesek ob predložitvi dokumentov (če akreditiv predvideva plačilo na vpogled), ali v določenem roku (če akreditiv predvideva odloženo plačilo);
- akceptirala menice oziroma zagotovila njihov akcept in plačilo;
- negocirala (plačala brez regresa do trasanta) menice, trasirane s strani akreditivnega upravičenca na nalogodajalca za otvoritev akreditiva ali na katerokoli drugo osebo, ki jo določa akreditiv (9. člen EPO-500).⁸⁴

Banke, udeležene v akreditivnem poslu, ne morejo ne spremeniti in ne razveljaviti sprejetih obveznosti brez poprejšnjega soglasja akreditivne banke, potrdilne banke (če le-ta obstaja) ter akreditivnega upravičenca. Akreditivna banka pa ne sme spremeniti ali preklicati nepreklicnega akreditiva brez soglasja upravičenca niti v primeru, če je to zahteval nalogodajalec⁸⁵.

---

⁸² Del Busto: Vodnik skozi dokumentarne akreditive in EPO 500, Center Marketing International, Ljubljana 1999, str. 36

⁸³ Schmitthoff: op. cit. str. 425

⁸⁴ Turk, Špec: op. cit. str. 165

⁸⁵ Tratnik: op. cit. str. 361.

V akreditivu mora biti jasno navedeno ali je preklicen ali nepreklicen. Če take navedbe ni, se šteje, da je akreditiv nepreklicen (člen 6 EPO-500). Domneva nepreklicnosti je novost⁸⁶ Revizije 1993, saj je pred njo veljalo pravilo, da v dvomu vsak akreditiv velja za preklicnega in je treba nepreklicnost posebej določiti (člen 7 EPO-400). V skladu s tedaj veljavnimi mednarodnimi pravili tudi ZOR v 2. odstavku 1077. člena vsebuje domnevo o preklicnosti, OZ pa o tem ne govori. Ilešič⁸⁷ meni, da to v praksi ne bo povzročilo posebnih težav, saj bodo tudi akreditivi naših bank po izrecni klavzuli, natisnjenih na formularjih, slejkoprej podvrženi mednarodnim pravilom (kar pa se v naši bančni in poslovni praksi že dogaja, saj vedno zahtevamo odpiranje le nepreklicnih akreditivov).

Primer čvrste obveze nepreklicnega in potrjenega akreditiva lepo ponazarja primer iz sodne prakse **Hamzeh Malas & Sons v. British Imex Industries Ltd (1958)**⁸⁸. Jordansko podjetje je kupilo od angleškega izvoznika IMEX Ltd količino ojačenih jeklenih trakov, ki naj bi jih dobavil v dveh pošiljkah. Kupec je odprl pri Midland banki v Londonu dva nepreklicna in potrjena akreditiva, po enega za vsako od dveh pošiljk. Prva pošiljka je bila dobavljena in je bil znesek tudi plačan s predložitvijo dokumentov izvozniku. Jordanski kupci so na temelju prevzema blaga zatrjevali, da dobavljeno blago ne ustreza dogovorjeni kakovosti in so zahtevali od sodišča, da z izdajo začasne odredbe prepove izvozniku uporabo drugega akreditiva. Sodišče (obe sodni instanci) je zahteve kupcev zavrnilo s sledečo obrazložitvijo sodnika Jenkinsa L.J. iz Court of Appeals: *»Jasno je, da z odprtjem nepreklicnega in potrjenega akreditiva banka in prodajalec blaga skleneta pogodbo, ki ustvarja za banko absolutno obveznost plačila, ne glede na kakršenkoli spor med strankama (iz temeljne pogodbe, op. S.B.), ki se tiče vprašanja, ali je blago skladno z določili pogodbe ali ne... Če⁸⁹ nekdo prodaja blago s plačilom preko nepreklicnega in potrjenega akreditiva, potem prodaja v gotovosti, da mu nihče ne bo preprečil prejema dogovorjene kupnine. Zavedati se je treba, da gre tu pogosto za prodajo blaga, ki ga je prodajalec v ta namen kupil od tretje osebe. V takih primerih, ko se je njegov kupec obvezal, da mu bo kupnino izplačal preko dokumentarnega akreditiva, odprtega in potrjenega v njegovo korist, lahko prodajalec takšen akreditiv uporabi za izpolnitev svoje obveznosti plačila do osebe, od katere je blago kupil. Takšen način financiranja pa bi postal vprašljiv, če bi se zaradi določenega spora med kupcem in prodajalcem dopustilo, da akreditivni znesek zamrzne.«*

4. POTRJENI IN NEPOTRJENI AKREDITIVI

Glede na vlogo korespondenčne banke ločimo nepotrjene in potrjene akreditive.

---

⁸⁶ Navedena sprememba je le uskladila nomotehnično dikcijo z v praksi mnogo bolj običajno in razširjeno obliko nepreklicnega akreditiva. Preklicni akreditivi so bili v praksi namreč redkost, saj ne zagotavljajo zadostne finančne varnosti.

⁸⁷ Ilešič Mirko: Mednarodna trgovinska zbornica, Nova revizija pravil o dokumentarnem akreditivu, Pravna praksa 21/93, str. 15

⁸⁸ Schmitthoff: op. cit. str 426

⁸⁹ Rosenberg: Jednobrazna pravila i običaji za dokumentarne akreditive (Revizija iz 1983), Informator, Zagreb, 1984, str. 51

V primeru, da korespondenčna banka samo obvesti upravičenca o odprtju akreditiva pri akreditivni banki v drugi državi, govorimo o **nepotrjenem akreditivu** (*unconfirmed letter of credit*). V tej vlogi ima korespondenčna banka funkcijo avizirne banke, pri tem pa ne prevzame nobene obveznosti glede izplačila. Proti upravičencu je še vedno zavezana samo akreditivna banka.

Če pa korespondenčna banka na poziv akreditivne banke akreditivu doda svojo konfirmacijo (potrditev), dobimo **potrjeni ali konfirmiran akreditiv** (*confirmed letter of credit*)⁹⁰. S potrditvijo akreditiva prevzame potrdilna banka skupaj z akreditivno banko solidarno obvezo plačila po akreditivu⁹¹, kar utegne biti pomembno v primeru insolventnosti ene od bank. Praviloma je lahko konfirmiran samo nepreklicen akreditiv, saj je tudi dejanje konfirmacije samo po sebi nepreklicno in tako prevzete obveznosti ni mogoče spremeniti brez soglasja vseh strank.

Glede na naravo in trdnost obveznosti, ki jih prevzame konfirmna banka, je konfirmacija lahko čista (»trda«), pri kateri so obveznosti, ki jih prevzame potrdilna banka, enake obveznostim akreditivne banke, ali nepopolna (»mehka«), kjer so obveznosti potrdilne banke manjše ali pa pogojne (npr. vezane na prejem kritja)⁹².

V praksi pa so znani tudi primeri t.i. tihe konfirmacije. Tiha konfirmacija predstavlja dogovor med neko banko in upravičencem, da ta banka doda svojo potrditev dokumentarnemu akreditivu, čeprav jo akreditivna banka za to ni pooblastila. Ker pa člen 9/b EPO-500 določa, da sme biti akreditiv potrjen samo, če akreditivna banka da za to pooblastilo ali zahtevo, v primeru tihe potrditve ne gre za potrditev akreditiva, ampak za ločen dogovor med upravičencem in banko, ki mu je brez pravice regresa do akreditivne banke »potrdila« akreditiv.⁹³

---

⁹⁰ Ilešič, Ilešič: op. cit. str. 24

⁹¹ Solidarno jamstvo pomeni, da se upravičenec lahko poplača tako pri akreditivni kot pri potrdilni banki, pomeni pa tudi to, da potrdilna banka prevzame nase rizik insolventnosti akreditivne banke in morebitne transferne rizike, kar upravičencu nudi še dodatno varnost (Tratnik: op. cit. str. 362).

⁹² Ilešič, Ilešič: op. cit. str. 24

⁹³ Del Busto: op. cit. str. 44, 45.

5. PRENOSNI IN NEPRENOSNI AKREDITIVI TER PODAKREDITIVI

Dokumentarni akreditiv je praviloma **neprenosen** (*non-transferable credit*), prenosen pa je le tedaj, če je kot tak po pooblastilu akreditivne banke izrecno označen⁹⁴. To pomeni, da ga lahko koristi samo navedeni uporabnik akreditiva, kar nalogodajalcu zagotavlja, da bo posel izpeljala prav tista oseba, s katero je v pogodbenem razmerju.

Po členu 48 EPO-500 ima pravno naravo **prenosnega akreditiva** (*transferable credit*) tisti akreditiv, pri katerem lahko upravičenec (prvi upravičenec) od banke, ki je pooblaščen za honoriranje dokumentov (prenosna banka), zahteva, da akreditiv v celoti ali deloma prenese na enega ali več drugih upravičencev (drugi upravičenec (-ci))⁹⁵.

Prenosni akreditiv se je v sodobni mednarodni trgovini uveljavil kot zelo primerno sredstvo za financiranje izvoza. Praviloma prodajalec blaga v mednarodni menjavi ni hkrati tudi proizvajalec, temveč nastopa kot komisionar, zastopnik ali posrednik. S tem ko takšen upravičenec akreditiv prenese na nadaljnjega upravičenca, je tudi temu zagotovljeno plačilo za blago, ki ga dobavi komisionarju ali posredniku za izvoz⁹⁶. Vendar gre tu le za prenos pravice zahtevati izplačilo, glede dolžnosti do nalogodajalca, pa je tudi po prenosu akreditiva na novega upravičenca še vedno zavezan prvotni upravičenec⁹⁷. Prenos akreditiva na drugega upravičenca torej ne vpliva na pravni položaj prvega nalogodajalca, saj se med njima ne vzpostavi pravno razmerje. Prvi nalogodajalec je v pravnem razmerju le s prvim upravičencem, na podlagi kupoprodajne pogodbe, in z akreditivno banko na podlagi naloga za odprtje akreditiva⁹⁸.

Mehanizem funkcioniranja prenosnega akreditiva predpostavlja obstoj dveh kupoprodajnih pogodb, pri katerih se organizator posla (prvi upravičenec) v prvi pogodbi pojavlja kot prodajalec oziroma upravičenec originalnega akreditiva, v drugi pogodbi pa kot kupec

---

⁹⁴ To pravilo je vsebovano v čl. 48/b EPO-500 in 1082/1. členu ZOR. EPO-500 določajo, da mora biti akreditiv označen kot »prenosen«, drugi izrazi pa akreditivu ne dajejo pravnega učinka prenosljivosti in se ne bodo upoštevali.

Kljub temu, da v dokumentarnem akreditivu ni pooblastila za prenos, pa zakonodaje nekaterih držav dovoljujejo prenos v primerih, ko je prvi upravičenec šel v stečaj ali postal insolventen, ko družbo prevzamejo likvidatorji, kadar gre za reorganizacijo gospodarske družbe itd. (Del Busto: op.cit. str. 52).

⁹⁵ Falatov: op. cit. str. 59

⁹⁶ Ilešič, Ilešič: op. cit. str. 28

⁹⁷ Tratnik: op. cit. str. 363

⁹⁸ Vukadinović: op. cit. str. 45

oziroma nalogodajalec za prenos akreditiva⁹⁹. Predmet obeh pogodb sta nakup in prodaja istega blaga z različno ceno in z dogovorjenim akreditivnim načinom plačila¹⁰⁰. V celotni transakciji si mora organizator posla prizadevati, da varuje anonimnost svojega dobavitelja nasproti prvemu nalogodajalcu in anonimnost končnega kupca nasproti svojemu dobavitelju¹⁰¹.

Poudariti pa velja, da kljub temu, da je akreditivna banka akreditiv označila kot prenosen, se prenosna banka (običajno je to nominirana banka) samostojno odloči, ali bo akreditiv po nalogu prvega upravičenca prenesla v korist drugega upravičenca ali ne. Revizija 1993 je namreč v definicijo prenosnega akreditiva namesto dosedanje *pravice* upravičenca *do prenosa* vnesla mehkejšo dikcijo v obliki *pravice do zahteve za prenos* (člen 48/a EPO-500). Zahteva s strani prvega upravičenca za prenos akreditiva ni obvezujoč nalog za prenosno banko zgolj zato, ker akreditiv dovoli prenose po akreditivu. Takšna zahteva za prenos s strani prvega upravičenca ne more biti obvezujoča in enostranska izjava o namenu. Prenosna banka lahko zahtevo za prenos izvrši samo v mejah in v obliki, s katerimi se izrecno strinja¹⁰².

Novost člena 48/a EPO-500 je tudi zahteva po določitvi v akreditivu agenta akreditivne banke, ki je pooblaščen, da deluje kot »prenosna banka«. Akreditiv sme prenesti le navedena prenosna banka. Najbolj logičen kandidat za vlogo prenosne banke je banka, ki je pooblaščen, da plača, prevzame odgovornost za odloženo plačilo, akceptira ali negocira, ali v primeru prosto negociabilnega akreditiva banka, izrecno pooblaščen v akreditivu kot prenosna banka¹⁰³.

Glede samega prenosa akreditiva¹⁰⁴ pa je zadnja revizija EPO prinesla nekatere pomembne spremembe.

---

⁹⁹ Vukadinović: op. cit. str. 44

¹⁰⁰ Falatov: op. cit. str. 59

¹⁰¹ Vukadinović: op. cit. str. 45

¹⁰² Publikacija MTZ št. 511, str. 116

¹⁰³ Publikacija MTZ št. 511, str. 116, 117

¹⁰⁴ Od instituta prenosa akreditiva je treba strogo ločiti institut **odstopa akreditivnega priliva** (*Assignment of Proceeds*), ki je urejen v členu 49 EPO. Iz določil tega člena izhaja, da ima upravičenec pravico, da svojo terjatev po akreditivu, do katere je ali bo postal upravičen, odstopi (cedira) v korist tretje osebe. Medtem ko se s prenosom akreditiva prenaša pravica do predložitve akreditivnih dokumentov od prvega akreditivnega upravičenca na drugega, se z odstopom akreditivnega priliva odstopa v korist tretje osebe že nastala terjatev po akreditivu (akreditivno skladni dokumenti so bili že predloženi) ali pa prihodnja akreditivna terjatev (dokumenti še niso bili predloženi-blago še ni bilo odpremljeno) nasproti izplačilni, akreditivni ali potrdilni banki. Za prenos terjatve na novega upnika ni potrebno dolžnikovo soglasje, vendar mora prvi upnik dolžnika o odstopu terjatve obvestiti. Poslovna praksa se z odstopom akreditivnega priliva srečuje zlasti pri prodaji še nedospele akreditivne terjatve iz naslova fortfētiranja, kot z načinom izpolnitve denarne obveznosti v korist tretje osebe ali pa kot z instrumentom za zavarovanje vračila odobrenega kredita. (vir: Falatov: op. cit. str. 63, 64 in Falatov: Odstop akreditivnega priliva, BV, št. 1-2/2000, str. 56 in dalje).

Novost zasledimo v členu 48/d EPO-500, ki se nanaša na obvestilo drugemu upravičencu o naknadnih spremembah akreditiva. Prvi upravičenec je po določenih omenjenega člena dolžan dati prenosni banki v nalogu za prenos akreditiva nepreklicna navodila glede tega, ali lahko prenosna banka naknadne spremembe akreditiva avtomatično in enostransko sporoči drugemu upravičencu ali ne. Če si je prvi upravičenec omenjeno pravico pridržal, prenosna banka pa privoli v prenos akreditiva pod navedenim pogojem, mora o takih navodilih prvega upravičenca obvestiti drugega upravičenca¹⁰⁵. Po prejemu prenešenega akreditiva in navodil prvega upravičenca v zvezi s spremembami, se drugi upravičenec tako zaveda posebnih pogojev, ki jih v zvezi s prenosom akreditiva in poznejšimi spremembami postavlja prvi upravičenec. Drugi upravičenec je potem v boljšem položaju, da se lahko odloči, če bo koristil nase prenešeni akreditiv¹⁰⁶.

V členu 48/g EPO-500 je spremenjeno tudi dosedanje togo pravilo akreditivnega prava, da je akreditiv možno vertikalno prenesti samo enkrat, saj dopušča možnost drugačnega dogovora strank¹⁰⁷. Ponovni prenos akreditiva na prvega upravičenca pa nima pravne narave prepovedanega vertikalnega prenosa.

Ločeno pa se lahko prenesejo deli prenosnega akreditiva (večkratni horizontalni prenos), toda le tedaj, če skupaj ne presegajo akreditivne vsote. Sočasno pa mora biti izpolnjena še vsebinska zahteva, da delne dobave ne smejo biti prepovedane in da se vsi takšni prenosi skupaj štejejo za en sam prenos akreditiva (čl. 48/g EPO-500)¹⁰⁸. Člen 48/e EPO-500 pa prinaša novosti glede sprememb pri večkratnih prenosih akreditiva. Odslej velja, da se lahko drugi upravičenci samostojno odločajo, ali bodo naknadne spremembe akreditiva akceptirali ali pa bodo postopali po prvotnem, nespremenjenem akreditivu.

Akreditiv se sme prenesti samo v skladu z določili in pogoji izvirnega akreditiva. Spreminjati se sme samo akreditivni znesek, ceno za enoto blaga, rok veljavnosti akreditiva, datum predložitve dokumentov ter rok odpreme. Z namenom prikriti identiteto končnega kupca lahko prvi upravičenec zamenja ime nalogodajalca s svojim imenom. Tega ne bo mogel storiti le v primeru, ko je v pogojih izvirnega akreditiva izrecno določeno, da se mora nalogodajalčevo ime (ime dejanskega kupca blaga) pojavljati na vseh dokumentih, razen na fakturi.

---

¹⁰⁵ Falatov: op. cit. str. 60

¹⁰⁶ Publikacija MTZ št. 511, str. 117

¹⁰⁷ Tudi po 2. odstavku 1082. člena ZOR je lahko v akreditivu predvidenih več zaporednih prenosov.

¹⁰⁸ Pivka, Puharič: op. cit. str. 317

Pri tipičnem postopku prenosa akreditiva bo novi upravičenec plačilo prejel le pod pogojem, da bo predložil ustrezne dokumente. Banka bo nato pozvala prvega upravičenca, da nadomesti fakture drugega upravičenca s svojimi, ki izkazujejo večjo vrednost, ali če so zahtevane menice, da jih zamenja s svojimi. Vendar pa ne smejo vsebovati višjega zneska kot je dovoljen v prvotnem akreditivu. Te dokumente, ki so zamenjali ekvivalentne dokumente drugega upravičenca, se predloži v plačilo po prvem akreditivu. Prvemu upravičencu se nato izplača razlika v vrednosti med obema fakturama.¹⁰⁹ Če prvi upravičenec na prvi poziv prenosne banke ne izvede omenjene zamenjave faktur oziroma menic, ima prenosna banka pravico dostaviti akreditivni banki dokumente, ki jih je prejela od drugega upravičenca, brez nadaljnje odgovornosti do prvega upravičenca (člen 48/i EPO).

Podakreditiv ali vezani akreditiv (v praksi bolj znan kot *Back-to-back credit*) je posebna vrsta akreditiva, ki ni urejena v EPO-500, ampak se je kot alternativa prenosnemu akreditivu razvila v mednarodni poslovni praksi. Podakreditiv se za financiranje poslovne transakcije uporablja bodisi v primeru, ko se prodajalec (posrednik) ne uspe dogovoriti s končnim kupcem za način plačila v obliki prenosnega akreditiva, sam pa potrebnega kritja za odprtje akreditiva nima, bodisi tedaj, ko akreditivna banka ne želi odpreti prenosnega akreditiva.

V primeru podakreditiva gre za dva akreditiva, ki sta v pravnem pogledu sicer samostojna, v poslovnem pogledu pa povezana¹¹⁰. Izvoznik, ki je hkrati upravičenec iz prvega neprenosnega akreditiva (*t.i. glavnega akreditiva*), da svoji banki nalog za odprtje drugega akreditiva (*podakreditiva*) v korist dejanskega dobavitelja blaga, s tem da ji kot jamstvo oziroma kritje za podakreditiv služi glavni akreditiv.

Čeprav je podakreditiv precej podoben prenosnemu akreditivu, obstaja med njima pomembna razlika v dejstvu, da sta pri podakreditivu obe transakciji popolnoma ločeni¹¹¹. Podakreditiv se lahko odpre pri isti ali drugi banki kot glavni akreditiv in pod enakimi ali pa različnimi pogoji kot glavni akreditiv¹¹². V tem pa je tudi prednost podakreditiva pred prenosnim akreditivom, saj je akreditivni znesek podakreditiva običajno nižji od zneska v glavnem akreditivu, razliko med njima pa obdrži upravičenec iz glavnega akreditiva (ki je obenem tudi nalagodajalec podakreditiva) kot svojo provizijo ali maržo¹¹³. Podakreditiv upravičencu iz

---

¹⁰⁹ Tratnik: op. cit. str. 364

¹¹⁰ Ilešič, Ilešič: op. cit. str. 28

¹¹¹ Davis: op. cit. str. 72

¹¹² Banka bo običajno vztrajala pri istih pogojih kot so v glavnem akreditivu, razen glede cene, spremeni se lahko tudi kraj veljavnosti ter roki.

¹¹³ Tratnik: op. cit. str. 364

glavnega akreditiva tudi omogoča, da ohrani v tajnosti ime resničnega dobavitelja blaga. Slabi plati tega finančnega instrumenta pa sta znatno višji bančni stroški ter dogovor o kritju, ki ga je potrebno doseči z banko, ki odpre podakreditiv.

Ker imamo pri podakreditivu opravka z dvema ločenima akreditivoma in eventuelno več sodelujočimi bankami, je verjetnost sporov precejšnja. Vezani akreditivi so namreč težko obvladljivi instrumenti, zato se jim banke raje izogibajo in vzpodbujajo nalogodajalce, naj namesto njih, če je le mogoče, raje uporabljajo prenosne akreditive.

6. ENKRATNI (OBIČAJNI) IN OBNOVLJIVI (REVOLVINŠKI, ROTATIVNI) AKREDITIVI

Običajno so dokumentarni akreditivi **enkratni**, za katere je značilno, da se akreditivni znesek izčrpa naenkrat, če delne dobave niso dovoljene, in v okviru akreditivnega zneska večkrat, če so delne dobave dovoljene. Akreditivno razmerje nato ugasne¹¹⁴.

Pogodbena partnerja pa se lahko dogovorita, da se akreditiv odpre za določen znesek, ki se bo lahko večkrat izplačal. Takšni akreditivi, ki so znani kot **rotativni** (ker določen znesek večkrat rotira) ali **revolving** akreditivi¹¹⁵, se bodo uporabili zlasti pri pogodbah o sukcesivnih dobavah ali za poslovanje med partnerji, ki so v trajnejših poslovnih razmerjih. Njihova posebnost je v tem, da se znesek na katerega se glasijo, po vsakokratnem izplačilu spet povrne na prvotno višino, vse dokler seštevek skupno izplačanih zneskov ne doseže nekega vnaprej določenega skupnega zneska ali skupnega števila črpanj. Obnavljanje akreditiva je lahko dnevno, tedensko ali mesečno. Akreditiv se lahko obnavlja avtomatično na prvotni znesek (po vsakem črpanju ali šele, ko je posamezen obrok v celoti izčrpan), če pa revolving akreditiv ni avtomatičen, se obnovi šele na zahtevo posredne banke in po prejemu naloga akreditivne banke.

Revolving akreditivi v EPO-500 niso urejeni, se pa EPO-500 v mejah uporabnosti uporabljajo tudi zanje, pod pogojem, da akreditiv vsebuje inkorporacijsko klavzulo EPO-500.

---

¹¹⁴ Gnidovec, Geršak: op. cit. str. 23

¹¹⁵ Vukadinović: op. cit. str. 49

Glede na to, ali se lahko posamezni neizkoriščeni obroki prenesejo in črpajo v naslednjem obdobju ali ne, poznamo kumulativne in nekumulativne revolving akreditive. Pri kumulativnem revolving akreditivu bo izvozniku omogočeno, da bo neporabljeni del akreditivnega zneska iz minulega obdobja črpal pri naslednjih dobavah, pri nekumulativnem akreditivu pa te možnosti ni. Večina revolving akreditivov je nekumulativnih. Po mnenju teorije se v dvomu šteje, da je revolvinški akreditiv nekumulativen, kar pomeni, da mora biti kumulativnost posebej dogovorjena¹¹⁶.

Posebna različica revolvinškega akreditiva je urejena v členu 41 EPO-500, in sicer t.i. fiksni revolvinški akreditiv. Zanj je značilno, da v primeru neizpolnitve ene od delnih dobav zapadejo vsa nadaljnja črpanja akreditiva, razen če je v akreditivu izrecno določeno drugače. Na ta način je postrožena izročitvena oziroma izpolnitvena disciplina.¹¹⁷

Poleg »pravih« revolvinških akreditivov se v literaturi omenjajo tudi »avizirni« revolvinški akreditivi, pri katerih banka samo obvesti upravičenca, da namerava nalogodajalec akreditiv po črpanju spet dvigniti na prvotno raven.

Prednosti revolving akreditiva so predvsem v tem, da ni zamude pri odpiranju akreditiva za posamezne dobave blaga, provizija se plačuje samo na koriščene zneske ter ni potrebe po vsakokratnem odpiranju novega akreditiva.¹¹⁸

7. AKREDITIVI, PLAČLJIVI NA VPOGLED, Z ODLOŽENIM ROKOM PLAČILA, AKCEPTNI IN NEGOCIRNI AKREDITIVI

V vsakem akreditivu mora biti jasno navedeno, ali je plačljiv na vpogled, z odloženim rokom plačila, z akceptiranjem ali negociranjem (člen 10 EPO-500). Izbira posamezne vrste akreditiva je torej odvisna od načina plačila oziroma vsebine obveznosti akreditivne banke.

---

¹¹⁶ Ilešič, Ilešič: op. cit. str. 27

¹¹⁷ Omenjeni člen EPO zahteva posebno previdnost strank v primeru Standby akreditiva. Standby akreditiv je običajno odprt kot sekundarno sredstvo plačila, ker se smatra, da garantira za osnovno pogodbeno obveznost, ki jo je prevzel nalogodajalec neposredno do upravičenca in zunaj akreditiva. Če Standby akreditiv dovoljuje plačila v obrokih in obrok nato ni črpan (ker je nalogodajalec poravnal svojo direktno obvezo do upravičenca zunaj akreditiva), potem Standby akreditiv ne more biti črpan za ta ali katerikoli naslednji obrok. V primeru, da je odprt Standby akreditiv, ki dovoljuje plačilo v obrokih, je priporočljivo, da banke izključijo iz akreditiva uporabo 41. člena EPO-500 ali pa zahtevajo, da se standby akreditiv določi drugače (Publikacija MTZ št. 511, str. 100)

¹¹⁸ Turk, Špec: op. cit. str.168

Pri **akreditivih, plačljivih na vpogled** (*payment at sight*) je banka dolžna izplačati akreditivni znesek (torej določeno vsoto denarja) takoj po predložitvi in ugotovitvi skladnosti dokumentov z akreditivnimi roki in pogoji¹¹⁹. To pa ne pomeni, da se predloženi dokumenti (in eventuelno menice) spremenijo v takojšnje plačilo. Plačilna banka ima na razpolago razumen rok (ki pa ne sme prekoračiti sedem bančnih dni od dneva prejema dokumentov),¹²⁰ v katerem je dolžna pregledati dokumente in ugotoviti njihovo skladnost z akreditivnimi pogoji. Isto velja tudi za akreditivno banko, ki se mora v navedem roku odločiti, ali bo dokumente prevzela ali odklonila. Plačilna banka mora zagotoviti, da bo upravičenec v določenem času prejel izplačilo ali pa mu bodo sporočeni razlogi za neplačilo dokumentov.

Za **akreditiv z odloženim rokom plačila** (*deferred payment credits*) pa je značilno, da je obveza akreditivne banke na plačilo določenega zneska odložena na v akreditivu določen kasnejši čas dospelosti, seveda pod pogojem, da so dokumenti banki predloženi pravočasno in da so akreditivno skladni.¹²¹ Pri teh akreditivih menic ni. Ekonomski smisel te vrste akreditivov je predvsem v kreditiranju kupca,¹²² za prodajalca pa ni ugoden, saj mu kljub izpolnitvi svoje obveznosti ne garantira plačila. Ker lahko kupec že pred izplačilom akreditivnega zneska prevzame dobavljeno blago in opravi kvantitativni in kvalitativni pregled blaga, obstaja možnost, da bo iz utemeljenih ali neutemeljenih reklamacij poskušal v sodnem postopku preprečiti izplačilo po akreditivu. Taka zahteva pa je upravičena samo v primeru utemeljenega suma na pravno zlorabo akreditiva, ki ima vse elemente kaznivega dejanja (npr. poskus goljufije s strani akreditivnega upravičenca)¹²³.

Čeprav sta se sprva v poslovni praksi uporabljali le zgoraj navedeni obliki akreditivov, pa so se kasneje pod vplivom sodobne poslovne prakse, še posebej angloameriške, razvile tudi druge variante akreditiva, pri katerih ob predložitvi dokumentov ne pride do izplačila, temveč do meničnih operacij: menična obveznost, ki jo prevzame banka, nadomesti prejšnjo akreditivno obveznost.¹²⁴

---

¹¹⁹ Po akreditivu, plačljivem na vpogled, se lahko zahteva tudi menica. V primeru, da se zahteva, jo bo uporabnik izstavil s plačilom na vpogled in trasiral na plačilno banko ter jo predložil skupaj z dokumenti. Ker se plačilo izvrši proti odgovarjajočim dokumentom, ima menica le pomožno vlogo, ker jo plačilna banka zadrži kot potrdilo (Davis: op. cit. str. 56 in 57).

¹²⁰ Tako določa člen 13/b EPO-500. Poudariti pa velja, da omejitev 7 dni, ki sledijo dnevu od prejema dokumentov, ne pomeni, da si banka lahko vzame ves ta čas za pregled dokumentov in odločitev, ali jih sprejme ali odkloni. Razumen rok je namreč odvisen od več kriterijev, kot so npr. okoliščine, v katerih so dokumenti predloženi, vrsta dokumentov in vrednost dokumentov (Publikacija MTZ, št. 511, str. 37) .

¹²¹ Falatov: op. cit. str. 28

¹²² Ilešič, Ilešič: op. cit. str. 58

¹²³ Falatov: op. cit. str. 28 in tam navedena literatura

¹²⁴ Ilešič, Ilešič: op. cit., str. 25, 26

O **akceptnem akreditivu** (*Credits against Acceptance*) govorimo, kadar banka ob predložitvi dokumentov namesto izplačila akreditivnega zneska akceptira menico, ki jo je nanjo trasiral akreditivni upravičenec in je plačljiva na določen rok (člen 9/a-iii EPO-500)¹²⁵. Rok dospelosti menic je od nekaj dni do 180 dni od vpogleda ali tudi več, če je tak dogovor med strankami. Lahko pa se tudi zahteva, da se menice izstavi na določen dan, računano od datuma izstavitve transportnega dokumenta¹²⁶.

Mehanizem akceptnega akreditiva se običajno uporablja v primeru prodaje na kredit, ko torej prodajalec kratkoročno kreditira plačilo kupnine kupcu. V primeru, da so ob predložitvi menica in dokumenti skladni, bo banka predloženo menico v zameno za akreditivno skladne dokumente akceptirala (in tako postala glavni menični dolžnik-akceptant). Z akceptiranjem menice se banka obveže, da bo ob zapadlosti plačala njeno nominalno vrednost in takrat bo tudi bremenila akreditivno banko¹²⁷. Bančni menični akcept pa prodajalcu poleg varnosti omogoča tudi refinanciranje izvoznega posla z eskontiranjem menice. To pomeni, da lahko upravičenec menično terjatev z bodočo dospelostjo proda akceptni ali katerikoli drugi banki in tako transformira kreditni posel v posel s takojšnjim plačilom¹²⁸.

Negocirni akreditiv (*Negotiation credits*) je urejen v členu 9/a-iv EPO-500 in je tisti akreditiv, pri katerem se akreditivna banka zaveže sama ali po drugi banki (običajno za to pooblasti avizirno banko, ki je brez obveze za plačilo¹²⁹) odkupiti oziroma izplačati (»negocirati«)¹³⁰ akreditivne dokumente, oziroma dospele menice, trasirane s strani akreditivnega upravičenca na akreditivno banko. Negociacijska banka je dolžna menice odkupiti brez pravice regresa nasproti upravičencu-trasantu.¹³¹

Pomembna novost, ki jo prinašajo EPO-500 je, da upravičenec lahko trasira menico samo na banko in ne na nalogodajalca, kot je to veljalo v EPO-400. V primeru, da akreditiv kljub temu

---

¹²⁵ Člen 9/a EPO-500 omogoča upravičencu, da glede na pooblastila v akreditivu, menico trasira na akreditivno banko ali na drugo banko, navedeno v akreditivu. Če se kot menični akceptant pojavlja banka, ki ni akreditivna banka, je akreditivna banka primarno odgovorna za akcept in plačilo menice.

¹²⁶ Davis: op. cit. str. 57

¹²⁷ Tratnik: op. cit., str. 366

¹²⁸ Falatov: op. cit., str. 30

¹²⁹ Gnidovec, Geršak: op. cit. str. 25

¹³⁰ Pojem »negociacija« je opredeljen v členu 10/b-ii EPO-500 in pomeni dolžnost banke, da odkupi predložene menice in /ali dokumente. Poleg odkupa menic je pojem razširjen tudi na obvezo odkupa akreditivnih dokumentov, ki jih ne spremljajo menice. Sam pregled dokumentov pa ne predstavlja negociacije (Falatov: op. cit., str. 55).

¹³¹ Menična klavzula »brez pravice regresa«, katere vsebina se presoja po merodajnem meničnem pravu, je po slovenskem Zakonu o menici brez pravnega učinka nasproti trasantu (9. člen Zakona o menici določa, da trasant odgovarja za akcept in plačilo menice in da se šteje za nezapisano vsaka določba, s katero bi se hotel oprostiti odgovornosti za plačilo), medtem ko v angloameriškem meničnem sistemu omogoča izključitev odgovornosti trasanta za plačilo menice.

vsebuje zahtevo po menici, trasirani na nalogodajalca, bodisi plačljivi na vpogled ali rok, bodo banke tako menico razumele kot dodatni dokument, ki je predložen po akreditivu in izročen nalogodajalcu brez vsakega vpliva na obveznost akreditivne banke.¹³²

Od negocirnega akreditiva pa je potrebno razlikovati prakso angloameriških bank, znano pod imenom »**drawing authorisation**«, ki označuje samo pooblastilo banki, da odkupi menico, ne pa nepreklicne obveze banke, da tako deluje¹³³. Pri tovrstnih akreditivih govorimo o dveh podrazličicah. Kupčeva banka namreč pooblasti svojo korespondenčno banko v deželi prodajalca, da od prodajalca odkupi menico (dokumentarno trato), ki jo je le-ta trasiral bodisi na kupca (v tem primeru govorimo o »*authority to purchase*« ali »*authority to pay*«), ali pa na korespondenčno banko (tedaj govorimo o »*order to negotiate*«). Takšni¹³⁴ akreditivi se pogosto uporabljajo v akreditivnem poslovanju v Veliki Britaniji, ZDA in Daljnem vzhodu. Za upravičenca pa niso najbolj ugodni, saj je bankina zaveza manj čvrsta, po drugi strani pa upravičencu preti tudi nevarnost meničnega regresa, zaradi česar lahko ostane tako brez dokumentov, ki jih je že predložil, kot tudi brez plačila, ki ga je bil po meničnih predpisih dolžan naknadno vrniti.

8. POSEBNE VRSTE AKREDITIVOV

8.1. Stand-by akreditivi

Standby akreditive, v angloameriški bančni praksi imenovane *Standby Letters of Credit*,¹³⁵ uvrščamo med tiste instrumente zavarovanja plačila, za katere je značilna samostojna, neakcesorna, vendar dokumentarno pogojena finančna obveza njihovega izdajatelja.¹³⁶ Ta posebna vrsta akreditiva je avtonomen produkt ameriške bančne prakse in po svoji funkciji in vsebini nadomešča evropsko bančno garancijo, plačljivo na prvi poziv.¹³⁷ Nastal je kot odgovor poslovne prakse na specifično pravno ureditev tega področja v ZDA, saj ameriške banke praviloma ne izdajajo samostojnih garancij in ne morejo delovati kot garanti ali zavarovatelji za obveznosti tretjih oseb, kar še posebej velja za notranji promet¹³⁸. S pretvorbo

---

¹³² Publikacija MTZ, št. 511, str. 21

¹³³ Vukmir: op.cit. str. 31

¹³⁴ Ilešič, Ilešič: op.cit., str. 26

¹³⁵ V začetku se je ta instrument imenoval *guarantee letter of credit*, a se je zaradi dvomov o njegovi legalnosti kasneje preimenoval v *stand-by letter of credit*, kar je bilo tudi splošno sprejeto (Jus, M.: Stand-by akreditiv, Pravniki, Ljubljana, 11-12/1989, str. 480).

¹³⁶ Falatov: Standby akreditivi v mednarodnem poslovanju, Pravniki, Ljubljana, 11-12/99, str. 714

¹³⁷ Falatov: op. cit. str. 33, 34

¹³⁸ Jus: Stand-by akreditiv, Pravniki, Ljubljana, 11-12/1989

komercialnega akreditiva v garancijski instrument pa so se njihove banke tej oviri izognile.¹³⁹ Kljub temu, da v veliki večini držav ni takih omejitev za bančne garancije kot v ZDA, izdajajo standby akreditive danes mnoge banke v Evropi in drugod po svetu.¹⁴⁰

Standby akreditive se lahko uporablja pri kakršnikoli vrsti poslov, temeljijo pa na konceptu neizvrševanja plačil s strani nalagodajalca pri izvajanju njegove pogodbe. Bistvo tega instrumenta namreč je, **da je banka, ki je akreditiv odprla, v pripravljenosti (standby), da bo v primeru, da nalagodajalec ne izpolni obveznosti iz osnovnega posla, upravičencu akreditiva izplačala njegov zahtevek, če ta predloži ustrezne dokumente.**¹⁴¹ Temeljna značilnost standby akreditiva je, da se v izplačilo akreditivni banki ne predložijo blagovni in transportni dokumenti, ampak pisna izjava (*simple written statement*) akreditivnega upravičenca, da nasprotna pogodbeni stranka svoje obveznosti ob dospelosti ni izpolnila,¹⁴² v angloameriških standby akreditivih pa tudi menica na vpogled, trasirana na akreditivno banko.¹⁴³ Pogosto pa je, enako kot pri bančnih garancijah, v akreditivnih pogojih določeno, da mora upravičenec predložiti še dodatne dokumente, ki izkazujejo izpolnitev osnovne pogodbe (npr. kopija odpremnega dokumenta, kot dokaz, da je bilo blago iz pogodbe dobavljeno). Banka, ki je izdala standby akreditiv, bo zahtevani znesek plačala samo ob predložitvi dogovorjenih dokumentov, ne glede na morebitni nalagodajalčev ugovor, da upravičenec ne bi smel terjati plačila.¹⁴⁴

Razlika med klasičnim (t.i. »komercialnim«) akreditivom in standby akreditivom je v tem, da gre pri prvem za plačilo izvršenega posla (torej za plačilni instrument), medtem ko je namen drugega zagotoviti plačilo, če je osnovna pogodba kršena (in gre torej za **instrument zavarovanja obveznosti**). Plačilo standby akreditiva se pogosto zahteva takrat, ko sta upravičenec in glavni dolžnik v sporu,¹⁴⁵ med dobrima partnerjema pa se standby akreditiv ne realizira in služi le za jamstvo plačil, ki sicer potekajo direktno med njima.¹⁴⁶

---

¹³⁹ Od leta 1996 je ameriškim bankam izrecno dovoljeno v mednarodni trgovini izdajati tudi takšne neodvisne garancije, kakršne so nastale v evropski in azijski bančni praksi.

¹⁴⁰ Poslovanje s standby akreditivi se je razširilo do take mere, da zlasti v državah izven Evrope za nekajkrat presega poslovanje s tradicionalnim komercialnim akreditivom (5:1) (vir: Falatov: Standby akreditivi v mednarodnem poslovanju, Pravnik, 11-12/99, str. 717).

¹⁴¹ Tratnik: op. cit. str. 367

¹⁴² Besedilo pisne izjave je formulirano že v samem besedilu standby akreditiva.

¹⁴³ Omenjena menica, ki se glasi na akreditivni znesek ali del tega zneska, nima menično-pravne funkcije, temveč služi banki samo kot pobotnica za izplačani znesek (Falatov: op. cit., str. 34).

¹⁴⁴ Sekolec, J.: »Plačaj takoj, ugovarjaj kasneje«: neodvisna bančna garancija in stand-by akreditiv, Pravna praksa, 3/97

¹⁴⁵ Sekolec: op. cit.

¹⁴⁶ Geršak, Gnidovec: op. cit. str. 29

Mehanizem standby akreditiva se lahko uporablja tudi kot **plačilni instrument**, in sicer v primeru, ko je dogovorjeno, da upnik ob dospelosti ne bo zahteval plačila od glavnega dolžnika, ampak neposredno od izdajatelja akreditiva. Taki akreditivi (t.i. »finančni« ali »direct pay« akreditivi) se uporabljajo pogosto takrat, ko izdajatelj akreditiva nastopa ne le kot garant, ampak tudi kot plačilni agent za poravnavo dogovorjenih finančnih obveznosti glavnega dolžnika (pogosti so zlasti pri plačilih dolžniških papirjev, ki se izdajajo v velikem številu, kot so obveznice in obrestni kuponi).¹⁴⁷

Standby akreditiv je bil, kot posebna vrsta akreditiva, prvič posredno omenjen šele v reviziji Enotnih pravil in običajev za dokumentarne akreditive iz leta 1983 (Publikacija MTZ, št. 400). Čeprav se standby akreditiv po svoji pravni naravi približuje bančni garanciji¹⁴⁸ in se po vsebini bistveno razlikuje od samostojne in primarne bančne obveze v primeru akreditiva, je ob pripravi te revizije prevladalo prepričanje, da se po svoji funkciji standby akreditivi vendarle približujejo »pravim« akreditivom in je za poenotenje bančne prakse koristno, da se tudi na njih uporabljajo pravila MTZ.¹⁴⁹ Standby akreditiv tudi v EPO-500 ni podrobneje urejen, temveč le omenjen v členu 1 (inkorporacijska klavzula)¹⁵⁰ in v členu 2 (definicija akreditiva, ki se nanaša tako na »dokumentarni akreditiv«, kot tudi na »standby akreditiv«)¹⁵¹. Enotnih pravil za standby akreditive pa do danes še nimamo.

OZN je leta 1995 sprejela Konvencijo o samostojnih garancijah in standby akreditivih (*UN Convention on Independent Guarantees and Standby Letters of Credit*), ki pa zaradi nezadostnega števila držav podpisnic še ni stopila v veljavo¹⁵².

---

¹⁴⁷ Sekolec: op. cit

¹⁴⁸ Standby akreditivi so se do prve omembe 1983 v EPO-400 bolj uvrščali k garancijam, a jih MTZ ni nikoli uvrstila med enotna pravila, ki urejajo garancije. Najbrž je želela spoštovati željo ameriškega zakonodajalca, ki ameriškim bankam prepoveduje izdajati garancije na prvi poziv in bi uvrstitev stanby akreditivov med slednje preprečila prakso ameriških bank, ki v izogib omenjeni prepovedi izdajajo garancije v obliki stand-by akreditivov (Jereb, R.: Stand-by akreditiv, GV 41/96, str. 71).

¹⁴⁹ Ilešič, Ilešič: op. cit. str. 49

¹⁵⁰ Člen 1 EPO-500 določa, da se EPO-500 uporabljajo tudi za standby akreditive, vendar samo v tistem obsegu, v katerem so EPO-500 za standby akreditive uporabljiva.

Priznati je treba, da glede na posebnost EPO-500 kot pravil, ki veljajo za komercialne akreditive, nekatera določila EPO-500 za standby akreditive sploh niso uporabljiva.

¹⁵¹ Pomembna novost člena 2 EPO-500 glede na EPO-400 je pooblastilo banki, da lahko odpre akreditiv tudi v lastnem imenu, in ne samo po nalogu nalogodajalca, kot je to veljalo doslej. Ta sprememba ustreza naraščanju uporabe standby akreditiva, pri katerem akreditivna banka odpre akreditiv v svojem lastnem imenu ali zase kot stranko (Publikacija MTZ, št 511, str 5).

¹⁵² Dr. Jernej Sokolec meni, da bi bil pristop Slovenije k omenjeni konvenciji, poleg številnih drugih razlogov, koristen tudi tedaj, ko bi se v Sloveniji uporabil standby akreditiv (do česar pa bi lahko prišlo, če bi slovenski upravičenec dobil standby akreditiv od tuje banke, če bi slovenska banka potrdila v tujini izdan standby akreditiv ali če bi slovenska banka tak akreditiv izdala). Slovensko pravo ima namreč malo izkušenj s to vrsto akreditiva (v naši praksi se zaenkrat še redko uporabljajo, vsaj kar zadeva njihovo izdajo. Več je primerov, ko slovenske stranke kot upravičenci dobijo standby akreditiv od tujih dolžnikov) in tudi ustreznih zakonskih določb o tem nimamo (določbe ZOR (členi 1072-1082) in OZ (527. člen) o akreditivih so prilagojene komercialnim

Navedena skromna pravna ureditev poslovanja s standby akreditivi je bila povod, da je MTZ leta 1998 v okviru kodifikacijske dejavnosti svoje Komisije za bančno tehniko sprejela **Mednarodne uzance za standby akreditive oziroma standby finančne obveze** (v nadaljevanju ISP/98). Omenjene uzance so bile objavljene v Publikaciji MTZ št. 590 in se uporabljajo od 1.1.1999 dalje. ISP/98 so po svoji vsebini kodificirani dobri poslovni običaji na področju bančnega mednarodnega akreditivnega poslovanja in so zato dispozitivne narave, kar pomeni, da se uporabljajo samo v primeru, če so stranke v standby akreditivnem poslu na njihovo uporabo izrecno pristale (kar storijo z inkorporacijsko klavzulo, ki se običajno glasi: *»This undertaking is issued subject to the International Standby Practices 1998*). Bančna in poslovna praksa lahko torej danes glede poslovanja s standby akreditivi po lastni presoji izbirata med dvema vrstama pravil, EPO-500 in ISP/98¹⁵³.

Načelo avtonomnosti (doktrina o ločenih pogodbah) ter načelo poslovanja z dokumenti in ne z blagom, ki sta značilni tudi za standby akreditive, sta lahko včasih povod za ponekod dokaj pogoste primere t.i. **»rizika unfair callinga«**. Te primere bi lahko razvrstili na naslednje zahteve oziroma grožnje z zahtevo:

- upravičenec želi neupravičeno pridobiti akreditivni znesek;
- upravičenec želi doseči spremembo osnovne pogodbe (npr. dodatne in/ali druge dobave, storitve, zmanjšanje cene, skrajšanje rokov,...);
- upravičenec želi spremembo standby akreditiva glede njegove vsebine.

Ker je glede na pomanjkljivo nacionalno in internacionalno regulativo obravnavanega področja judikatura izjemno važen pravni vir, bom v nadaljevanju predstavila dva primera **»unfair callinga«** iz ameriške sodne prakse.

V zadevi **Sztejn v. J. Henry Schroder Banking Corp.**¹⁵⁴, vodilnem primeru ameriške judikature s tega področja, sta indijski prodajalec in ameriški kupec sklenila prodajno pogodbo. Po nalogu kupca je ameriška J. Henry Schroder Banking Corp. v korist prodajalca izdala L/C. Ta pa je v 50 zabojih namesto krzna dobavil ničvredno blago. Ne glede na to je z vsemi potrebnimi dokumenti banki prezentiral zahtevo za izplačilo. Kupec je začel sodni postopek, s katerim je želel banki preprečiti plačilo L/C. V postopku je sicer priznal, da dokumenti niso ponarejeni in da so po zunanjem videzu skladni z akreditivnimi pogoji. Priznal pa je tudi samostojnost in različnost bančne obveznosti iz L/C nasproti obveznosti iz kupoprodajne pogodbe.

---

akreditivom in ne garancijskim standby akreditivom), tako da bi sprejem konvencije lahko zapolnil omenjeno zakonsko praznino (vir: »Plačaj takoj, ugovarjaj kasneje«: neodvisna bančna garancija in stand-by akreditiv, Pravna praksa, 3/97).

¹⁵³ Falatov: Standby akreditivi v mednarodnem poslovanju, Pravniki, 11-12/1999, str. 714 - 718

¹⁵⁴ Jus: Stand-by akreditivi, op. cit. str. 484

Po tradicionalnih pravilih se sodišče zaradi ločenosti in različnosti bančne pogodbe med kupcem in prodajalcem sicer ne bi smelo vmešavati, vendar se je v tem primeru odločilo za izjemo. Doktrina o ločenih pogodbah namreč ne bi smela ščititi brezvestnega prodajalca. Odločilo je, da bo preprečilo bankino plačilo L/C, če bo kupec zmozel prikazati namerno prevaro na strani prodajalca. Odločilo je tudi, da mora o taki prevari tožnik pred plačilom obvestiti izdajatelja, do takrat pa bo izdajatelj zaščiten, če je plačal na podlagi prevarne zahteve, pred takim plačilom pa uporabljal razumno skrbnost. Obrazložitev sodišča je bila široko sprejeta, primeru pa so sledila številna sodišča v ZDA in tujini.

V zadevi **Dynamics Corp. of America v. Citizens & Southern National Bank**¹⁵⁵ pa so od ameriškega izvajalca del zahtevali, da oskrbi indijsko vlado s standby akreditivi, ki bi bili enaki zneskom obročnih plačil indijske strani (indijska plačila pa so bila financirana s strani vlade ZDA). V kritičnem času je bila Indija zaradi svoje vloge v bojih, ki so se končali z neodvisnostjo Bangladeša, vpletena v spor z ZDA. Indija je ustavila plačila v zvezi z obravnavano pogodbo. Izvajalec se je bal, da bi Indija lahko prezentirala akreditiv banki-izdajatelju s trditvijo, da izvajalec ni izpolnil svojih pogodbenih obveznosti; vse to pa le zaradi politične užaljenosti. Zato je banki želel preprečiti izplačilo 400.000 \$. Sodišče je plačilo ustavilo in v obrazložitvi navedlo, da bi prevara morala biti interpretirana široko. Prevara bi lahko obstajala, tudi če ni »*actual intention to defraud or mispresent*«. Prevara vsebuje vsa dejanja, s katerimi se od drugega doseže pretirana in nenamerna prednost. Za izplačilo ne more zadostovati samo pro forma izjava upravičenca, ki nima absolutno nobenega temelja v dejstvih.

Iz navedenega izhaja, da ameriška judikatura priznava samostojno naravo standby akreditiva in od tega načela ameriška sodišča zelo redko in nerada odstopajo. Sodna prepoved plačila je možna samo ob dokazanem *unfair callingu*, sodišča pa si niso enotna v tem, kakšna stopnja prevare mora biti podana.¹⁵⁶

8.2 Packing akreditivi in akreditivi z rdečo ali zeleno klavzulo

Packing akreditivi, v praksi imenovani tudi **avansni akreditivi** (*anticipatory credits*), omogočajo prodajalcu delno predfinanciranje priprave blaga za izvoz in se uporabljajo zlasti v trgovini s surovinami (volna, bombaž, riž itd.) z državami Daljnega vzhoda. Značilnost teh akreditivov je, da vsebujejo klavzulo, po kateri je korespondenčna banka v izvoznikovi državi s strani akreditivne banke pooblaščen, da lahko še pred odpremo blaga in brez predložitve akreditivnih

---

¹⁵⁵ Ibidem

¹⁵⁶ Jus: Stand-by akreditivi, op. cit. str. 484, 485

dokumentov, izplača akreditivnemu upravičencu del akreditivnega zneska kot avans. Namen omenjenega akreditiva je kreditiranje prodajalca (izvoznika), saj mu predujem (avans) omogoča nabavo blaga, pakiranje (od tod tudi ime tega akreditiva) in odpremo. Avans se praviloma zavaruje z upravičenčevo menico¹⁵⁷ in se poročuna ob predložitvi dokumentov, to je ob črpanju.

Tovrstni akreditivi so v praksi znani tudi kot t.i. **akreditivi z rdečo ali zeleno klavzulo** (*»red/green clause«*), in sicer zato, ker je bila klavzula o izplačilu avansa običajno natisnjena z rdečo oziroma zeleno barvo. Za akreditive z rdečo klavzulo je značilno, da se je banka, ki je izplačala avans, stvarnopravno zavarovala za znesek kredita, medtem ko so akreditivih z zeleno klavzulo tisti, pri katerih se banka ni zavarovala na opisan način.¹⁵⁸

Razlika med packing akreditivom in akreditivom z rdečo oziroma zeleno klavzulo se kaže v odgovornosti korespondenčne banke.¹⁵⁹ Pri packing akreditivih korespondenčne banke odobravajo akontacije za svoje ime in rizik, pri akreditivih z rdečo ali zeleno klavzulo pa rizik izplačila avansa nosi akreditivna banka ali nalogodajalec.¹⁶⁰

8.3. Letter of Credit

Izraz *Letter of Credit* (L/C) se uporablja zlasti v angloameriški poslovni praksi, a se v literaturi navaja, da ni bistvenega vsebinskega razlikovanja med angloameriško različico in kontinentalnim dokumentarnim akreditivom (*Documentary Credit*)¹⁶¹.

---

¹⁵⁷ Ilešič-Ilešič: op. cit. str. 30

¹⁵⁸ Vukmir: op. cit., str. 32 in tam navedeni avtor

¹⁵⁹ Vukadinović: op. cit. str. 51

¹⁶⁰ Gnidovec, Geršak: op. cit. str. 30

¹⁶¹ Falatov: op. cit. str. 35 in Ilešič, Ilešič: op. cit. str. 49

L/C lahko opredelimo kot obljubo banke, ki je izdana po nalogu njenega komitenta, da bo lastne menice (trate) honorirala z izplačilom ali akceptom v določeni valuti in pod določenimi pogoji, to je skupno z zahtevanimi in v določenem roku predloženimi dokumenti.¹⁶² Posebnost angloameriškega L/C je torej v tem, da upravičenec poleg ostalih akreditivnih dokumentov banki vedno predloži še na njo trasirano menico (akreditivna menica)¹⁶³, ki se glasi na faktorni znesek in je označena z dospelostjo, ki je razvidna iz akreditiva. Trasant in remitent tako izdane menice je upravičenec. Omenjena menica nima menično-pravne funkcije in služi kot pobotnica za prejeti znesek po honoriranih dokumentih.¹⁶⁴

Letter of Credit je torej dokumentarni akreditiv, ki v svojem mehanizmu vsebuje dokumentarno trato, kot njegov integralni del.¹⁶⁵

Posebna oblika L/C je »**Commercial Letter of Credit**« (CL/C), ki se od L/C razlikuje po tem, da akreditivna banka neposredno obvesti izvoznika o otvoritvi akreditiva, ne da bi poprej vključila banko v izvoznikovi državi. Izvoznik je namreč pooblaščen, da sam izbere drugo banko, kateri predloži trato skupno z blagovnimi dokumenti zaradi njihovega odkupa (negociranja). Akreditivna banka se z negociacijsko izjavo obveže, da bo odkupila trato z dokumenti od vsakega upravičenega imetnika, ki ji bo predložil trato skupno z dokumenti.¹⁶⁶

---

¹⁶² Vezjak: op. cit. str. 305

¹⁶³ Angloameriška praksa vedno zahteva, da mora blagovne dokumente pri črpanju L/C spremljati trata na vpogled (*sight draft*) ali na določen rok (*time draft*).

¹⁶⁴ Falatov: op. cit., str. 35

¹⁶⁵ Rosenberg: Pravo mednarodnih plačanja, str. 62

¹⁶⁶ Vezjak: op. cit. str. 306, 307

IV. ODPRTJE AKREDITIVA

1. NALOG ZA ODPRTJE AKREDITIVA

Omenila sem že, da je pri mednarodnem kupoprodajnem poslu, pri katerem je dogovorjeno plačilo z akreditivom, glavna obveza kupca, da v korist prodajalca pravočasno odpre dokumentarni akreditiv. Rok za otvoritev akreditiva, vrsto akreditiva in ostale specifičnosti stranki dogovorita v finančni klavzuli v temeljnem poslu.

Dokumentarni akreditiv odpre nalagodajalec s svojim nalogom akreditivni banki. Nalog za odprtje in spremembo akreditiva urejajo določila člena 5 EPO-500, v katerem je potrjeno načelo dokumentarne strogosti, ki se zahteva v akreditivnem poslovanju. Ta člen določa, da morajo biti navodila za odprtje akreditiva, akreditiv sam ter tudi vsa navodila za njihovo spremembo in seveda tudi vse spremembe popolne in natančne. Navodila morajo biti formulirana tako, da banki ne dajejo možnosti alternativne razlage.¹⁶⁷ Natančnost pri oblikovanju navodil in akreditiva samega služi po eni strani akreditivnemu upravičencu, da lahko ugotovi, ali je bil akreditiv odprt v skladu s pogoji, dogovorjenimi v temeljni pogodbi, po drugi strani pa je tudi v interesu kupca, saj mu zagotavlja, da bo akreditiv izčrpan le, če bodo natančno določni pogoji tudi natančno izpolnjeni.¹⁶⁸ Natančnost pa ne pomeni, da se mora nalagodajalec spuščati v prevelike podrobnosti ter uporabljati izraze, ki ničesar ne dodajajo k pomenu ostalih izrazov.¹⁶⁹

EPO-500 v primerjavi z EPO-400 prinašajo tudi spremembe, ki se nanašajo na navodila, dana v prejšnjih *podobnih akreditivih*. Po določilu člena 5/a-ii EPO-500 banke ne sprejemajo več navodil za odprtje, aviziranje ali potrditev

---

¹⁶⁷ Falatov: op. cit. str. 38, 39

¹⁶⁸ Ilešič, Ilešič: op. cit. str. 51

¹⁶⁹ Glej člen 5/a-i, člen 22/a in člen 48/b EPO-500

akreditiva, ki se sklicujejo na že prej odprte podobne akreditive, pri katerih je prišlo do naknadnih sprememb.¹⁷⁰ Namen tega določila ni bil preprečiti odpiranje akreditiva s pogoji, podobnimi prej odprtemu in spremenjenemu akreditivu. Namen tega člena je, da zavrača prakso dajanja zelo kratkih navodil za odprtje, aviziranje ali potrditev akreditiva, sklicujoč se na drug, s podobnimi pogoji že nekoč prej odprt in spremenjen akreditiv. S tako prakso stranke povečujejo rizik napačnega razumevanja in napačne uporabe pri določenih in pogojih novega akreditiva. Stranke ravnajo veliko bolj previdno, če posredujejo vse podrobnosti novega akreditiva, kot pa če se odločijo za prakso »podobnega akreditiva«.¹⁷¹

1.1. Bistveni elementi naloga za odprtje akreditiva

Nalog za odprtje akreditiva mora imeti zlasti naslednje bistvene elemente:

- ime in naslov (oziroma firma in sedež) akreditivnega upravičenca; škodljive posledice nepopolne in netočne označbe upravičenca nosi nalogodajalec;
- določitev vrste akreditiva (preklicnost, prenosnost, itd.);
- akreditivni znesek in valuto; akreditivni znesek in valuta običajno izhajata iz osnovne pogodbe med nalogodajalcem in upravičencem. Poleg akreditivnega zneska bo nalogodajalec v nalogu navedel tudi ceno za enoto blaga (storitve) in označbo dogovorjene paritete cene, ki temelji na eni od klavzul INCOTERMS-1990;
- označba vrste, kakovosti in količine blaga;
- označbo vrste prevoza ter drugih pogojev glede dobave blaga (npr. dopustnost ali nedopustnost delnih dobav);

---

¹⁷⁰ Falatov: op. cit. str. 39

¹⁷¹ Publikacija MTZ št. 511, str. 11

- natančno oznako in opis akreditivnih dokumentov, vključno z oznako zahtevanega izdajatelja dokumentov, kadar je tako dogovorjeno. Akreditiv, ki dokumentov, ne bi navajal, je brez pravnega učinka.
- roki, določeni v akreditivu in kraj plačila:

1. rok veljavnosti akreditiva (t.j. datum zapadlosti) in kraj za predložitev dokumentov v honoriranje

Določba o končnem roku veljavnosti akreditiva je njegov obvezen sestavni del. Če upravičenec ne predloži dokumentov zadnji dan roka in s tem rok zamudi, bodo naknadno predloženi dokumenti zavrjeni in jih banka ne bo honorirala. Edina izjema od tega strogega načela velja v primeru podaljšanega¹⁷² roka veljavnosti.¹⁷³ Akreditiv, ki nima roka veljavnosti, je pravno ničen in se lahko šteje samo kot neobvezno aviziranje akreditiva.¹⁷⁴

Novost EPO-500 glede na EPO-400 je določilo o obvezni označbi kraja za predložitev dokumentov v honoriranje. Omenjena označba ni potrebna le pri prosto negociabilnih akreditivih. V pravni teoriji in praksi je sprejeto stališče, da neoznačba kraja za predložitev dokumentov v honoriranje nima za pravno posledico ničnosti, saj ima upravičenec vedno možnost, da dokumente predloži v honoriranje akreditivni banki.¹⁷⁵

2. rok za predložitev dokumentov v honoriranje

---

¹⁷² Člen 44 EPO-500 določa, kdaj se rok veljavnosti akreditiva podaljša. Če namreč zadnji dan roka veljavnosti akreditiva pade na dan, ko je banka zaprta, pri tem pa ne gre za primer višje sile (tveganje nastopa višje sile in s tem povezane škodljive posledice nosi upravičenec), se bo rok veljavnosti akreditiva podaljšal do prvega naslednjega dne, ko je banka odprta. Iz istih razlogov se lahko podaljša tudi rok za predložitev dokumentov v honoriranje. Potrebno pa je poudariti, da se rok za odpremo blaga iz omenjenih razlogov ne more podaljšati, ampak je podaljšanje tega roka mogoče samo z ustrezno spremembo akreditivnih pogojev (vir: Falatov: op. cit. str. 41, 42).

¹⁷³ Ilešič, Ilešič: op. cit. str. 96

¹⁷⁴ Falatov: op. cit. str. 40

¹⁷⁵ Falatov: op. cit. str. 40 in tam citirana literatura.

Poleg končnega roka veljavnosti akreditiva obstaja tudi predložitveni rok, ki teče od dneva izdaje prevoznega dokumenta (ne pa drugih dokumentov).¹⁷⁶

Označba tega roka v akreditivu pa ni pogoj za veljavnost akreditiva. Če ta rok v akreditivu ni določen, je potrebno akreditivne dokumente predložiti banki v honoriranje najkasneje v roku 21 dni po datumu odpreme, vendar v okviru roka veljavnosti akreditiva.

Če v akreditivu ni kot pogoj določena predložitev prevoznega dokumenta, morajo biti dokumenti predloženi banki znotraj v akreditivu določenega predložitvenega roka. V primeru, da le-ta v akreditivu ni določen, pa je potrebno dokumente predložiti banki do izteka roka veljavnosti akreditiva.

3. rok, določen za odpremo blaga

Rok odpreme blaga ali t.i. »zadnji datum odpreme« se ugotavlja z datumom prevoznega ali drugega odpremnega dokumenta. Če v akreditivu rok odpreme blaga ni označen, bodo banke odklonile prevozne dokumente, ki nosijo kasnejši datum odpreme, kot je rok veljavnosti akreditiva (člen 44/b EPO).

1.2. Posebne klavzule v nalogu za odprtje akreditiva

1.2.1. Klavzula »cirka«

Cirka klavzulo, označeno z besedami »*okoli, približno, cirka*« ali podobno, ki se uporablja v zvezi z zneskom akreditiva ali količino ali ceno po enoti blaga, razlagamo tako, da dovoljuje odstopanje največ 10% navzgor ali navzdol od količine ali cene po enoti ali zneska, na katerega se nanaša (člen 39/a EPO).

---

¹⁷⁶ Ilešič, Ilešič: op. cit. str. 97

V nalogu mora biti natančno označeno, ali se cirka klavzula nanaša samo na en element ali na več elementov skupaj (znesek, količina, cena).¹⁷⁷ Gre torej za klavzulo, ki mora biti v akreditivu izrecno zapisana. Njen smisel je, da omogoči odpiranje akreditiva tudi tedaj, ko v temeljni pogodbi ni povsem preciznih določb o ceni in blagu.¹⁷⁸

Če akreditiv ne določa, da količina specifičnega blaga ne sme biti večja ali manjša, je dovoljena toleranca 5% navzgor ali navzdol, vendar pri odstopanju količine navzgor znesek črpanja akreditiva ne more preseči akreditivnega zneska. To odstopanje ni dovoljeno, če je v akreditivu določena količina izražena z določenim številom pakirnih enot ali posameznih kosov (člen 39/b EPO-500).

Novost, ki jo prinašajo EPO-500 v členu 39/c, je nova toleranca pri znesku črpanja za 5% navzdol, pod pogojem, da je količina blaga, če je določena v akreditivu, odpremljena v celoti in da cena enote, če je določena v akreditivu, ni zmanjšana. Pri nekaterih akreditivih je namreč znesek zaokrožen zaradi preproste trgovske logike ali pa zato, ker CFR ali CIF cena temelji na hipotetični ali mehki kotaciji v zvezi z zavarovalno premijo in stroški tovornine. Ob predložitvi dokumentov upravičenec fakturira dejansko zavarovalno premijo in stroške tovornine, ki so verjetno manjši od prvotno navedenih v kupni pogodbi. Nova 5% toleranca v vrednosti fakture pa se ne uveljavi, kadar se uporabi člen 39/a ali 39/b.¹⁷⁹

1.2.2. Klavzula o delnih dobavah in delnih plačilih

Delne dobave in delna plačila so po členu 40 EPO-500 praviloma dovoljena, v kolikor v akreditivu niso izrecno prepovedana. Delna črpanja-plačila se nanašajo

---

¹⁷⁷ Falatov: op. cit. str. 43

¹⁷⁸ Ilešič, Ilešič: op. cit. str. 94

¹⁷⁹ Publikacija MTZ št. 511, str. 98

tudi na standby akreditive in omogočajo samo delno plačilo zneska, katerega lahko upravičenec uveljavlja nasproti nalagodajalcu¹⁸⁰. EPO-500 v enotnem členu 44/b za vse pooblaščne načine prevoza, ki so bili v EPO-400 izrecno navedeni v več odstavkih, z negativno definicijo določajo, kaj se ne šteje za delne dobave, v členu 44/c pa postavljajo enako domnevo še za poštne ali kurirske pošiljke.

1.2.3. Klavzula o sukcesivnih dobavah in/ali sukcesivnih črpanjih akreditiva

V členu 41 EPO-500 je sprejeto stališče, da v primeru, ko so v akreditivu določena plačila in/ali dobave v določenih časovnih obdobjih ter en obrok ni plačan in/ali ena dobava blaga ni izvršena v okviru določenega roka, ugasne veljavnost akreditiva za to in za vse nadaljnje dobave oziroma plačila.¹⁸¹

V. AKREDITIVNI DOKUMENTI

Glavna značilnost, ki razlikuje dokumentarni akreditiv od drugih akreditivov, je - kot že ime pove – dejstvo, da se akreditiv izplača (oziroma se izvrši akcept ali negociranje) proti predložitvi dokumentov.¹⁸² Poseben pomen, ki so ga dokumenti dobili v akreditivnem poslovanju, gre pripisovati abstraktnosti obveze akreditivne banke nasproti akreditivnemu upravičencu in načelu poslovanja z dokumenti, ne z blagom. Ker se dokumentarni akreditiv lahko realizira samo na podlagi skladnih dokumentov, EPO izrecno zahtevajo¹⁸³, da morajo vsi akreditivi v akreditivnih pogojih natančno navesti dokumente, ki jih je treba predložiti.¹⁸⁴ Kateri dokumenti so to, je odvisno od volje strank, saj EPO dopuščajo naročniku glede tega popolno dispozicijo: v nalogu za odprtje akreditiva lahko zahteva predložitev katerihkoli dokumentov, le da morajo biti ti

---

¹⁸⁰ Falatov: op. cit. str. 44

¹⁸¹ Falatov: Instrumenti plačil in riziki plačilnega prometa v mednarodnem poslovanju, str.59

¹⁸² Ilešič, Ilešič: op. cit. str. 71

¹⁸³ Glej člen 5/b EPO.

¹⁸⁴ Vukadinović: op. cit. str. 116

natančno določeni. V praksi se najpogosteje zahteva predložitev prevoznih listin, zavarovalnih polic, certifikatov o količini in kakovosti blaga ter trgovskih faktur.¹⁸⁵

Čeprav EPO ne predpisujejo, katere dokumente je treba predložiti, pa določajo **minimalne zahteve**, ki jih morajo izpolnjevati vsi predloženi akreditivni dokumenti. Po členu 21 EPO-500 mora namreč akreditiv, kadar se poleg tradicionalnih dokumentov (faktura, prevoznih in zavarovalnih dokumentov) zahteva še predložitev drugih dokumentov, določati, kdo mora biti izstavitelj takega dokumenta in kakšna mora biti vsebina dokumenta. V kolikor akreditiv tega ne določa, bodo banke sprejele dokumente takšne, kot so jim bili predloženi, pod pogojem, da vsebovani podatki niso v neskladju s katerimkoli od drugih predloženih dokumentov. Nepreciznost in pomanjkljivost v navedbah o dokumentu v akreditivu gre torej izključno v breme naročnika akreditiva.¹⁸⁶

Smotrna določitev akreditivnih dokumentov je pomembna tako za kupca, kot tudi prodajalca. V kupčevem interesu je, da si zagotovi takšne dokumente, na podlagi katerih bo lahko razpolagal z blagom in ki mu bodo dajali popolno jamstvo, da bo kupljeno blago resnično odpremljeno v dogovorjeni kraj, v dogovorjeni količini in kvaliteti ter zavarovano proti običajnim transportnim rizikom. Prodajalec pa bo zainteresiran za to, da bo vedel, katere dokumente mora pridobiti in da bo ob njihovi pravočasni predložitvi banki zanesljivo dobil plačilo. Na ta način se bo zaščutil pred samovoljo kupca.¹⁸⁷

Za brezhibno akreditivno poslovanje je potrebno, da nalogodajalec v nalogu za odprtje akreditiva natančno navede osebo, ki bo posamezen konkreten dokument izstavila. Pravilo iz 20/a člena EPO-500, ki svetuje, naj se izrazi, kot so *»prvovrsten, dobro znan, kvalificiran, neodvisen, uraden, pristojen, krajeven«*

---

¹⁸⁵ Ilešič, Ilešič: op. cit. str. 71

¹⁸⁶ Ilešič, Ilešič: op. cit. str. 73

¹⁸⁷ Tratnik: op. cit. str. 369

ne uporabljajo za označevanje izstavitelja akreditivnega dokumenta, v skladu z načelom, da se banke ukvarjajo le z dokumenti in ne z blagom, izključuje dolžnost banke, da bi morala presojati kvaliteto dokumenta na podlagi neopredeljenih izrazov¹⁸⁸. Dosedanja praksa po EPO-400 je dovoljevala, da je take dokumente izstavil upravičenec sam. Po določilu EPO-500 pa bodo banke sprejele zahtevani dokument, kot je izstavljen, pod pogojem, da je po svojem videzu v skladu z akreditivnimi določili in, kar je še važnejše, da ga ni izstavil upravičenec, če akreditivi zahtevajo dokumente, izdane od neimenovanih strank¹⁸⁹ ¹⁹⁰.

Običajno je v akreditivu zahtevana predložitev **originalov (izvirnikov)** dokumentov. Zaradi vsepogostejše uporabe sodobnih tehničnih sredstev za izdelavo in prenos dokumentov pa EPO-500 kot izvirne dokumente štejejo še dokumente, izdelane z reprografskim, avtomatskim ali računalniškim sistemom in karbonske kopije, pod pogojem, da so označeni kot izvirniki ter, kjer je to potrebno, da so podpisani (člen 20/b). Z namenom poenostaviti uporabo elektronskega komuniciranja v trgovini in financiranju je zadnja verzija EPO vključila smernice o tem, kaj določa »podpis« v dokumentarno akreditivnem poslu¹⁹¹. Dokumenti so lahko podpisani ročno, s faksimilom, s perforiranim podpisom, z žigom, simbolom ali s katerimkoli drugim mehaničnim ali elektronskim načinom overovitve (2. odst. člena 20/b EPO-500). Novost zadnje revizije EPO je tudi pojasnitev pomena besede »kopija« in »dokumenti v več izvodih«. Razen, če akreditiv ne določa drugače, bodo banke sprejele kot kopijo dokument, ki je označen kot kopija, ali dokument, ki ni označen kot izvirnik (original). Zanje se ne zahteva, da so podpisani (čl. 20/c-i EPO-500). Če pa akreditiv določa, da se dokumenti predložijo v več izvodih, bodo banke sprejele

---

¹⁸⁸ Ilešič, Ilešič: op. cit. str. 72

¹⁸⁹ Publikacija MTZ št. 511, str. 54

¹⁹⁰ Ob tolmačenju omenjenega člene v zvezi z določilom člena 21 EPO-500 (glej zgoraj) se je Falatov dokopal do zaključka, da lahko, če akreditiv ne določa drugače, vse dokumente, razen prevoznih in zavarovalnih, še vedno izstavlja upravičenec sam in je zato po njegovem mnenju določilo člene 21 v smiselnem neskladju z določilom člena 20 EPO-500 (vir: Falatov, op. cit. str. 66).

¹⁹¹ Publikacija MTZ št. 511, str. 54

dokumente, iz katerih izhaja, da je predložen en izvirnik, ostalo število pa v kopijah (čl. 20/c-ii EPO-500). Za mednarodno poenotenje standardne bančne prakse je velikega pomena še ena novost EPO-500, in sicer določilo, po katerem je pogoj v akreditivu, da je dokument overovljen, legaliziran, veljaven, viziran, potrjen ali podobno izpolnjen, če je dokument opremljen s podpisom, oznako, žigom ali nalepko ter če po svojem videzu izgleda tako, da ustreza takemu pogoju (čl. 20/d EPO-500).

Dokument je lahko izdan ne glede na plačilo z akreditivom in zato med časom, v katerem je izdan dokument in med časom, v katerem je odprt akreditiv, ni nujno medsebojne odvisnosti.¹⁹² V primeru, da je datum izdaje posameznega dokumenta časovno pred datumom odprtja akreditiva, bodo banke (razen če v samem akreditivu ni drugače določeno) tako datirane dokumente sprejele, če so predloženi v okviru predložitvenega roka (čl. 22 EPO-500).

Akreditivne dokumente delimo v dve skupini:

- a) **osnovni dokumenti:** sem uvrščamo prevozne dokumente, zavarovalne dokumente in trgovsko fakturo;
- b) **dodatni dokumenti:** mednje štejemo razna potrdila in certifikate (potrdila o izvoru blaga, uradnem tehtanju, analizi blaga, kvalitetnem in kvantitetnem prevzemu blaga, zdravstvenem stanju blaga itd.).¹⁹³

1. VRSTE DOKUMENTOV

Vse dokumente, ki se uporabljajo v akreditivnem poslovanju, EPO-500 klasificirajo v štiri skupine: prevozni dokumenti, zavarovalni dokumenti, trgovska faktura in ostali dokumenti.

---

¹⁹² Ilešič, Ilešič, op. cit., str. 73

¹⁹³ Gnidovec, Geršak: op. cit. str. 31

EPO že vnaprej določajo pogoje, ki jih morajo dokumenti izpolnjevati, s čimer je nalogodajalcu in upravičencu dana možnost, da v finančni klavzuli osnovne pogodbe in v akreditivu navedeta samo označbo dokumentov, ki jih upravičenec mora predložiti banki. Banka omenjene dokumente pregleda in ugotovi, ali predloženi dokumenti izpolnjujejo zahteve, ki jih EPO določajo za vsak dokument posebej, ter upošteva tista odstopanja, ki jih dovoljuje akreditiv oziroma EPO.¹⁹⁴

1.1. Prevozni dokumenti

Med dokumenti, ki se morajo predložiti za izplačilo dokumentarnega akreditiva, so najpomembnejši prevozni oziroma transportni dokumenti. Ko je predložen transportni dokument, dobi naročnik akreditiva (preko banke) zagotovilo, da je blago izročeno prevozniku, in tudi možnost razpolaganja z blagom med prevozom.¹⁹⁵

Prevozni dokumenti pokrivajo vse oblike prevoza: cestni, železniški, notranji vodni, pomorski in zračni prevoz ter vse kombinacije teh vrst prevoza. Lahko so prenosni ali neprenosni.¹⁹⁶

Prevozni dokument ima **tri osnovne funkcije**. Prva je, da prevoznik z njegovo izdajo potrdi prejem blaga na prevoz. Nadalje je prevozna listina dokaz o sklenitvi prevozne pogodbe med prevoznikom in pošiljateljem in dokaz o vsebini takšne pogodbe. Prevozni dokument praviloma tudi vsebuje upravičenje do blaga, ki se prevaža.¹⁹⁷

---

¹⁹⁴ Falatov: op. cit. str. 68

¹⁹⁵ Ilešič, Ilešič: op. cit. str. 74

¹⁹⁶ Ilešič M.: Čisti transportni dokumenti, GV (Svetovalec), št. 7, 1992, str. 62 in dalje

¹⁹⁷ Ilešič, Ilešič: op. cit. str. 74

Z zadnjo revizijo EPO so bili člani iz EPO-400, ki obravnavajo prevozne dokumente, na novo napisani in tudi uvedeni novi člani, ki pokrivajo različne načine prevoza.¹⁹⁸ Medtem ko je Revizija 1983 (EPO-400) materijo prevoznih dokumentov urejala generalno za vse vrste prevoznih dokumentov (posebne obravnave je bila deležna le pomorska nakladnica, op. S.B.), je v Reviziji 1993 (EPO-500) sprejet sistem ureditve vsakega prevoznega dokumenta posebej.¹⁹⁹

EPO-500 urejajo naslednje prevozne dokumente (23.- 33. člen):

- pomorski/oceanski ladijski tovorni list
- nevnovčljiv (neprenosljiv, nenegociabilen) pomorski tovorni list
- čarterski ladijski tovorni list
- multimodalni prevozni dokument
- zračni tovorni list
- cestni, železniški ali rečni (jezerski) tovorni prevozni dokument
- kurirsko in poštno potrdilo.

EPO v členih 31-33 obravnavajo posebne **klavzule na prevoznih dokumentih**, od katerih velja opozoriti zlasti na pomembnejše:

- označba čisti prevozni dokument: po členu 32 EPO-500 ima pravno naravo čistega prevoznega dokumenta samo tisti dokument, ki nima nobene klavzule ali pripombe, ki bi izrecno označevala pomanjkljivo stanje blaga ali embalaže. Banke ne bodo sprejele prevoznih dokumentov, v katerih so take klavzule ali pripombe, razen če akreditiv izrecno določa klavzule ali pripombe, ki jih je v obravnavani zvezi mogoče tolerirati.²⁰⁰ Banke bodo štete določbo iz akreditiva, da vsebuje prevozni dokument klavzulo »čisto na palubo« (»*clean on board*«) za izpolnjeno tedaj, če prevozni dokument izpolnjuje vse pogoje, ki se v EPO-500 zahtevajo za

---

¹⁹⁸ Publikacija MTZ, št. 511, str. 60

¹⁹⁹ Falatov: op. cit. str. 69

²⁰⁰ Pivka, Puharič: op. cit. str. 319, 320

posamezen prevozni dokument, čeprav take klavzule dokument izrecno ne vsebuje.

- klavzule v zvezi s plačilom prevoznine: Čas plačila prevoznine se v transportnem pravu določi s pogodbo. Mogoč je dogovor, da prevoznino plača pošiljatelj, torej da bo plačana vnaprej, mogoče pa je tudi, da jo je dolžan plačati prejemnik ob prevzemu blaga oziroma transportnega dokumenta. Tudi v pravu dokumentarnega akreditiva je ohranjena dispozicija strank glede plačila prevoznine, s tem da v dvomu prevoznine ni treba plačati vnaprej.²⁰¹

Banke bodo sprejele prevozne dokumente, iz katerih izhaja, da je prevoznino potrebno še plačati, razen v primeru, če akreditiv določa drugače ali če bi taka klavzula povzročala neskladnost z drugimi dokumenti, ki so bili predloženi banki (čl. 33/a EPO-500). Če akreditiv določa, da je prevoznino potrebno plačati vnaprej, bodo banke sprejele samo tak prevozni dokument, ki vsebuje klavzulo, da je prevoznina plačana. Klavzul v prevoznem dokumentu, kot so *prevoznina plačljiva vnaprej* ali *prevoznino plačati vnaprej* banke ne bodo tolmačile, da je prevoznina plačana ter takšnih dokumentov ne bodo sprejemale kot dokaz o plačani prevoznini.

- On Deck klavzula: v primeru pomorskega prevoza ali kombiniranega prevoza, ki vključuje tudi pomorski prevoz, bodo banke zavrnile transportni dokument, iz katerega je razvidno, da je bilo ali da bo blago vkrcano na krov, razen v primeru, če je prevoz blaga na krovu ladje v akreditivu izrecno dovoljen (čl. 31-i EPO).

Upoštevajoč dejstvo, da je bilo na področju prevoznih dokumentov z zadnjo revizijo EPO uvedenih mnogo sprememb, bom v pričujočem diplomskem delu navedla le bistvene značilnosti posameznih prevoznih dokumentov, kot izhajajo

---

²⁰¹ Ilešič, Ilešič: op. cit. str. 85

iz EPO-500, in opozorila le na morebitne pomembnejše novosti glede na EPO-400.

1.1.1. Pomorski/oceanski ladijski tovorni list (Pomorski konosament)

Pomorski/oceanski ladijski tovorni list (*Marine/Ocean Bill of Lading*), imenovan tudi pomorska nakladnica ali konosament, je najpomembnejši prevozni dokument in se redno uporablja pri poslih prekomorske mednarodne kupoprodaje.

Pomorski konosament je transportni dokument, ki ga podpiše ladjar ali njegov agent in ki potrjuje, da je bilo blago prejeto za odpremo v določen namembni kraj, ter označuje pogoje, pod katerimi naj se blago prepelje.²⁰² Poleg tega, da dokazuje izročitev blaga, pa je konosament tudi vrednostni papir, ki inkorporira lastninsko pravico na blagu, ki je navedeno v tem dokumentu. Glasi se lahko na ime, na prinositelja ali po odredbi. Konosament se prenaša po pravilih meničnega prava, t.j. z indosamentom oziroma z izročitvijo, če se glasi na prinositelja.

Konosament kot vrednostni papir ima zelo velik pomen v poslovnem svetu, saj je z njim možno prenašati lastnino na blagu ali ga uporabljati za druge poslovne transakcije v času, ko se blago še nahaja v prevozu.²⁰³

Z zadnjo revizijo EPO je bil člen, ki ureja pomorski konosament na novo napisan. EPO-500 v členu 23 podrobno določajo, kakšen mora biti pomorski konosament, ki pokriva prevoz *od luke do luke*, da bo pravilen za predložitev po dokumentarnem akreditivu.²⁰⁴ Člen navaja, da bodo banke, razen če ni v

---

²⁰² Ilešič M., Čisti transportni dokumenti, GV (Svetovalec), št. 7, 1992, str. 62

²⁰³ Tratnik: op. cit., str. 370

²⁰⁴ Revizija 1993 je z oblikovanjem novega člena o pomorskem konosamentu zadostila izkazani potrebi po oblikovanju jasnega člena, ki bi obravnaval posebnosti pomorskega, oceanskega ali od luke do luke ladijskega tovarnega lista. Cilj prizadevanj za nov člen je bil, da se natančno opredeli, kakšen mora biti pomorski/oceanski

akreditivu drugače določeno, sprejele ta dokument, kakorkoli bo imenovan, ki bo:

- po svojem videzu izkazoval ime ladjarja (prevoznika) in bo podpisan ali na drug način overovljen s strani ladjarja, njegovega imenovanega agenta, kapitana ladje ali njegovega imenovanega agenta,
- označeval, da je bilo blago natovorjeno na palubo ali vkrcano na imenovano ladjo,
- označeval luko nakladanja in luko razkladanja, ki sta določeni v dokumentarnem akreditivu,
- sestavljen iz samo enega izvirnika ali če bo izdan v več kot enem izvirniku, iz kompleta izdanih izvirnikov,
- izkazoval, da vsebuje vsa določila, ki se nanašajo na pogoje prevoza blaga, lahko pa se glede posameznih prevoznih pogojev sklicuje na drug vir ali dokument, ki ni ladijski tovorni list (kratka oblika – bianko hrbtna stran ladijskega tovornega lista)²⁰⁵. Banke ne bodo pregledovale vsebine takih določil in pogojev,
- ne bo vseboval nobenih navedb, da je izdan na osnovi ladjarske pogodbe (*Charter Party*) in/ali nobene navedbe, da ima ladja, ki prevaža blago, pogon samo na jadra,
- vseboval vsa druga določila, ki se v akreditivu zahtevajo in
- v skladu z zahtevami do pretovarjanja.

Glede **pretovarjanja**²⁰⁶ blaga velja pravilo, da je pretovarjanje blaga med pomorskim prevozom z ene na drugo ladjo načeloma dovoljeno, pod pogojem, da je za celotni pomorski prevoz izdan samo en pomorski konosament. Če pa

---

ladijski tovorni list in da se omeji možnost napačne razlage in napačne uporabe prevoznih členov, kot je bilo to pri EPO-400 (vir: Publikacija MTZ, št. 511, str. 60).

²⁰⁵ **Konosmani v kratki obliki** (»short form«) ali **konosmani »s prazno hrbtno stranjo«** (»blank back«) so dokumenti, ki na hrbtni strani nimajo navedenih vseh določil in pogojev pogodbe o prevozu. Običajni konosmani v kratki obliki se imenujejo tako zato, ker niso izstavljeni na formularju ladijske družbe, toda namesto tega mora biti na njih natipkano ime prevoznika (vir: Davis: op. cit. Str. 98).

²⁰⁶ V smislu člena 23 EPO-500 pretovarjanje oziroma prekladanje blaga pomeni razkladanje in ponovno nakladanje iz ene ladje na drugo ladjo med potekom oceanskega prevoza od luke nakladanja do luke razkladanja, navedenih v akreditivu (člen 23/b EPO).

akreditiv prepoveduje pretovarjanje blaga med pomorskim prevozom, bodo banke kljub temu sprejele konosament, ki predvideva pretovarjanje blaga, vendar samo v naslednjih primerih:

- če gre za prevoz blaga v kontejnerjih, vlačilcih ali majhnih plovilih (*lashes*) ter če je za tak pomorski prevoz izdan samo en konosament;
- če si je ladjar v konosamentu pridržal pravico do pretovarjanja blaga.²⁰⁷

1.1.2. Nevnovčljiv pomorski tovorni list

Skladno z uveljavljeno prakso v mednarodnem pomorskem prevozu je zadnja revizija EPO med transportne dokumente prvič uvedla neprenosljiv, t.i. nenegociabilen pomorski tovorni list (*non-negotiable Sea-WayBill*), v praksi imenovan tudi *liner waybill*. Ta vrsta dokumenta se uporablja pri krajših pomorskih prevozi (linijski prevozi), ko prejemnik blaga ladjarju ne more pravočasno predložiti običajnega konosamenta, saj ladja prispe v namembno luko prej, kot lahko banka izroči dokumente upravičencu.²⁰⁸ Od tradicionalnega pomorskega konosamenta se razlikuje po tem, da ne inkorporira lastninske pravice na blagu in se tudi ne more prenašati po pravilih meničnega prava. Pošiljka in izročitev blaga se izvrši imenovanemu prejemniku na osnovi dokazila o identiteti in brez potrebne izročitve izvirnega pomorskega tovrnega lista. Nevnovčljiv pomorski tovorni list se prvenstveno uporablja kot dokument, ki potrjuje prejem blaga za vkrcanje in kot dokazilo za pogodbeni prevoz med prevoznikom in dobaviteljem.²⁰⁹

Urejen je v členu 24 EPO-500, katerega določila so smiselno enaka določilom o tradicionalnem pomorskem konosamentu.

---

²⁰⁷ Falatov: op. cit. str. 70, 71

²⁰⁸ Falatov: op. cit. str. 71

²⁰⁹ Publikacija MTZ, št. 511, str. 65

1.1.3. Čarterski ladijski tovorni list

Čarterski ladijski tovorni list (*Charter Party Bill of Lading*), imenovan tudi *charter party konosament* se izda na osnovi sklenjene pogodbe o najemu ladje ali določenega dela ladijskega prostora (*Charter Party*). V tem primeru torej ne gre za klasično pogodbo o pomorskem prevozu blaga, ampak se po čarterski pogodbi nalagodajalec in upravičenec, ali njuni agenti, pogodbeno dogovorijo o najemu ladje ali delu le-te za določen čas ali namen v skladu z njihovo namero za dostavo tovora.²¹⁰ Ker se tako nalagodajalec kot upravičenec zavedata določil pogodbe o prevozu, naj bi bilo logično za oba, da je v navodilih za odprtje akreditiva izrecno navedeno, da mora biti odprema izvršena na osnovi sklenjene čarterske pogodbe in da akreditiv dovoljuje predložitev čarterskega ladijskega tovrnega lista.²¹¹

Čarterski ladijski tovorni list je urejen v novem členu 25 EPO-500 iz katerega izhajajo sledeče značilnosti, ki ga ločijo od tradicionalnega pomorskega konosamenta (glede ostalih elementov veljajo pogoji in določila iz člena 23, ki velja za redni pomorski konosament):

- konosament lahko izda in podpiše le kapitan ladje, njegov imenovani agent ali lastnik ladje ali njegov imenovani agent, ne pa ladjar (prevoznik);
- označba ladjarja v konosamentu ni obvezna;
- konosament mora vsebovati označbo, da je izdan na osnovi čarterske pogodbe.

V primeru, da se stranki v akreditivu dogovorita za predložitev čarterske pogodbe, banke niso odgovorne za pregledovanje take pogodbe in jo brez odgovornosti odpošljejo naprej (člen 25/b EPO-500).

---

²¹⁰ Publikacija MTZ, št. 511, str. 67

²¹¹ Ibidem

1.1.4. Multimodalni prevozni dokument

Multimodalni prevozni dokument (*Multimodal Transport Document*)²¹², ki ga ureja člen 26 EPO-500, srečujemo v bančni praksi pri multimodalnem (kombiniranem) prevozu, torej tedaj, če akreditiv zahteva prevozni dokument, ki se nanaša na vsaj dva različna načina prevoza (npr. zračni in pomorski prevoz). Multimodalni prevozni operater, ki blago sprejme, izda prevozni dokument, ki pokriva vse načine prevoza od kraja prevzema blaga do namembnega kraja.²¹³

Čeprav je že prejšnja revizija EPO zaradi vse večjega razvoja multimodalnega transporta favorizirala dokumente za multimodalni transport in dopuščala tudi njihovo predložitve, pa so bili ti dokumenti v EPO urejeni šele z Revizijo 1993.

Člen 26 EPO-500 jasno navaja, da banke, kadar akreditiv zahteva prevozni dokument, ki pokriva multimodalni prevoz, sprejmejo multimodalni prevozni dokument, ki pokriva od začetka do konca prevoz blaga in prenos tega blaga iz enega načina prevoza na drugega. Nemen tega člena je, da pomaga strankam v akreditivu razlikovati med dokumenti, ki pokrivajo tradicionalni oceanski prevoz – pomorski ali oceanski ladijski tovorni list- in tistim, ki dovoljujejo zaradi pogodbe o prevozu, od kraja prejema do kraja izročitve, več kot en način prevoza.²¹⁴

Po EPO-500 mora multimodalni prevozni dokument izpolnjevati naslednje pogoje (poleg tistih, ki so smiselno prevzeti iz člena 23 EPO)²¹⁵:

- nanašati se mora na dve ali več različnih vrst prevoza;

---

²¹² Bolj zaželen izraz »multimodalni prevozni dokument« je dobil prednost pred izrazom »kombiniran transportni dokument« ali »intermodalni prevozni dokument« zaradi usklajenosti s prizadevanji UNCTAD-a (vir: Publikacija MTZ, št. 511, str. 70).

²¹³ Multimodalne prevozne dokumente običajno izstavljajo prevozne linijske družbe za kontejnersko odpremo blaga iz kraja prevzema za odpremo do končnega namembnega kraja (vir: Davis: op. cit. str. 101).

²¹⁴ Publikacija MTZ, št. 511, str. 70

²¹⁵ Falatov: op. cit. str. 72

- vsebuje označbo prevoznika ali multimodalnega transportnega operaterja;
- da ga je podpisal prevoznik, multimodalni operater ali njun pooblaščen agent;
- iz dokumenta mora izhajati, da je blago odpremljeno, prevzeto za odpremo ali natovorjeno na prevozno sredstvo;
- vsebovati mora datum odpreme ali datum prevzema blaga za prevoz;
- vsebovati mora označbo kraja, v katerem se blago prevzema na prevoz, kot tudi namembni kraj.

Ker multimodalni prevozni dokument zaradi same narave prevoza vključuje pretovarjanje blaga, bodo banke, tudi če akreditiv prepoveduje pretovarjanje blaga, sprejele multimodalni prevozni dokument, ki označuje, da bo pretovor izvršen, pod pogojem, da je prevoz pokrit z enim in istim multimodalnim prevoznim dokumentom (člen 26/b EPO-500).

1.1.5. Zračni tovorni list

Zračni tovorni list (*Air Transport Document*) se nanaša na odpremo blaga po zraku in je prvič posebej normativno urejen v novem členu 27 EPO-500.

Zračni tovorni list ni listina o lastništvu, ampak samo potrdilo za blago.

Izstavljajo jih letalske družbe v kompletu 12 izvodov, od katerih so samo trije izvorniki (prvi je označen »za prevoznika«, drugi »za naslovnika«, tretji »za odpravnik blaga«). Tretji izvornik bo odpravnik (akreditivni upravičenec) skupaj z ostalimi dokumenti predložil za izplačilo po akreditivu.²¹⁶ Zračni tovorni list je izstavljen na direkten način in ne po naredbi, to pomeni, da je izstavljen na nevnovčljivi osnovi in se blago, po prispetju v predvideno letališče,

---

²¹⁶ Davis: op. cit. str. 103

izroči prejemniku na osnovi dokazila o identiteti in ne s predajo izvirnika zračnega tovornega lista.²¹⁷

Glede na dejstvo, da so možnosti direktnih mednarodnih poletov od letališča nakladanja do letališča razkladanja brez prekladanja zelo redke, določa člen 27/c EPO-500, da bodo banke, tudi če akreditiv prepoveduje prekladanje blaga, sprejele zračni tovorni list, ki označuje, da bo pretovor izvršen, vendar pod pogojem, da je celotni zračni prevoz pokrit z enim in istim zračnim tovornim listom.

1.1.6. Cestni, železniški ali rečni (jezerski) prevozni dokumenti

Cestni, železniški ali rečni (jezerski) prevozni dokument (*road, rail or inland waterway transport document*) se nanaša na odpremo blaga po kopnem in je prvič posebej normativno urejen v novem členu 28 EPO-500.

Tudi ta dokument ne predstavlja lastnine, ampak je le potrdilo o prejemu blaga.²¹⁸ Osnovne značilnosti tega dokumenta so: identifikacija prevoznika/podpisnika in dogovor, da se komplet te vrste prevoznega dokumenta ne uporablja v trgovini in zato ni izdan od prevoznika. Skladno s tem bo predložitev edinega izvirnika izpolnila zahtevo po kompletu prevoznega dokumenta, razen če iz samega dokumenta ni razvidno, da je bil izdan v več kot enem izvorniku.²¹⁹

Glede problema pretovarjanja blaga z enega na drugo prevozno sredstvo je bila sprejeta enaka ureditev kot izhaja iz člena 27 EPO, ki pokriva zračni prevoz, in sicer v primeru, da gre za prekladanje med istovrstnimi prevoznimi sredstvi (npr. s kamiona na kamion).

---

²¹⁷ Publikacija MTZ št. 511, str. 72

²¹⁸ Tratnik: op. cit. str. 372

²¹⁹ Publikacija MTZ, št 511, str. 74

1.1.7. Poštno in kurirsko potrdilo

Člen 29 EPO-500 kot prevozne dokumente v primeru dostave blaga po pošti navaja **poštno potrdilo** in **potrdilo o odpremi poštnih pošiljk**, v primeru dostave po kurirju²²⁰ pa **kurirsko potrdilo** in **potrdilo odpremno-dostavne službe, ki izkazuje prejem blaga za dostavo**. Medtem ko so bili dokumenti za odpremo po pošti urejeni že v EPO-400, pa je zadnja revizija EPO uvedla tudi dokumente za odpremo po kurirju.

Poštno potrdilo (*Post Receipt*) mora izpolnjevati pogoje akreditiva ter po svojem videzu izkazovati, da je žigosano (ali drugače overovljeno) in datirano v kraju, ki ga akreditiv določa za odpremo blaga.²²¹

Dokument kurirske ali odpremno-dostavne službe pa mora vsebovati ime organizacije, ki se ukvarja s kurirskimi storitvami, njen žig, podpis ter datum prejema in izjavo oz. potrdilo, da je blago ali pošiljka dokumentov sprejeta.²²²

1.1.8. Prevozni dokumenti, izdani od špediterja

Prevozni dokument, izdan od špediterja, je potrdilo, s katerim špediter potrjuje, da je prejel in prevzel blago zaradi njegove nepreklicne odpreme na določen naslov, ali da je blago prejel in že nepreklicno odpremil.²²³

---

²²⁰ To so kurirske agencije, ki se ukvarjajo s kurirsko ali ekspresno dostavo dokumentov (npr. Federal Express, DHL,...)

²²¹ Falatov: op. cit. str. 74

²²² Falatov: op. cit., str. 74

²²³ Pretner: op. cit. str. 140

Člen 30 EPO-500²²⁴ določa pogoje, ki jih mora tak dokument vsebovati, da ga bo banka dolžna sprejeti. Banka bo prevozni dokument, ki ga izda špediter, sprejela samo v primeru, če špediter istočasno nastopa tudi kot prevoznik ali multimodalni prevozni operater oziroma njihov pooblaščen agent. Banke pa kot prevozni dokument niso dolžne sprejeti potrdil špediterjev o prevzemu blaga (*Forwarding Agents Certificate of Receipt*) in potrdil špediterjev o prevzemu blaga na prevoz (*Forwarding Agents Certificate of Transport*) izdanih po pravilih FIATA,²²⁵ ker so to samo potrdila in ne prevozni dokumenti v smislu določil EPO-500.

1.2. Zavarovalni dokumenti

Pogoji pogodbe med kupcem in prodajalcem bodo določali, kdo mora zavarovati blago in kakšna tveganja je treba zavarovati. Če mora za zavarovanje poskrbeti kupec (nalogodajalec), bo v akreditivu to navedeno in se dokument o zavarovanju običajno ne bo zahteval.²²⁶ Zavarovalni dokumenti se pojavljajo kot akreditivne listine takrat, ko je prodajalec (akreditivni upravičenec) dolžan zavarovati blago in to dokazati s predložitvijo zavarovalne listine (npr. pri izvozu po CIF klavzuli).²²⁷

EPO-500, ki materijo zavarovalnih dokumentov urejajo v čl. 34 do 36, ne navajajo natančneje, kakšne vrste morajo biti zavarovalni dokumenti in se tudi ne spuščajo v vsebino zavarovalnega razmerja. EPO niti ne zahtevajo nujno, da gre za zavarovalno polico: zadostuje kakršnakoli listina, ki potrjuje, da je bila sklenjena zavarovalna pogodba. Poleg police pride v poštev še certifikat o

---

²²⁴ Omenjeni člen je glede na odgovarjajoča člena (25/d in 26/c) EPO-400 stilno preoblikovan in bolj nevtralen. EPO-500 namreč jasno navajajo, da bo sprejemljiv transportni dokument, izdan od katerekoli posamezne špediterske družbe ali kateregakoli člana špediterskega združenja (kot so FIATA, NVO ali podobne pravne osebe, združenja), medtem ko so EPO-400 dopuščale izjemo le za FIATA konosament za kombinirani transport, ki ga je odobrila MTZ.

²²⁵ FIATA je mednarodna organizacija špediterjev.

²²⁶ Davis: op. cit., str. 111

²²⁷ Vežjak: op. cit. str. 326

zavarovanju in potrdilo o kritju²²⁸, vendar mora listina v vsakem primeru po svojem izgledu izkazovati, da je izdana in podpisana²²⁹ s strani zavarovalnih družb ali zavarovalcev ali njihovih agentov.

Poudariti velja, da **potrdila o kritju** (*»cover notes«*), ki jih izdajajo posredniki (*»brokerji«*), ne bodo sprejeta, razen če so z akreditivom izrecno dovoljena.

Čeprav²³⁰ sicer takšno potrdilo dokazuje dejstvo, da je bila sklenjena zavarovalna pogodba, pa ga ni izdala zavarovalnica, ampak oseba, ki ni stranka v zavarovalnopravnem razmerju. »Brokerji« namreč le posredujejo, ne nastopajo pa kot agenti ali zastopniki.

Zavarovalno polico izstavi zavarovalnica in dokazuje, da je blago v času transporta zavarovano za rizike, ki so zahtevani v akreditivnih pogojih. Izdana mora biti na vrednost blaga, povečano za 10%, če ni drugače določeno. Lahko je izstavljena na prinosnika, na ime ali po naredbi in se v teh primerih prenaša z indosamentom.²³¹

Potrdilo (oz. certifikat) o zavarovanju je dokument, ki dokazuje, da je blago zavarovano na osnovi generalne zavarovalne police, ki pokriva več odprem blaga. Potrdilo o zavarovanju nadomešča zavarovalno polico pri posameznih odpremah.²³²

Zadnja revizija EPO je postavila številne dodatne zahteve glede zavarovalnih dokumentov. Ena izmed novosti EPO-500 je pravilo, da v primeru, ko je na zavarovalnem dokumentu označeno, da je bil izdan v več kot enem izvorniku,

---

²²⁸ Ilešič, Ilešič: op. cit., str. 88

²²⁹ Prejšnja verzija EPO je dopuščala možnost izbire, ko je v členu 35/a EPO-400 določala, da dokument »...mora biti izdan in/ali podpisan...«. V EPO-500 pa ni nobene izbire več. Dokument mora biti ne samo izdan, ampak tudi podpisan s strani določene stranke (vir: Publikacija MTZ št. 511, str. 86).

²³⁰ Ilešič, Ilešič: op. cit. str. 88

²³¹ Geršak, Gnidovec: op. cit. str. 34

²³² Geršak, Gnidovec: op. cit. str. 34

morajo biti predloženi vsi izvorniki, razen če ni v akreditivu izrecno določeno kaj drugega.

V skladu z uveljavljeno tržno prakso je tudi nova določba, da bodo banke praviloma sprejele potrdilo o zavarovanju (*insurance certificate*) ali pogodbo o odprtem kritju (*declaration under an open cover*), ki jo je vnaprej podpisala zavarovalna družba ali zavarovalec ali njihov agent. EPO dovoljujejo sprejem zavarovalne police kot nadomestni dokument za potrdilo o zavarovanju ali pogodbo o odprtem kritju. Zavarovalna polica je namreč boljši in bolj popoln zavarovalni dokument.²³³

Ker mora zavarovalno kritje pokrivati ves čas transporta blaga,²³⁴ mora nastopiti najkasneje na dan pričetka prevoza (datum vkrcanja *on board*, datum odpreme ali prevzema blaga za odpremo). Če datum pričetka zavarovalnega kritja ne izhaja iz zavarovalnega dokumenta ali če akreditiv ne določa drugače, datum izstavitve zavarovalnega dokumenta ne sme biti kasnejši od datuma prevzema blaga na prevoz oziroma v odpremo.²³⁵

Zavarovalni dokument se mora vedno glasiti na isto valuto kot akreditiv in mora vsebovati klavzulo o prenosljivosti (torej mora biti izdan kot orderski vrednostni papir ali vrednostni papir na prinosnika).

V primeru, da akreditiv ne določa kaj drugega, je najmanjši znesek, za katerega mora zavarovalni dokument izkazovati, da je bilo izvršeno zavarovalno kritje, CIF (cena, zavarovanje in tovarnina-...»imenovana namembna luka«) ali CIP (prevoz in zavarovanje plačana do-...»imenovan namembni kraj«) vrednost blaga, odvisno od primera, povečano za 10%, toda samo, kadar se vrednost CIF ali CIP lahko ugotovi iz videza dokumentov. Sicer se mora zavarovalno kritje po

---

²³³ Publikacija MTZ, št. 511, str. 87

²³⁴ Ilešič, Ilešič: op.cit. str. 89

²³⁵ Falatov: op. cit. str. 77

novi določbi EPO-500 glasiti na 110% vrednosti akreditivnega ali bruto fakturnega zneska, če je ta višji.²³⁶

Akreditiv mora določati tudi vrsto zavarovanja, ki ga je treba skleniti in katere morebitne dodatne rizike je treba pokriti. Če akreditiv ne navaja, kateri riziki morajo biti zavarovani, ali če uporablja nenatančne izraze, bodo banke sprejele zavarovalne dokumente take, kot so predloženi, brez odgovornosti za katerekoli nepokrite rizike.

Če akreditiv določa **zavarovanje proti vsem rizikom** (*insurance against all risks*), bodo banke sprejele zavarovalni dokument, ki vsebuje kakršnokoli oznako ali klavzulo »vsi riziki« (*all risks*), pa čeprav te ni v naslovu dokumenta in celo če iz njega izhaja, da v resnici ne gre za vse rizike. Kritje »vsi riziki« torej ni tisto, kar izgleda, da je, ker ne pokriva vseh rizikov²³⁷ in ima očitno namen, da reši banko dolžnosti, da se podrobneje spušča v vsebino zavarovalnega razmerja²³⁸.

1.3. Trgovska faktura

Trgovska faktura (*commercial invoice*) je računovodska listina, s katero prodajalec zahteva od kupca plačilo za vrednost dobavljenega blaga in/ali izvršenih storitev.²³⁹ Faktura ima velik praktičen pomen, ker vsebuje podatke o blagu in kupnini (natančen opis blaga, vključno z zneski, cenami za enoto, številkami naročil, številkami dovoljenj, količinami, težo, podatki o pakiranju, izvoru, odpremnimi oznakami in številkami, paritetami ter skupnim zneskom za plačilo)²⁴⁰.

---

²³⁶ EPO-400 so določala, da se v tem primeru sprejme takšen minimalni znesek, ki ustreza bodisi vrednosti akreditivnega zneska ali bodisi znesku iz trgovske fakture, če je ta višji.

²³⁷ Publikacija MTZ št. 511, str. 89

²³⁸ Ilešič, Ilešič: op. cit. str. 92

²³⁹ Del Busto: op. cit. str. 65

²⁴⁰ Davis: op. cit. str. 90

Opis blaga v fakturi mora popolnoma ustrezati opisu blaga v akreditivu. Generični opis blaga za fakturo ne velja, ampak mora biti blago opisano natančno. Tako stroga skladnost pa ne velja za vse ostale dokumente (transportne in zavarovalne), v katerih je blago lahko opisano s splošnimi izrazi, ki pa ne smejo biti vsebinsko v neskladju z opisom blaga v akreditivu. Trgovsko fakturo mora izstaviti akreditivni upravičenec in se mora glasiti na nalogodajalca za odprtje akreditiva (razen če ni v akreditivu drugače določeno in če ne gre za prenosni akreditiv). Novost revizije 1993 je določilo, ki navaja, da ni potrebno, da je faktura podpisana, razen v primeru, ko se v akreditivu podpis fakture izrecno zahteva (čl. 37/a EPO-500). Nova formulacija olajšuje predlaganje faktur, izdelanih z avtomatiziranim računalniškim sistemom, reprografskimi načini ali drugačnimi elektronskimi izdelki, za katere ni nujno, da so tradicionalno podpisani²⁴¹.

V primeru, da se faktura glasi na znesek, višji od zneska akreditiva, ima banka diskrecijsko pravico glede odločitve, ali bo takšno fakturo zavrnila (razen seveda, če ni v akreditivu drugače določeno). Lahko pa se odloči, da dokumente sprejme in izplača tisti znesek, ki je dovoljen v akreditivu. To pravilo utegne povzročiti težave v praksi glede plačila preostanka kupnine, zlasti tudi zaradi deviznih predpisov²⁴².

1.4. Ostali dokumenti

Da bi preprečil prevare oziroma se zaščitil pred prejemom nekvalitetnega ali neželenega blaga in s tem pred nepravilno izpolnitvijo kupoprodajne pogodbe s strani prodajalca, lahko kupec zahteva predložitev dodatnih dokumentov, ki dokazujejo, da je bilo blago kontrolirano glede količine, kakovosti ter drugih

---

²⁴¹ Publikacija MTZ št. 511, str. 91.

²⁴² Ilešič, Ilešič: op. cit. str. 93

pomembnih lastnosti. Omenjeni dokumenti so običajno potrdila o analizah, kakovostna, količinska, sanitarna potrdila, zapisniki o pregledu in prevzemu blaga ali opravljenih storitvah, potrdilo o poreklu blaga itd. V skupino »ostalih dokumentov« (torej tistih, ki niso tradicionalni dokumenti v akreditivnem poslovanju) pa sodijo tudi različna druga potrdila in dokumenti, kot so izvozna in uvozna dovoljenja, skladiščni listi, konzularne fakture, situacije in obračuni, ki se nanašajo na investicijska dela v tujini, in drugi dokumenti.

Uporaba teh dokumentov je odvisna od volje pogodbenih strank iz temeljnega posla. Pogodbeni stranki se morata za uporabo omenjenih dokumentov izrecno dogovoriti in oznako dokumenta navesti v nalogu za odprtje akreditiva ter v akreditivu samem.²⁴³ Če se v akreditivnem poslovanju zahtevajo omenjene listine, jih lahko banke sprejmejo takšne, kot so bile predložene, in s tem ne prevzemajo nase nobene odgovornosti.²⁴⁴

EPO-500 urejajo v členu 38 le dokument o atestiranju ali potrditvi teže.²⁴⁵

2. PREGLED AKREDITIVNIH DOKUMENTOV

Akreditivni upravičenec je po izvršeni odpremi blaga dolžan akreditivne dokumente predložiti akreditivni, potrdilni banki ali banki, ki je v akreditivu navedena kot pooblaščen banki (nominirana banka).

Ena osnovnih obveznosti banke je pregled prejetih dokumentov, pri čemer so banke vezane na formalno strogost. Banka pregleda dokumente z razumno skrbnostjo in formalno ugotavlja, ali prikazujejo stanje, ki je v skladu z določili akreditiva. Banka bo dokumente honorirala samo pod pogojem, da so ji vsi

---

²⁴³ Vukadinović: op. cit. str. 124

²⁴⁴ Vežjak: op. cit. str. 326

²⁴⁵ Člen 38 EPO-500 določa, da bodo banke sprejele žig o teži ali deklaracijo o teži, ki kaže, da ga je dodal prevoznik ali njegov agent na odpremnem dokumentu, razen če akreditiv izrecno določa, da mora biti predložen poseben dokument.

dokumenti predloženi pravočasno, da so dokumenti skladni z akreditivnimi roki in pogoji ter da so dokumenti tudi med seboj skladni (glej člen 13/a EPO-500).²⁴⁶

Odločitev banke o prevzemu oziroma zavrnitvi dokumentov mora temeljiti le na pregledu dokumentov in ne na okoliščinah, ki izhajajo iz temeljnega posla, na osnovi katerega je bil akreditiv odprt.²⁴⁷

Ker banke kontrolirajo dokumente le po njihovem zunanjem videzu, se ne spuščajo v eventualne formalne ali materialne napake predloženih dokumentov ter predložene dokumente tudi ne kontrolirajo po njihovi vsebini izven podatkov navedenih v akreditivnih pogojih²⁴⁸ (glej člen 15/1 EPO-500).²⁴⁹

Banke tudi ne pregledujejo dokumentov, ki v akreditivu niso določeni. Če banke take dokumente prejmejo, jih bodo vrnille predlagatelju ali jih posredovale naprej brez odgovornosti. (drugi odstavek čl. 13/a EPO). To novo določilo je bilo uvedeno z Revizijo 1993 in opozarja na sporen in naraščajoč problem pri pregledu dokumentov: kaj storiti z dokumenti, ki niso dogovorjeni v akreditivu, zlasti v primeru, ko ti nedoločeni dokumenti vsebujejo neskladnosti v primerjavi z zahtevanimi skladnimi dokumenti. Novi predpis jasno nalaga bankam, naj ne pregledujejo takih nenavedenih dokumentov in določa metodo postopanja z njimi.²⁵⁰

Za pregled dokumentov in svojo odločitev, ali bo dokumente kot akreditivno skladne prevzela in jih honorirala ali pa jih zavrnila kot akreditivno neskladne,

---

²⁴⁶ Več o načelu bančnega pregleda in strogosti pri pregledu dokumentov glej v poglavju Temeljna načela akreditivnega prava.

²⁴⁷ Falatov: Instrumenti plačil in riziki plačilnega prometa v mednarodnem poslovanju, str. 61

²⁴⁸ Falatov: Instrumenti plačil in riziki plačilnega prometa v mednarodnem poslovanju, str. 61, 62

²⁴⁹ Omenjeni člen določa, da banke ne prevzemajo nobene obveznosti ali odgovornosti za obliko, zadovoljivost, točnost, izvirnost, pristnost, ponarejenost ali pravno učinkovitost kateregakoli dokumenta, kot tudi ne za navedbe v dokumentih, ki se nanašajo na opis blaga, količino, težo, kakovost, stanje, embalažo, dobavo, vrednost ali sam obstoj blaga, ki ga predstavljajo katerikoli dokumenti.

²⁵⁰ Publikacija MTZ št. 511, str. 36

ima banka na razpolago časovno razumen rok. Z revizijo 1993 pa je bil v EPO-500 prvič določen konkreten rok, ki je od tedaj omejen na sedem bančnih dni, ki sledijo dnevu, ko je banka dokumente prejela (čl. 13/b EPO)²⁵¹. Določen skrajni sedemdnevni rok velja tako v razmerju med upravičencem in banko, kot tudi v razmerju med posameznimi bankami, ki so vključene v akreditivni posel.

Novost Revizije 1993 predstavlja tudi določilo v zvezi s problemom nedokumentarnih zahtev pri dokumentarnem akreditivu. Člen 13/c EPO-500 namreč določa, da so v primeru, če akreditiv vsebuje pogoje, vendar brez navedbe dokumenta, ki mora biti predložen kot dokaz, navedeni pogoji izpolnjeni, saj bodo banke take pogoje smatrale kot navedene in jih ne bodo upoštevale. Breme »nedokumentarnega pogoja« mora biti naloženo nalogodajalcu in akreditivni banki, ki naj pravilno odpre akreditiv. Ne more se jima dovoliti, da prenašata to odgovornost na druge stranke.²⁵²

3. ZAVRNITEV DOKUMENTOV

Banka, ki po skrbnem pregledu predloženih dokumentov ugotovi njihovo neskladnost z akreditivnimi roki in pogoji ali pa njihovo medsebojno neskladnost, sme prevzem dokumentov zavrniti. Posledica neprevzema dokumentov je seveda tudi zavrnitev zahtevka za plačilo po akreditivu.²⁵³ Banke redno zavračajo dokumente zaradi zamud, t.j. pretečenosti akreditiva, prepozne odpreme in prepozne predložitve dokumentov. Zdaleč največji del dokumentov pa je zavrnjenih zaradi napak²⁵⁴ v pripravi in večina le-teh se pojavlja v transportnih dokumentih in fakturah.²⁵⁵ Banka je upravičencu odškodninsko

---

²⁵¹ Več o tem glej v razdelku o akreditivih, plačljivih na vpogled.

²⁵² Publikacija MTZ, št. 511, str. 38

²⁵³ Falatov: Reklamacija akreditivnih dokumentov, BV 6/98, str. 56

²⁵⁴ Banke v Veliki Britaniji ocenjujejo, da je približno 70 odstotkov dokumentov nepopolnih in jih je zato treba pozneje dopolniti (Akreditiv je ogrožena vrsta, GV, št. 19, maj 1998).

²⁵⁵ Davis: op. cit., str. 119, 120

odgovorna, če se naknadno ugotovi, da je bila njena odločitev o zavrnitvi dokumentov neupravičena.²⁵⁶

Če se banka²⁵⁷ odloči, da bo zavrnila dokumente, mora o tem po telekomunikacijah ali, če to ni mogoče, brez odlašanja na drug hiter način, vendar ne kasneje kot ob koncu sedmega bančnega dne, računajoč od dneva, ko je dokumente prejela, obvestiti osebo ali banko, ki ji je take dokumente predložila²⁵⁸ (čl. 14/d-i EPO-500). Obvestilo o zavrnitvi dokumentov mora vsebovati vse ugotovljene nepravilnosti, zaradi katerih banka dokumente zavrača (poznejše navajanje in uveljavljanje dodatnih, vendar kasneje ugotovljenih napak, ni dopustno), ter odločitev banke, ali hrani dokumente na razpolago predlagatelju ali pa jih predlagatelju vrača (čl. 14/d-ii EPO-500). Z zavrnitvijo dokumentov veljavnost akreditiva ne preneha. Predlagatelj lahko odpravi napake in znova predloži dokumente ter tako dobi plačilo.

Akreditivna in/ali potrdilna banka, ki izplačilni banki dokumentov ni formalno pravilno in pravočasno reklamirala²⁵⁹, izgubi pravico do ugovorov, ki se nanašajo na predložene dokumente. Po mnenju komisije MTZ za bančno tehniko²⁶⁰ se pravni učinek prekluzije nanaša samo na pravno razmerje akreditivne oziroma potrdilne banke do izplačilne banke. Nastanek omenjene prekluzije pa nima pravnega učinka v odnosu akreditivnega upravičenca do nominirane banke (razen če ta ni sočasno tudi potrdilna banka), ki običajno nastopa tudi kot izplačilna banka. Akreditivni upravičenec se v odnosu do nominirane banke ne more sklicevati na dokončen prevzem dokumentov, če

---

²⁵⁶ Falatov: op. cit. str. 81

²⁵⁷ Od Revizije 1993 se reklamacijski postopek nanaša na vse banke, ki so vključene v akreditivni posel in ki so dolžne pregledati dokumente, t.j. akreditivna banka (EPO- 400 so navajale le to banko), potrdilna banka, če le-ta je, ali nominirana banka, ki deluje v njenem imenu.

²⁵⁸ Adresat reklamacije je vedno predlagatelj dokumentov, t.j. nominirana banka (če dokumente reklamira akreditivna banka) ali akreditivni upravičenec (če dokumente reklamira nominirana banka).

²⁵⁹ Več o reklamaciji dokumentov akreditivne banke nasproti izplačilni banki glej poglavje o pravnih razmerjih med posameznimi bankami, ki so vključene v akreditivno poslovanje.

²⁶⁰ Glej komentar k členu 14 EPO-500 (Publikacija MTZ št. 511, str. 41).

nominirana banka predložene dokumente upravičencu reklamira po izteku sedemdnevnega roka.²⁶¹

V zvezi s situacijo, ko akreditivna banka reimbursira drugo banko, ki je izplačala akreditiv kljub pomanjkljivim dokumentom, oziroma opusti ugovor, in možnostmi nalogodajalca, da v takem primeru uveljavlja ugovor, je zanimiva sodba, ki se je pojavila v (sicer zelo redki na tem področju) sodni praksi Vrhovnega sodišča Slovenije²⁶². Sodišče prve stopnje je zavrnilo tožbeni zahtevek akreditivnega upravičenca (jugoslovanski uvoznik, ki je kupil od turškega podjetja večjo količino limon) zoper jugoslovansko akreditivno banko, ki je njegova sredstva nakazala korespondentni turški banki, čeprav je ta izplačala akreditiv kljub neizpolnjenim akreditivnim pogojem. Prvostopna sodba je temeljila na določbi člena 12 EPO iz leta 1974 (zdaj člen 18)²⁶³. Pritožbeno sodišče se s takšnim stališčem ni strinjalo. Po njegovem mnenju bi uporaba te določbe EPO pomenila, da nalogodajalec sploh ne more zavarovati svojih pravic, saj akreditivna banka ni odgovorna, z drugo banko pa ni v nobenem pravnem odnosu. Zato je pritožbeno sodišče uporabilo člen 8 tedanjega besedila EPO²⁶⁴ (ki smiselno ustreza členoma 4 in 14 EPO-500) in svoj razveljavitveni sklep utemeljilo takole. Če izplačilo, ki ga izvrši pooblaščen banko, obvezuje stranko, ki je pooblastilo dala (v tem primeru akreditivno banko) na ramburs (povrnitev denarja) in prevzem dokumentov samo tedaj, če je bilo plačilo izvršeno na podlagi dokumentov, ki so na videz v skladu z akreditivnimi pogoji, te obveznosti ni, če je bilo izplačilo izvršeno na podlagi dokumentov, ki niso v skladu z akreditivnimi pogoji. Če akreditivna banka kljub temu to stori, odgovarja odškodninsko nalogodajalcu.

Iz navedene odločbe izhaja utemeljeno stališče, da odgovornost akreditivne banke ne temelji na malomarnem ravnanju izplačilne banke, ampak na lastnem nevestnem ravnanju, saj je v nasprotju z interesi in z nalogo naročnika reimbursirala akreditivni znesek.²⁶⁵

---

²⁶¹ Omenjeno stališče Komisije za bančno tehniko in prakso je naletelo na velik odpor drugih avtorjev (med njimi so Nielsen, Zahn, Eberding, Ehrlich in tudi Falatov). Falatov se pridružuje mnenju tistih, ki zastopajo stališče, da bi moral sedemdnevni reklamacijski prekluzivni rok veljati tudi v pravnem razmerju med nominirano banko in akreditivnim upravičencem. Izjema od tega stališča je lahko le pozneje ugotovljeno naklepno ravnanje akreditivnega upravičenca v tistih primerih, ko je podan utemeljen sum, da gre za poskus pravne zlorabe akreditiva kot plačilnega instrumenta (vir: Falatov: Reklamacija akreditivnih dokumentov, BV 6/98, str. 58).

²⁶² Sklep Vrhovnega sodišča Slovenije SI 288/78 z dne 6.11.1979, obj. v Pravniku 4-6/80, civilne odločbe, str. 322.

²⁶³ Člen 18 EPO med drugim določa: »Banke, ki uporabijo storitve druge banke ali drugih bank za izvršitev navodil nalogodajalca, to storijo za račun in na rizik nalogodajalca. Banke ne prevzemajo nobenih obveznosti ali odgovornosti, če navodila, ki so jih prenesle, ne bi bila izvedena, tudi če so same na lastno pobudo izbrale to drugo banko.«

²⁶⁴ Tedanji člen 8 EPO je določal: »V poslovanju z dokumentarnimi akreditivi preizkusijo prizadete stranke dokumente, ne blaga. Izplačilo, ki ga izvrši pooblaščen banko na podlagi dokumentov, ki so na videz v skladu z določili in pogoji akreditiva, zavezujejo stranko, ki je pooblastilo dala, da prevzame dokumente in rambursira banko, ki je izplačilo izvršila.«

²⁶⁵ Ilešič, Ilešič: op. cit, str. 66

3.1. Honoriranje dokumentov s pridržkom

Izplačilna banka, ki ugotovi, da predloženi dokumenti niso popolnoma skladni z določili akreditiva, lahko take dokumente ob predhodnem dogovoru z upravičencem honorira s pridržkom ali proti predložitvi garancije upravičenca, ki krije morebitno odškodninsko odgovornost izplačilne banke do akreditivne banke. Honoriranje dokumentov na opisani način se presoja kot interno pravno razmerje izplačilne banke do upravičenca ter v razmerju do akreditivne ali potrdilne banke nima pravnega učinka.²⁶⁶ Če akreditivna banka ali nalogodajalec dokumente odkloni,²⁶⁷ mora izplačilna banka dokumente vrniti upravičencu, ta pa mora vrniti izplačani akreditivni znesek.²⁶⁸

3.2. Umik rezerve na dokumentih

Novost Revizije 1993 je tudi člen 14/c EPO-500, ki ureja v bančni praksi znano postopanje kot *umik rezerve na dokumentih*. V skladu s tem členom se akreditivna banka lahko po svoji presoji obrne na nalogodajalca za odprtje akreditiva s predlogom za spregled, opustitev ugotovljenih odstopanj v akreditivnih dokumentih²⁶⁹. Nalogodajalec lahko v takem primeru soglaša s tem, da akreditivna banka spregleda neskladnost dokumentov in da pooblasti izplačilno banko, da predložene dokumente vseeno honorira. Omenjena predlagalna pravica pripada samo akreditivni banki, ki zadnja odloča o

---

²⁶⁶ Falatov: op. cit. str. 83

²⁶⁷ Poglavitna prednost akreditivnega poslovanja je v dejstvu, da izplačilo kupnine poteka preko banke in je neodvisno od volje in soglasja kupca kot naročnika akreditiva: ta je svoje soglasje dal že vnaprej z nalogo za odprtje akreditiva, seveda pod pogoji, določenimi v tem nalogu. V primeru akreditiva »z rezervo« se torej prodajalec znova znajde v položaju, ko je izplačilo kupnine odvisno od kupčeve volje in soglasja, in mora računati tudi s tem, da kupec iz kakršnihkoli razlogov morda ne bo več zainteresiran za sprejem pošiljke (vir: Juhart et al.: Zavarovanje in utrditev obveznosti, str 211).

²⁶⁸ Tratnik: op. cit. str. 377

²⁶⁹ Običajno gre v takih primerih za spregled manjših, nevsebinskih odstopanj, ki ne ogrožajo pravnega interesa nalogodajalca za normalno izpeljavo akreditivnega posla.

skladnosti akreditivnih dokumentov in ki je tudi edina v pravnem razmerju z nalogodajalcem²⁷⁰.

3.3. Honoriranje dokumentov proti predložitvi bančne garancije

Kot smo lahko ugotovili že iz zgornjih navedb, banke v praksi redkeje odklanjajo dokumente, ki vsebujejo manjše pomanjkljivosti. Raje se izplačilne banke odločajo za honoriranje teh dokumentov proti istočasni predložitvi bančne garancije, izdane v korist izplačilne banke. Banka, ki izda garancijo, se obveže izplačilni banki povrniti znesek, ki ga je ta izplačala upravičencu, če bo akreditivna banka zaradi ugotovljene neskladnosti akreditivnih dokumentov izplačilni banki reimbursni zahtevk zavrnila ali zahtevala vračilo izplačanega zneska. V to kategorijo bančnih garancij štejemo tudi tiste garancije, ki po svoji vsebini nadomeščajo manjkajoči akreditivni dokument.

3.4. Ponarejeni / lažni dokumenti

Ker v akreditivnem poslovanju vsi udeleženci preverjajo samo dokumente in ne blaga, se lahko zgodi, da so predloženi dokumenti po svojem zunanem izgledu popolnoma v skladu z akreditivnimi pogoji, resnično stanje blaga pa ne odgovarja opisu iz dokumentov. Postavlja se torej vprašanje, ali banka lahko zavrne takšne dokumente, ki, čeprav po zunanem videzu skladni, v resnici vsebujejo namen prevare²⁷¹ s strani prodajalca.²⁷²

---

²⁷⁰ Falatov meni, da omenjena pravica akreditivni banki ne daje pooblastil, da nalogodajalcu izroči akreditivne dokumente v fiduciarno posest in mu s tem omogoči, da sam ugotovi in analizira vsebino odstopanj od akreditivnih pogojev, na katere ga je opozorila akreditivna banka. Po mnenju avtorja bi bilo tako ravnanje banke v nasprotju s temeljnimi akreditivnimi načeli in bi bila banka za tako ravnanje odškodninsko odgovorna. (vir: Falatov: Reklamacija akreditivnih dokumentov, BV 6/98, str. 57).

²⁷¹ V pravni teoriji je prevladalo stališče, da za obstoj prevare s strani prodajalca zadostuje namen netočnega prikazovanja določenih dejstev s ciljem, da si pridobi korist od tretje osebe. Takšen namen se manifestira v različnem postopanju, ki povzroči oblikovanje napačne predstave o relevantnih dejstvih (vir: Vukadinović: op. cit. str. 131 in tam citirana literatura).

²⁷² Vukadinović: op. cit. str. 131

Če banka v trenutku prejema dokumentov ni vedela oziroma niti ni morala vedeti, da so predloženi dokumenti ponarejeni ali lažni, je dolžna take dokumente honorirati. V primeru torej, da dokumenti po svojem zunanjem izgledu ne vsebujejo vidnih pomanjkljivosti, ki bi se mogle odkriti pri pregledu z razumno skrbnostjo, je banka dolžna sprejeti take dokumente kot ustrezne, pri tem pa ne prevzema odgovornosti za pristnost dokumentov, kar izhaja tudi iz člena 15 EPO-500.

V ponazoritev navedenega služi primer **Gian Singh & Co. Ltd. v. Banque de l'Indochine (1974)**²⁷³. Kupci (tožniki) so se pri nakupu ribiške ladje dogovorili za plačilo kupnine preko nepreklicnega dokumentarnega akreditiva na osnovi predložitve certifikata, podpisanega s strani tožnikovega komercialnega direktorja. S certifikatom je bilo potrebno potrditi, da je ladja zgrajena skladno s pogoji in specifikacijo iz akreditiva in da odgovarja pogojem plovbe. Tožena banka je izplačala akreditiv, tožniki pa so ugovarjali, da ladja ni bila nova, ampak stara 14 let in da je bil predložen certifikat falsificiran. Od sodišča so zato zahtevali, naj ugotovi, da je banka neupravičeno bremenila njihov račun za izplačani znesek. Sodišče (Vrhovno sodišče Singapurja, Apelacijsko sodišče in Privy Council) je ugotovilo, da je certifikat resnično bil falsificiran, vendar je toženec bil pooblaščen tako po common law kot tudi po EPO, da bremeni kupčev račun, saj je pri pregledu dokumentov pokazal razumno skrbnost.

Situacija pa je popolnoma drugačna v primeru, ko je banka ugotovila, ali je bila morala ugotoviti z razumno skrbnostjo, da so dokumenti lažni oziroma ponarejeni.²⁷⁴ Banki tedaj le v enem primeru ni potrebno izplačati akreditivnega zneska, in sicer, če banka ugotovi, da je akreditivni upravičenec vedel za prevaro. Če pa akreditivni upravičenec tega ni vedel, je banka še vedno zavezana k izplačilu.²⁷⁵

Navedeno pravilo izhaja iz zadeve **United City Merchants (Investments) Ltd. v. Royal Bank of Canada (1983)**, ko je banka neizpodbitno ugotovila prevaro.²⁷⁶ Šlo je za prodajo tovarne steklenih vlaken med angleškim prodajalcem in perujskim kupcem. Dokumentarni akreditiv je navajal kot skrajni

---

²⁷³Vukadinović: op. cit. str. 132

²⁷⁴Vukadinović: op. cit. str. 132

²⁷⁵Tratnik: op. cit. str. 377 in Schmitthoff: op. cit. str. 443

²⁷⁶Ibidem

datum odpreme tovora 15. december 1976. Tovor je bil odpremljen en dan prepozno, kljub temu pa je bil na konosamentih naveden lažni datum 15. december 1976. Potrdilna banka (Royal Bank of Canada) je pri pregledu dokumentov opazila, da je bil prvotni datum odpreme na konosamentih izbrisan in da je bil preko tega napisan datum 15. december 1976 in je dokumente zavrnila. Kasneje je prodajalec še drugič predložil konosamente, ki so bili tokrat nepopravljeni in so zopet izkazovali datum 15. december 1976. Lažni datum je vnesel uslužbenec podjetja, ki je nakladalo blago, na da bi za to vedeli njegovi nadrejeni in prodajalec. Dokumenti so bili torej na pogled korektni, vendar je banka vedela, da je bil vpisan lažni datum in je zavrnila plačilo. Banka je bila tožena v Veliki Britaniji in House of Lords je odločil, da bi banka morala plačati, ker so bili drugič ponujeni dokumenti na pogled korektni. Po mnenju sodišča namreč ni razloga za razlikovanje med primerom, ko so dokumenti na videz v redu, vendar pa vsebujejo netočnost, ki jo je zaradi nepazljivosti zakrivil tisti, ki je dokument sestavil ter primerom, ko je isto netočnost namenoma vnesel v dokument njegov sestavljalec z namenom, da bi prevaral med drugim tudi prodajalca/upravičenca samega.

Omenjena sodba potrjuje stalno prakso angleških sodišč, da priznavajo odstopanje od načela abstraktnosti akreditivne obveze banke v primeru dokazane prevare ali če je bila prevara tako očitna, da jo je banka pri pregledu dokumentov mogla in/ali morala opaziti.²⁷⁷

---

²⁷⁷ Rosenberg: Jednobrazna pravila i običaji za dokumentarne akreditive, str. 50

VI. BREZPAPIRNI DOKUMENTARNI AKREDITIV

Upoštevač dejstvo, da sem celotno diplomsko delo doslej posvetila obravnavanju dokumentarnega akreditiva v obliki kot je urejena in jo poznamo danes, sem si čisto za konec »dovolila« kratek²⁷⁸ pogled v prihodnost akreditivnega poslovanja v mednarodni trgovini.

Zaradi številnih že omenjenih težav klasičnega dokumentarnega poslovanja, predvsem pa zaradi visokih stroškov, se poslovni partnerji kljub tveganjem razmeroma redko odločajo za uporabo dokumentarnih plačilnih instrumentov.²⁷⁹ Večino problemov pa bi bilo mogoče odpraviti ali vsaj zmanjšati z dematerializacijo poslovanja, to je zamenjavo papirnih dokumentov z elektronskimi.²⁸⁰

Brezpapirnemu dokumentarnemu akreditivu bi enostavno težko rekli elektronski dokumentarni akreditiv. Tu ni mišljena samo oblika dokumentarnega akreditiva, ampak celoten dokumentarni akreditiv kot postopek od naloga za odprtje akreditiva, samega odprtja akreditiva, prejema dokumentov po akreditivu, in končno, do črpanja akreditiva.

Sama zamisel brezpapirnega dokumentarnega akreditiva ima torej za cilj takšen dokumentarni akreditiv, pri katerem ne bo več prostora za papir, t.j. za dokumente v sedanji obliki. Vse delo bi se opravilo na računalniku, vse bi se

---

²⁷⁸ Podrobnejša obravnava bi namreč presegla začrtani okvir pričujočega diplomskega dela in bi lahko bila že samostojna tema nove diplomske naloge.

²⁷⁹ V mednarodni trgovini (zlasti v panogah, kjer je pogajalska moč kupca večja od prodajalčeve) se čedalje bolj uveljavlja prodaja na odprt račun, ki izpodriva za prodajalca sicer ugodnejše oblike zavarovanja poslov. Izvozniki, ki se jim s poslovnim partnerjem uspe dogovoriti za odprtje dokumentarnega akreditiva, so čedalje bolj redki. Akreditiv je kot plačilni instrument še vedno precej razširjen predvsem v Aziji in Latinski Ameriki (leta 1996 je bilo z akreditivom zavarovanih 30 oz. 20% menjave). Povsem drugače pa je v državah EU in ZDA, kjer so bili akreditivno zavarovani le 3% vseh sklenjenih poslov in ker akreditivno poslovanje tu niti ne narašča niti ne pada, namiguje na dejstvo, da se je raven tovrstnega poslovanja že ustalila. Vzhodna Evropa s 17% akreditivno pokritih poslov niha med poslovnimi navadami zahodne Evrope in Azije. Presenetljiv je podatek za Slovenijo, da so domači uvozniki v slovenskih bankah v letu 1997 odprli skoraj 45% manj akreditivov kot pred štirimi leti. Razširjenost akreditivov se najbolj očitno zmanjšuje tam, kjer je odstotek njihove uporabe visok, to pa je v Aziji, Vzhodni Evropi, v nekaterih državah Bližnjega vzhoda in Južne Amerike (vir: Madič, Marcon: Zavarovalni instrumenti: Akreditiv je ogrožena vrsta, GV, št. 19, maj 1998, str. 76, 77).

²⁸⁰ Aleš L.: Elektronsko dokumentarno poslovanje, GV, Svetovalec, št. 27, julij 99, str. 51-54

sprejemalo in pošiljalo z računalnikom, vse naj bi bilo zavarovano pred zlorabami z računalniki in končno, vse naj bi tudi ostalo v računalnikih.

MTZ je svoje zamisli o brezpapirnem dokumentarnem akreditivu poimenovala **Projekt E-100**, katerega smernice delovanja in organiziranosti je sprejela leta 1995. Naloga Projekta E-100 je poiskati elektronske različice papirnemu poslovanju v mednarodni menjavi in sočasno razviti varovanje tega elektronskega poslovanja. Vsaka rešitev projekta bo morala biti splošno uporabljiva in tehnološko nevtralna, vsaka različica elektronskega poslovanja pa naj bi izhajala iz obstoječe prakse papirnega poslovanja.

1. PROJEKT ELEKTRONSKE TRGOVINE MTZ

Med najpomembnejšimi aktivnostmi na področju globalizacije elektronskega dokumentarnega poslovanja je projekt elektronske trgovine Mednarodne trgovinske zbornice, katerega namen je razvijanje in podajanje praktičnih interdisciplinarnih rešitev ter harmonizacija in uveljavitev standardnih pravil in pogojev za elektronsko trgovanje. V ta namen so bile ustanovljene tri delovne skupine, od katerih je t.i »*Electronic Trade Practices Working Party*« skupina leta 1998 pripravila prvi osnutek navodil in običajev za elektronsko trgovanje (*Electronic Trade Practices*), ki naj bi dopolnila osnutek MTZ pravil za elektronsko trgovino in postopek plačila (*ICC Rules for Electronic Trade and Settlement*). Po zamisli MTZ uvedba elektronskega dokumentarnega poslovanja ne pomeni le zamenjave papirnih dokumentov z elektronskimi, ampak tudi spremembe v načinu poslovanja in vlogah posameznih udeležencev v mednarodni trgovini.²⁸¹

Proces elektronske menjave in poravnave (ETSP) je zamišljen kot elektronska izmenjava informacij in dokumentov v trgovinskem procesu in predpostavlja

---

²⁸¹ Ibidem

popolno odsotnost papirnih dokumentov. Poleg sedanjih udeležencev v trgovinskem procesu, t.j. prodajalca, kupca, finančnih institucij in tretjih oseb (prevozne družbe, zavarovalnice itd.) je v procesu ETSP predviden še en udeleženec, t.i. *zaupanja vreden ponudnik storitev (Trusted Service Supplier-TSS)*. Njegova udeležba v procesu naj ne bi bila nujna²⁸², vendar pa jo MTZ priporoča in TSS namenja osrednjo vlogo v procesu. Vsa sporočila naj bi namreč potovala skozi to institucijo, ta pa bi nadzorovala komunikacijo med vsemi udeleženci v procesu, izvedbo plačil in prenos lastninskih pravic nad blagom, ter skrbela za overjanje elektronskih sporočil, zagotavljanje varnosti in upravljanje s podatki. ETSP bo v najbolj preprosti obliki potekal približno takole: Osnova ETSP je *elektronska pogodba* med kupcem in prodajalcem. Le-ta nastane tako, da ena izmed strank pošlje drugi stranki, neposredno ali prek TSS, elektronsko ponudbo z vsemi pogoji in potrebnimi podatki (npr. opis blaga, količina, cena, plačilni pogoji in pogoji dostave blaga), druga stranka pa potrdi svoje strinjanje z navedenimi pogoji. V skladu z dogovorjenimi pogoji nato udeleženca izvlečke te pogodbe uporabita za formiranje ETSP navodil, ki jih pošljeta tretjim osebam prek TSS. Po odpremi kupec in tretje osebe pošljejo informacije in dokumente v elektronski obliki instituciji TSS. Ta preveri skladnost elektronskih dokumentov z ETSP navodili in kupcu prenese zelene podatke. Sledita sporočilo za sprostitev plačila in sporočilo za sprostitev blaga.²⁸³

---

²⁸² Če TSS ne sodeluje v procesu, to prinaša določene posledice:

- prodajalec in kupec morata sama poskrbeti za pretok podatkov med njima (v tem primeru lahko komunikacija poteka prek javnega omrežja-Internet z uporabo ustreznih varoval za zagotovitev varnosti pri prenosu podatkov);
- funkcija finančnih institucij v procesu je precej bolj podobna sedanji (vloga finančne institucije je v ETSP omejena na izvrševanje in garantiranje plačil, ugotavljanje pravilnosti dokumentov in njihove skladnosti z ETSP navodili pa bo sicer opravljal TSS);
- v procesu ni nevtralne centralne institucije, ki bi zagotavljala varnost pri prenosu podatkov;

(vir: Aleš L. Elektronsko dokumentarno poslovanje).

²⁸³ Aleš L.: op. cit.

2. PROJEKT BOLERO

Projekt BOLERO je ena izmed najbolj odmevnih aktivnosti, ki se zunaj MTZ ukvarjajo z uvajanjem elektronskega trgovanja kot prevladujoče oblike v mednarodnem trgovinskem poslovanju. Projekt je nastal 1996 pod okriljem TT Cluba (zavarovalna družba, katere članice so predvsem prevozniki in špediterji) in SWIFT-a (*Society for World International Financial Telecommunication*) s ciljem, da zagotovi varen okvir za elektronsko dokumentarno poslovanje, tako s pravnega kot s tehnološkega vidika, v katerega se bodo lahko vključevali vsi udeleženci v mednarodnem trgovinskem procesu. V ta namen sta TT Club in SWIFT ustanovila Bolero Operations Ltd. (BOL), ki naj bi delovala kot nevtralna osrednja institucija v elektronskem trgovinskem procesu. Torej naj bi imel Bolero podobno vlogo kot TSS, vendar bo skrbel predvsem za varnost in nadzor pretoka sporočil ter za zbiranje elektronskih dokumentov, ne pa za preverjanje ustreznosti vsebine dokumentov.²⁸⁴

Bolero je že razvil določene organizacijske, tehnološke in pravne rešitve, med katerimi velja opozoriti zlasti na pomembnejše. Bolero ne bo nudil omrežnih storitev, temveč zanesljivo in varno dostavo sporočil prek priznanih IP omrežij. Storitve bo vsebovala tehnologijo digitalnih podpisov, omogočanje povezave z uporabniki in nadzor nad pretokom sporočil. Bolero je razvil tudi ustrezne tehnološke rešitve za prenos lastništva oz. pravic, ki jih predstavljajo vnovčljivi dokumenti. Del njegove ponudbe bo posebna aplikacija za prenos pravic, povezanih z Bolero pomorsko nakladnico (BBL) - elektronsko različico vnovčljivega pomorskega transportnega dokumenta. Predvidena je tudi možnost zamenjave BBL s papirnim dokumentom v primeru, ko uporabnikov poslovni partner ne bo povezan z Bolerom. Bolero je pripravil tudi t.i. Bolero knjigo

---

²⁸⁴ Ibidem

pravil (*The Bolero Rulebook*), multilateralno pogodbo, ki jo bodo morali podpisati vsi uporabniki.²⁸⁵

3. EPO-500 IN DODATEK e-EPO VERZIJA 1.0

Predhodno opisana prizadevanja s konca devetdesetih let prejšnjega stoletja ter vedno večji pritisk okolja na razvoj tehnologije in informatike so botrovali nastanku konkretnjših rešitev v začetku tega stoletja. Komisija za bančno tehniko in prakso je maja leta 2000 sprejela strateško odločitev za razvoj sodobnega elektronskega ekvivalenta tradicionalnemu dokumentarnemu akreditivu in rezultat intenzivnega dela posebne, v ta namen ustanovljene delovne skupine, je *Dodatek dvanajstih t.i. elektronskih členov k EPO-500*. Delovna skupina se ni odločila za nova pravila, ampak za verzijski dodatek, ki se bo lahko hitro in po potrebi, ki jo bo narekoval razvoj računalništva, spreminjal. Enotna pravila in običaji za dokumentarne akreditivne št. 500 z dodatkom e-EPO verzija 1.0 so začela veljati 1. aprila 2002. Kombinacija pravil EPO 500 in e-EPO verzije 1.0 bo tako omogočala strankam uporabljati najsodobnejšo obliko »dokumentarnega« akreditiva in izkoristiti možnost hitrejšega elektronskega poslovanja.²⁸⁶

Novi dodatek enotnih pravil prinaša v akreditivno poslovno prakso tri možne načine predložitve akreditivnih listin: klasično na papirju, kombinirano (delno na papirju, delno z elektronskimi zapisi) in samo elektronsko.²⁸⁷

Akreditivna banka mora od 1. aprila 2002 ob odprtju akreditiva točno navesti, po katerih pravilih se bo akreditiv obravnaval. Če bo akreditivno besedilo navajalo Enotna pravila e-EPO, bo to pomenilo, da se bo akreditiv obravnaval po EPO-500 skupaj z dodatkom 12 elektronskih členov in bo predložitev možna

---

²⁸⁵ Ibidem

²⁸⁶ Geršak: Enotna pravila in običaji za dokumentarne akreditivne, Bančni vestnik, 6/2002, str. 45, 46

²⁸⁷ Ibidem

v kombinaciji s papirnatimi listinami ali samo z elektronskimi zapisi. Če pa se bo odprti akreditiv skliceval samo na EPO-500, bo to pomenilo, da bodo stranke v poslu poslovale na klasičen papirnati listinski način.²⁸⁸

Uvedba elektronskega dokumentarnega poslovanja bo vsekakor prinesla številne prednosti, katerih koristi bodo deležni vsi udeleženci v mednarodni trgovini. Banke bodo dobile priložnost za razvoj novih in za izboljšanje kakovosti obstoječih storitev, cene dokumentarnih plačilnih instrumentov pa bodo zaradi manjših stroškov (zmanjšani stroški pošte, telefona in kurirskih storitev ter zmanjšanje stroškov zaradi manjšega števila napak v dokumentih in zaradi povečane avtomatizacije procesa) nižje. Tako bodo ti instrumenti postali privlačnejši in dosegljivejši za izvoznike in uvoznike, poleg tega pa lahko z nastankom elektronskega globalnega trga pričakujemo nove možnosti za vzpostavljanje poslovnih stikov med partnerji z vsega sveta.²⁸⁹

Skrb, da bi dokumentarni akreditiv sčasoma postal le še instrument iz preteklosti, je torej upravičeno odveč, saj njegova »elektronska različica« ponuja zanesljiv, hiter in varen finančni mehanizem.

---

²⁸⁸ Ibidem

²⁸⁹ Aleš L.: op. cit.

VII. LITERATURA

Knjige:

1. Davis, M.: Dokumentarni akreditivi, Center Marketing International, Ljubljana, 1993
2. Del Busto, C: Vodnik skozi dokumentarne akreditive in EPO 500, Center Marketing International, Ljubljana, 1999
3. Falatov, P.: Dokumentarni akreditiv v mednarodnem poslovanju, CISEF, Ljubljana, 1998
4. Falatov, P.: Instrumenti plačil in riziki plačilnega prometa v mednarodnem poslovanju, CISEF, Ljubljana, 1993
5. Gnidovec, V., Geršak, D.: Mednarodni dokumentarni akreditivi, Združenje bank Slovenije, Ljubljana, 1996
6. Hrastelj, T.: Mednarodno poslovanje, GV, Ljubljana 1990
7. Ilešič, Ma., Ilešič, Mi.: Dokumentarni akreditiv, GV, Ljubljana, 1985
8. Juhart, M., Grilc, P., Ilešič, Mi., Strnad, I.: Zavarovanje in utrditev obveznosti, GV, Ljubljana, 1995
9. Pivka, H. M., Puharič, K.: Pravo mednarodne trgovine, Uradni list Republike Slovenije, Ljubljana 1999
10. Pretner, L.: Inostrani dokumentarni akreditivi, Narodna banka FNRJ, Beograd, 1960
11. Publikacija MTZ št. 511, Dokumentarni akreditivi: EPO 500 & EPO 400 primerjava, Center Marketing International, Ljubljana 1994
12. Rosenberg, L.: Pravo međunarodnih plaćanja u poslovnim transakcijama, Informator, Zagreb, 1975
13. Rosenberg, L.: Jednobrazna pravila i obiçaji za dokumentarne akreditive (Revizija iz 1983), Informator, Zagreb, 1984
14. Schmitthoff, C. M.: Scmitthoff's Export Trade, The Law and Practice of International Trade, Sweet & Maxwell, London, 1993

15. Tratnik, M.: Mednarodno gospodarsko pravo, Univerza v Mariboru, Pravna fakulteta, Maribor, 1999
16. Turk, F., Špec, E.: Vodnik skozi zunanjetrgovinsko poslovanje, Center Marketing International, Ljubljana, 1996
17. Van Houtte, H.: The Law of International Trade, Sweet & Maxwell, London, 1995
18. Vežjak, D.: Mednarodne poslovne finance, Založba Obzorja, Maribor, 1982
19. Vukadinović, R.D.: Pravni odnosi iz mednarodnog dokumentarnog akreditiva, Naučna knjiga, Beograd, 1989
20. Vukmir, B.: Medjunarodna plaćanja, Ekonomski institut-Zagreb, Ljubljana, 1989
21. Zbašnik, D.: Mednarodne poslovne finance, Maribor, 1996

Članki:

1. Aleš, L.: Elektronsko dokumentarno poslovanje, GV, Svetovalec, 27/99, str. 51-54
2. Falatov, P.: Odstop akreditivnega priliva, Bančni vestnik, 1-2/2000, str. 56-58
3. Falatov, P.: Stanby akreditivi v mednarodnem poslovanju, Pravniki, let. 54 (1999), št. 11-12, str. 714-730
4. Falatov, P.: Reklamacija akreditivnih dokumentov (člen 14e EPO-500), Bančni vestnik, 6/98, str. 56-58
5. Geršak, D.: Enotna pravila in običaji za dokumentarne akreditive, Bančni vestnik, 6/2002, str. 45, 46
6. Hočevar, M. A.: Novo v obligacijskem zakoniku, dostop na internetu: http://www.ozs.si/SLO/REVIJA/Svetovalec/02_01/02_01_15.html
7. Ilešič, Mi.: Čisti transportni dokumenti, GV, Svetovalec, 7/92, str. 62-63

8. Ilešič, Mi.: Mednarodna trgovinska zbornica, Nova revizija pravil o dokumentarnem akreditivu, Pravna praksa, št. 21/1993, str. 15, 16
9. Jereb, R.: Stand-by akreditiv, GV, Svetovalec, 41/96, str. 70, 71
10. Jus, M.: Stand-by akreditiv, Pravniki, let. 44 (1989), št. 11-12, str. 479-488
11. Kobal, A.: Dokumentarni akreditiv – plačilno sredstvo ali sredstvo zavarovanja obveznosti?, Študent in pravo, 1/1/1997, str. 31-39
12. Madič, S., Marcon, P.: Zavarovalni instrumenti: Akreditiv je ogrožena vrsta, GV, 19/98, str. 76, 77
13. Sekolec, J.: »Plačaj takoj, ugovarjaj kasneje«: neodvisna bančna garancija in stand-by akreditiv, Pravna praksa, št. 3/97
14. Vovk, I., Skok, D.: Stvarno pravo, OZ in novi ZDR, Pravna praksa, št. 21/2002

Pravni viri

1. Enotna pravila in običaji za dokumentarne akreditive, Publikacija MTZ št. 400, besedilo objavljeno v Ilešič Ma., Ilešič Mi., Dokumentarni akreditiv
2. Enotna pravila in običaji za dokumentarne akreditive, Publikacija MTZ št. 500, besedilo objavljeno v Falatov P., Dokumentarni akreditiv v mednarodnem poslovanju
3. Obligacijski zakonik (Ur. l. RS 83/2001)
4. Zakon o obligacijskih razmerjih (Uradni list SFRJ 29/78)
5. Konvencija ZN o neodvisnih garancijah in stand-by akreditivih, 1995, besedilo objavljeno v Pravni praksi, št. 3/97.

DOKUMENTARNI AKREDITIV - povzetek diplomske naloge

Dokumentarni akreditiv je najpogosteje uporabljena oblika plačila v mednarodni trgovini, saj skuša vzpostaviti ravnotežje med nasprotnimi interesi kupca in prodajalca. Medtem ko kupec ne želi plačati kupnine, preden ne dobi blaga v posest in se tedaj na lastne oči prepriča o skladnosti blaga z določili pogodbe, pa prodajalec ne želi odposlati blaga, vse dokler ne dobi zagotovila, da mu bo dogovorjena kupnina plačana.

Pri dokumentarnem akreditivu gre za način plačila, pri katerem ena banka (*akreditivna banka*) po nalogu in za račun kupca iz temeljnega posla (*nalogodajalca akreditiva*) prevzame obveznost, da bo pod pogoji, določenimi v akreditivu, ter proti predložitvi z akreditivom določenih dokumentov osebi, v korist katere je akreditiv odprt (*akreditivnemu upravičencu*) izplačala določeni znesek ali pa izplačala, akceptirala ali negocirala predložene menice.

Plačilo z dokumentarnim akreditivom ni redni način plačila, zato se morata stranki zanj dogovoriti s posebnim dogovorom v temeljni pogodbi - akreditivno klavzulo.

Dokumentarni akreditiv je produkt avtonomne mednarodne poslovne in bančne prakse in zato v večini držav vse do danes ni zakonsko urejen. Pri nas je urejen v OZ in v ZOR (poglavje o akreditivih je ohranjeno v veljavi na podlagi izrecne določbe OZ) ter v Splošnih uzancih za blagovni promet. Na mednarodni ravni pa je dokumentarni akreditiv urejen v *Enotnih pravilih in običajih za dokumentarne akreditive*, ki jih je sprejela Mednarodna trgovinska zbornica v Parizu prvič leta 1933 in so bila nazadnje revidirana leta 1993.

V poslovni praksi so se glede na interese in potrebe strank oblikovale številne vrste in različice akreditivov (npr. nostro in loro, preklicni in nepreklicni, potrjeni in nepotrjeni, prenosni in neprenosni akreditivi, podakreditivi itd.).

V zadnjem času se vse bolj razvija elektronsko dokumentarno poslovanje in v ta namen je bil k EPO-500 dodan *Dodatek dvanajstih t.i. elektronskih členov (e-EPO verzija 1.0)*, ki so stopila v veljavo 1. aprila 2002.

Avtorica: Sanda Bužinel

Mentor: prof. dr. Miha Juhart

DOCUMENTARY CREDIT – The Summary of the Diploma Work

The Documentary Credit, also called Letter of Credit (L/C), is the most frequently used method of payment for goods in the international trade, because it tries to re-establish a balance between the opposing interests of the buyer and the seller. Whereas the buyer does not want to pay before he is in possession of the goods and can examine whether they are in conformity with the contract, the seller does not want to dispatch the goods as long as he is not certain that the agreed price will be paid.

The documentary credit is a method of payment, in which the bank (*Issuing Bank*), acting for and on behalf of the buyer from the underlying contract (*Applicant for the Credit*) undertakes to pay the seller (*Beneficiary*) a sum of money or to pay, accept or negotiate a bill of exchange drawn by the seller, on presentation by the seller of specified documents and on condition that all other credit terms are met.

Payment by documentary credit is not an ordinary way of payment, therefore the parties have to stipulate in the underlying agreement that the payments will take place on the basis of a documentary credit.

L/C is a product of autonomous international commercial and banking practice and consequently in most countries it has not been regulated by law so far. In Slovenia L/C is regulated by OZ and by ZOR (where the chapter about L/C was kept in force by the express OZ's provision) and by Splošne uredbe za blagovni promet. On the international level the L/C is governed by the *Uniform Customs and Practice for Documentary Credit*, adopted originally in 1930 by the International Chamber of Commerce and last revised in 1993.

According to the interests and needs of the parties, different types of documentary credit have been developed in the banking practice (e.g. nostro and loro, revocable and irrevocable, confirmed and unconfirmed, transferable and non-transferable credit, back-to-back credit etc.)

Recently, electronic documentary transactions are becoming more and more developed and for this purpose a *Supplement of twelve so called electronic articles (e-UCP Version 1.0)* was added to UCP-500 which entered into force on 1 April, 2002.

By: Sanda Bužinel

Mentor: Prof. D.Sc. Miha Juhart